

ORTAÖĞRETİM

Sosyal Bilim Çalışmaları

I

Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. İbrahim HİMMETOĞLU

Akif ÇEVİK

Bahar CEBECİ TUNÇER

Baycan AYBEK

Elif GÜNGÖR

Gül KOÇ

Koray ŞERBETÇİ

Özlem YARKIN

Yüksel ALBAYRAK

DEVLET KİTAPLARI

Kitabın Basıldığı Matbaa Adı, 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI NO.....: 10708
DERS KİTAPLARI DİZİSİ NO.....: 2458

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör	Dr. Kubilay ÜNSAL
Dil Uzmanı	Elif YILMAZ Gonca KARAKUŞ
Görsel Tasarımcı	Çağlayan ÇAĞLAYAN Mehmet Azzem AKGÖZ
Çoklu Ortam Tasarımcısı	Çağlayan ÇAĞLAYAN
Program Geliştirme Uzmanı	Fatma KELEŞ
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	Samet EKER
Rehberlik Uzmanı	Füsun AKMANOĞLU ONAT

Baskı

Baskı Matbaanın Adı ve
Ticaret Ünvanı
tel.: (0000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-9928-7

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 23.06.2026 tarih ve 162574935 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

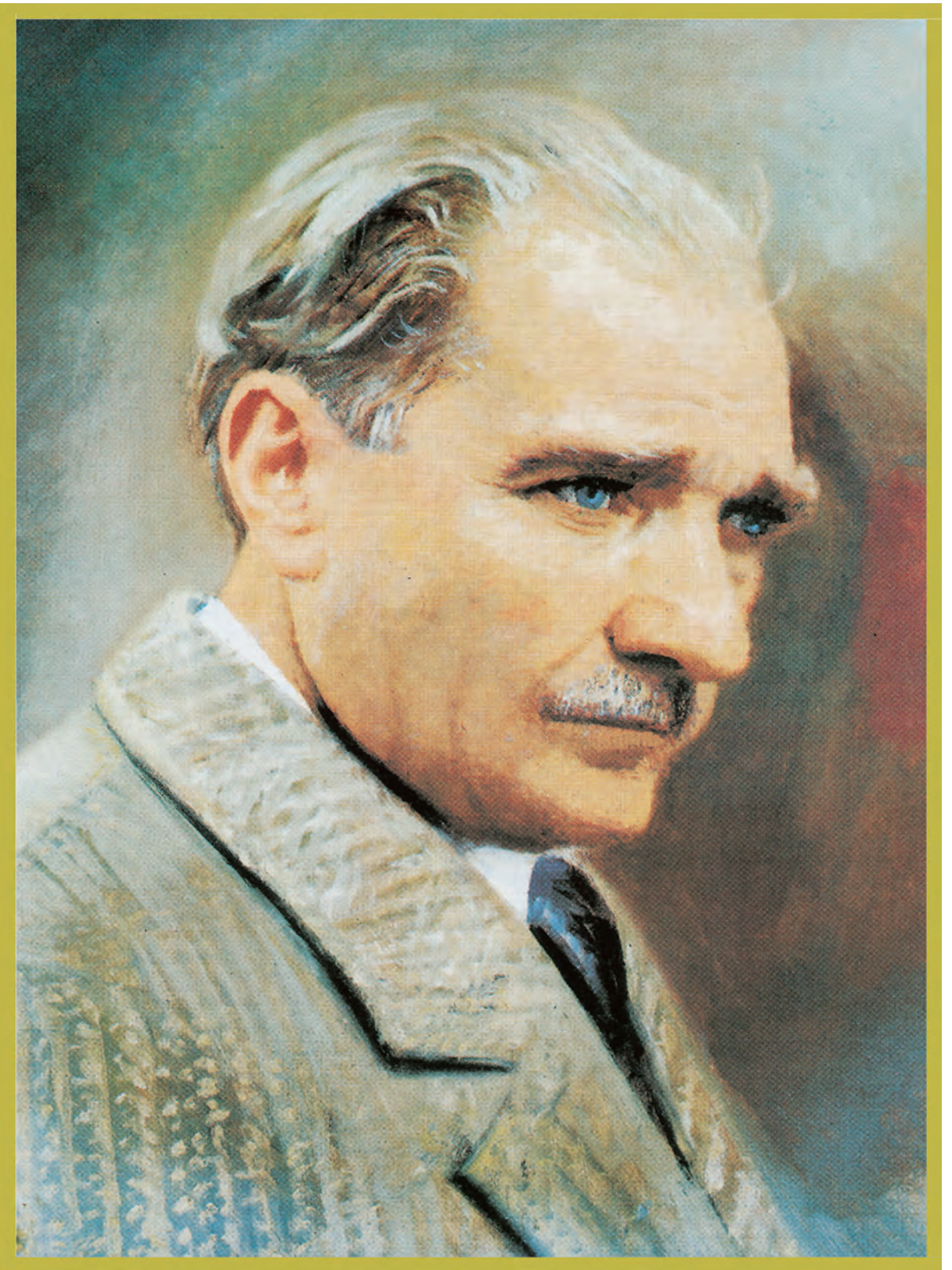
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın Tanıtımı	8
1. TEMA: KÜLTÜREL MİRAS VE İLK ÇAĞ ANADOLU MEDENİYET HAVZASI	10
1.1. Kültürel Miras Kavramı ve Kültürel Miras Türleri	14
1.2. İlk Çağ Anadolu Medeniyet Havzasından Günümüze Ulaşan Kültürel Miras Alanları	21
1.3. İlk Çağ’da Anadolu’daki Medeniyetlerin Siyasal, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Yapıları	27
1. Tema Ölçme ve Değerlendirme	33
2. TEMA: TÜRKİSTAN’DAN ÖN ASYA’YA TÜRKLER	36
2.1. İlk Türk Devletlerinde Toplumsal Yaşam	40
2.2. Türk Töresinin Toplumsal Düzen ve Devlet Yönetimindeki Rolü	47
2.3. İslamiyet Öncesi Türk Toplumunda Kadın ve Erkeğin Sosyal Görevleri	54
2.4. Göktürk Yazıtları’nda Bağımsızlık ve Liderlik Anlayışı	58
2.5. Türklerin İslamiyet’i Kabul Süreci ve Sonrasındaki Döneme Ait Gelişmeler	64
2. Tema Ölçme ve Değerlendirme	72
3. TEMA: GÖÇ OLGUSUNU ANLAMAK	76
3.1. Göç Olgusu	80
3.2. Göçlerin Nedenleri	82
3.3. Göçlerin Sonuçları	87
3. Tema Ölçme ve Değerlendirme	94
4. TEMA: BEŞERÎ HAREKETLER	98
4.1. Göçlerin Sınıflandırılması	102
4.2. Tarihteki Büyük Göç Hareketleri	107
4. Tema Ölçme ve Değerlendirme	112
5. TEMA: DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ	114
5.1. Doğa ve İnsan İlişkisine Dair Felsefi Soru ve Problemler	119
5.2. Doğa ve İnsan İlişkisine Dair Felsefi Düşünce ve Argümanlar	125
5. Tema Ölçme ve Değerlendirme	136
6. TEMA: TOPLUM VE KÜLTÜR	140
6.1. Toplum ve Kültüre İlişkin Unsurlar	144
6.2. Toplum ile Kültür Arasındaki İlişki	150
6. Tema Ölçme ve Değerlendirme	158
Sözlük	161
Kaynakça	164
Ölçme ve Değerlendirme Cevap Anahtarları Karekodu	167
Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçası Karekodu	167
Türkiye’nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası	168
Türk Dünyası Haritası	169

18

Okuma Metni

Sosyal bilimlerin amacı, insanların davranışlarını ve toplum içindeki ilişkilerini anlamak ve açıklamaktır. Araştırmacılar bu amaca ulaşmak için farklı yöntemler kullanırlar. Nicel yöntemler, sayısal verilerin toplanması ve analiz edilmesine dayanır. Anketler ve istatistikler kullanılarak çok sayıda kişiden veri toplanır. Böylece elde edilen sonuçlar daha geniş bir topluluğa genellenebilir. Bu yöntem, ölçülebilir ve nesnel sonuçlar elde etmeyi sağlar. Nitel yöntemler ise insanların düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya çalışır. Görüşmeler, gözlemler ve metin incelemeleri bu yöntemde sıkça kullanılır. Amaç, olayların arkasındaki anlamı ortaya çıkarmaktır. Karma yöntemler ise hem nicel hem de nitel yöntemleri birlikte kullanır. Sosyal bilimlerde amaç sadece bilgileri toplamak değil olayların nedenlerini, nasıl geliştiğini ve sonuçlarını açıklamaktır. Böylece elde edilen bilgiler toplumsal sorunlara çözüm üretmeye yardımcı olur.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Tema içeriğini yansıtan ve öğrenme sürecini destekleyen, yazarlar tarafından hazırlanan veya farklı kaynaklardan alınan metinlerin yer aldığı bölüm

1. TEMA

KÜLTÜREL MİRAS VE İLK ÇAĞ ANADOLU MEDENİYET HAVZASI

- 1.1. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI VE KÜLTÜREL MİRAS TÜRLERİ
- 1.2. İLK ÇAĞ ANADOLU MEDENİYET HAVZASINDAN GÜNÜMÜZE
ULAŞAN KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI
- 1.3. İLK ÇAĞ'DA ANADOLU'DAKİ MEDENİYETLERİN
SİYASAL, SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPILARI

Anahtar Kavramlar

- arkeolojik alan
- gelenek
- kültürel miras
- sit alanı
- somut kültürel miras
- somut olmayan kültürel miras
- su altı kültürel mirası

Bu temada sizlerden

- kültürel miras kavramını ve kültürel miras türlerini özetleyebilmeniz,
- İlk Çağ Anadolu medeniyet havzasından günümüze ulaşmış kültürel miras alanlarını kaynağa dayalı yorumlayabilmeniz,
- İlk Çağ'da Anadolu'daki medeniyetlerin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarını kanıta dayalı olarak sorgulayabilmeniz ve araştırabilmeniz

beklenmektedir.

Tema kapsamında kavram haritası ve çalışma yaprağını doldurmanız, yansıtma yazısı yazmanız, performans görevini tamamlamanız, ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

1. Aşağıdaki soruları sınıf arkadaşlarınızla tartışarak cevaplayınız.

a) Somut olan ve somut olmayan kültürel miras kavramları size neleri çağrıştırıyor?

.....

.....

.....

b) Kültürel mirası korumak neden önemlidir?

.....

.....

.....

c) Somut olan ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının korunma süreçleri arasında ne gibi farklılıklar olabilir?

.....

.....

.....

ç) Kültürel mirasın korunmasında ve yaşatılmasında teknolojiden nasıl yararlanılabilir?

.....

.....

.....

d) Tarihi bilgi elde etmek için hangi kaynaklardan yararlanılabilir?

.....

.....

.....

Tartışma sonrası verdiğiniz cevaplarla ilgili değerlendirmelerinizi aşağıdaki alana kısaca yazınız.

.....

.....

2. Aşağıdaki adımları takip ederek beyin fırtınası çalışmasını gerçekleştiriniz.

- Beyin fırtınasını yönlendirmek üzere bir sınıf sözcüsü belirleyiniz.
- "Kültürel mirası gelecek nesillere aktarabilmek için neler yapılabilir?" sorusu hakkında fikirlerinizi paylaşınız.
- Fikirlerinizi çekinmeden ve açıkça belirtiniz. Arkadaşlarınızın fikirlerini saygıyla dinleyiniz.
- Sınıf sözcüsü aracılığıyla fikirleri tahtaya yazınız ve bu fikirler üzerine tartışınız.
- Tartışma sonrası ulaştığınız ortak sonuçları yazınız.

.....

.....

3. *Eski Hitit Kralı Telipinu Fermanı* ile ilgili aşağıda verilen birincil ve ikincil kaynağı karşılaştırınız. İki kaynak arasındaki tespitlerinizi benzerlikler ve farklılıklar tablosuna yazınız.

Birincil Kaynak

Birinci dereceden (eşin) oğlu olan prens, kral olsun! Eğer birinci (eşten) bir [pre]ns yoksa, kim ikinci dereceden (eşin) oğlu (ise) kral o olsun! Eğer (yine) de bir prens (ve) erkek çocuk yoksa kim birinci dereceden (eşin) kızı ise ona bir iç güveyi(si) alsınlar ve kral o ol[sun!]

İkincil Kaynak

Bu kurala göre; ölen kralın ilk eşinden olan oğlu birinci yasal varistir. Eğer ilk eşten olma bir prens yoksa, kralın ikinci eşinden olan oğlu tahta çıkış hakkına sahip olmaktadır. Fakat kralın her iki eşinden de oğlu yoksa, ilk eşinden olan kızına bir eş alınacak ve o kral olacaktır.

İlker Koç, *Eski Hitit Kralı Telipinu Dönemi ve Fermanı* *

Benzerlikler

Farklılıklar

Bilgi Köprüsü

Çengelli iğnenin kökeninin Friglere kadar uzamasından hareketle geçmiş uygarlıkların günlük yaşama etkileri hakkında neler söylenebilir?

Yaşadığınız şehri tek bir sembol ya da logo ile anlatmak isteseydiniz ne seçerdiniz? Niçin?

Binlerce yıl önce Anadolu'da yaşamış bir zanaatkârın izleri günümüzde yaşayan bir tasarımcının çalışmalarında görülebilir mi? Örneklerle açıklayınız.

Geçmişten Günümüze Semboller: Anadolu uygarlıklarına ait olan aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Ardından Hititlerin veya Friglerin kullandığı kültürel sembollerin, motiflerin ve modellerin günümüz sanatında, tasarımında ve şehir kimliğinde (logo, anıt, süsleme vb.) nasıl yaşatıldığını güvenilir kaynaklardan araştırarak örnekler bulunuz.

Hitit Güneş Kursu

Hitit Güneş Kursu

Frigler tarafından icat edilen ilk çengelli iğne (fibula)

1.1. KÜLTÜREL MİRAS KAVRAMI VE KÜLTÜREL MİRAS TÜRLERİ

SORGULUYORUM

Aşağıdaki görselleri inceleyerek düşün-eşleş-paylaş çalışmasını yapınız.

DÜŞÜN

- Görseller, ait oldukları toplumun kimliği ve yaşam biçimi hakkında hangi ipuçlarını veriyor?
.....
- Görseller hangi değerleri yansıtıyor?
.....
- Görsellerin ait olduğu dönemin teknolojik gelişmişliği hakkında hangi bilgilere ulaşılabilir?
.....

EŞLEŞ

Öğretmeninizin rehberliğinde rastgele eşleştirdiğiniz bir arkadaşınızla düşüncelerinizi paylaşıp tartışınız.

PAYLAŞ

Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Düşün-eşleş-paylaş etkinliğinde yaptığınız değerlendirmeleri dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Günümüzde kullanılan nesneler, gelecekte bugünkü toplum hakkında hangi ipuçlarını verebilir? Örneklerle açıklayınız.

.....

.....

2. Kültürel mirası tanımlayan bir genelleme yazınız.

.....

.....

ÖĞRENİYORUM

Kültürel miras ile ilgili aşağıdaki kaynaklardan ve görsellerden faydalanarak çalışmaları yapınız.

Bilgi Kutusu

Somut Kültürel Miras: Bir toplumun geçmişten günümüze ürettiği, fiziksel olarak var olan ve elle tutulabilen kültürel öğelerdir.

Somut Olmayan Kültürel Miras: Bir toplumun kuşaktan kuşağa aktardığı, yaşayan ve toplumsal kimliği yansıtan kültürel değerler bütünüdür.

Doğal Kültürel Miras: Tarihsel, bilimsel, estetik ya da kültürel açıdan önemli değerlere sahip alan ve oluşumlardır.

Su Altı Kültürel Mirası: Deniz, göl veya nehirlerde su altında kalmış ya da bu ortamlardan çıkarılmış kültürel, tarihî veya arkeolojik kalıntılardan oluşan miras türüdür.

Türk Kahvesi

Türk kahvesi kültürü ve geleneği, kahvenin İstanbul'da kahvehanelerde servis edilmeye başlandığı 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Geleneğin, tadını eşsiz yapan ve sosyalleşmeye katkıda bulunan iki ünlü yönü vardır. Bir içecek türü olarak Türk kahvesinin, özel hazırlama teknikleri vardır ve yıllar öncesine dayanan bu teknikler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır. Kahve hazırlamada kullanılan geleneksel yöntemler, sanatsal değeri olan cezve, fincan, havanlar gibi özel araçların ve gümüş takımlarının gelişimine yol açmıştır. (...)

Türk kahvesi sadece bir içecek değil aynı zamanda sosyalleşmek için kültürel boşlukları, toplumsal değerleri ve inançları bir araya getiren toplumsal bir çalışmadır. Türk kahvesinin sosyalleştirme rolü İstanbul'da, dikkat çeken dekorasyonlarıyla ilk kahvehanelerin açılmasına dayanmaktadır. Kahvehaneler o zamanlarda ve hâlâ insanların kahve içtiği, sohbet ettiği, haber paylaştığı, kitap okuduğu ve sosyalleştiği yerlerdir. Gelenek başlı başına misafirperverlik, arkadaşlık, nezaket ve eğlence sembolüdür. Tüm bunlar ünlü Türk atasözü "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır." ile belirtilmiştir. (...)

(Genel ağdan alınmıştır.)

Karagöz

Geleneksel Türk tiyatrosunda doğaçlamaya dayalı bir gölge oyunudur. Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Karagöz ve Hacivat oyunun başkahramanlarıdır.

Kaynak B

Kaynak A

Kaynak C

Çin Seddi

(...) Çin Seddi'nin Çince adı, "On Bin Li Uzunluğundaki Duvar"dır. Kilometre olarak ifade edilirse, yaklaşık 6.700 kilometre uzunluktadır. Temeldeki genişliği 6.5 metre olan duvarın üst kısımdaki genişliği ise 5.7 metredir. Duvarın yerden yüksekliği genelde 8.5 metre olup, önemli geçitlerin ve büyük kapıların bulunduğu yerlerde 12 metreye ulaşmaktadır. Dağların yüksek zirvelerinde ise bu yüksekliğin 1.5-2 metreye kadar düştüğü de olmaktadır. Burçların yüksekliği 1-1.7 metre dolayındadır. (...)

Bülent Oka, Çin Seddi'nin Yapılış Nedeni Hakkında Değişik Bir Görüş *

Nevruz

Nevruz kutlamaları denilince ilk aklımıza gelen gelenek, kırlara çıkmadır. Çünkü baharın gelişiyle birlikte, insanlar kırlara çıkmak, güneşin, yeşilin tadını çıkarmak isterler. Bu gelenek çok eskiye dayanır. Milattan yüzlerce yıl önce, Hunlar, Nevruz günlerinde kırlara çıkar, bahar şenlikleri yaparlardı. Göktürkler'de ve Uygurlar'da da benzer gelenekler görülürdü. Hatta Uygurlar'da Nevruz kutlamalarını gösteren resimler günümüze kadar ulaşmıştır. Selçuklular, Osmanlılar ve diğer Türk devletlerinde Nevruz eğlence ve şenliklerle kutlanırdı. Hatta Selçuklular'da ve bir dönem de Osmanlılar'da Nevruz, milli bayramdı. 21 Mart'a tekabül eden gün, şairler bahariye veya nevrüziye adı verilen medhiyeler, hekimbaşı ise çeşitli baharatlardan nevrüziye adlı macun hazırlayıp sultana sunar ve nevrüz bahşişi alırlardı. Yine aynı maksatla münecimbaşı da yeni takvimi sultana takdim ederdi. Ancak Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonradır ki kutlamalar resmi niteliğini yavaş yavaş kaybetti. Tabii ki halk, yüzyılların birikimi olan gelenekleri devam ettirdi.

Alaattin Uca, *Türk Toplumunda Nevruz-I* *

Vasa Gemisi

1628 yılında denize açıldıktan kısa bir süre sonra batan Vasa Gemisi, Stockholm Limanı girişinde 1961 yılında sudan çıkarılarak korumaya alınmıştır. Geminin büyük bir kısmı orijinal hâliyle günümüze ulaşmıştır ve üzerindeki detaylı oyma süslemeler 17. yüzyılda savaş gemilerinin nasıl yapıldığını gösteren çok önemli bir örnektir. Günümüzde Stockholm'de bulunan Vasa Müzesinde sergilenmektedir.

Pamukkale Travertenleri

Yer altındaki sıcak termal sular yüzeye çıkarken kalsiyum ve bikarbonat bakımından zengin minerallerin çözülmesine neden olur. Sular, teras şeklindeki basamaklardan akarken mineraller çökeler ve beyaz traverten tabakalarını oluşturur. Bu süreç binlerce yıl boyunca devam ederek Pamukkale'nin eşsiz beyaz görünümünü ve basamaklı yapısını meydana getirmiştir.

Kaynak

Ç

Kaynak

D

Kaynak

E

Kaynak

F

Afyon'un Peribacaları

Peribacaları, koni şeklinde bir gövde ile çoğunlukla tepe kısmında bulunan bir bloğun oluşturduğu takke olmak üzere iki bölümden meydana gelir. Genel olarak takke durumundaki bloğu oluşturan kayanın litolojik yapısı, görel olarak gövdeyi oluşturan kayaç topluluğuna oranla, aşınmaya karşı daha dayanıklıdır. (...)

Peribacası gelişiminin gözlemlendiği yamaç zonlarında söz konusu kaya birimlerinin en az iki farklı tabakasının yüzeylendiği görülmüş ve görel olarak dirençli olanın üst seviyede yer aldığı belirlenmiştir. Yamacın üst bölümünde yer alan ve ileri bir aşamada takke kayası görevini üstlenecek bir tabakanın bulunması, yöredeki peribacası oluşumu için ilk koşul olmaktadır. Ancak, istifin ardalama yapısında bazen takke kayası özelliği gösteren tabakanın kalın olması durumunda, tipik peribacası oluşumu gelişmemekle ve farklı şekiller ortaya çıkmakta ve bu gibi yerlerde kaya düşmeleri görülmektedir. (...)

Özer Yılmaz, *Afyon'un Peribacaları* *

Topkapı Sarayı

Topkapı, dört yüz yıla yakın bir süre boyunca Osmanlı padişahlarına hem ikametgah hem de devletin yönetim merkezi olarak hizmet veren bir imparatorluk sarayıdır. Saray, İstanbul'un Bizans döneminden beri üst düzey bir yerleşim alanı olan yarımada'nın, hem Boğaz ve Marmara Denizi'ni hem de Haliç'i gören noktasında inşa edilmiştir. Yaklaşık 600.000 metrekaresel bir alana yayılır. Dıştan Bizans ve Osmanlı döneminde yapılan surlar, içten de yüksek duvarlarla çevrilidir. Ana girişi Ayasofya Meydanı'na bakan Bab-ı Hümayun olup, dıştaki surlar üzerinde Bab-ı Hümayun'la birlikte Otluk Kapı ve Demir Kapı isimleriyle üç büyük kapı ve kol-tuk kapısı adıyla anılan beş küçük kapı bulunmaktadır.

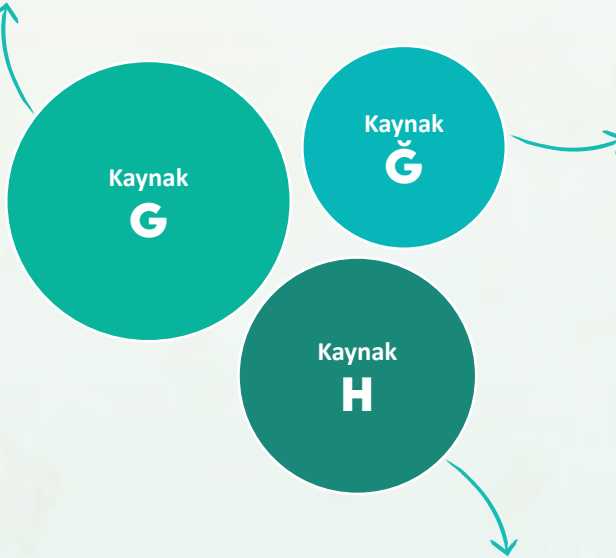
Topkapı Sarayı'nın yapımına ne zaman başlandığı tam olarak bilinmemekle birlikte inşaatın 1460'ların ortalarında var olduğu anlaşılmaktadır. Kaynaklar ve kitabelerden, Fatih dönemindeki ilk inşaatın 1478'de tamamlandığı öğrenilmektedir. Yapım çalışmaları dört yüz yıl boyunca devam etmiş ve tahta çıkan her padişahın yeni binalar eklemesiyle tüm dünyanın ilgisini çeken devasa bir kompleks haline dönüşmüştür.

Necla Arslan Sevin,
İlk Osmanlı Sarayları ve Topkapı Sarayı *

Safranbolu Evleri

Safranbolu evleri 18 ve 19. yüzyıllarda Osmanlı kent yaşamı ve mimari anlayışının en önemli örnekleri arasında yer alır. Ahşap ve taşın bir arada kullanıldığı bu evler, kendine özgü mimari özellikleri ve doğal çevreyle uyumlu yapısıyla öne çıkar.

Çini Sanatı

Türkler'de iç ve dış mimari süslemenin en renkli kolu olan çini sanatı, asıl büyük ve sürekli gelişmesini Anadolu'da göstermiştir. Çeşitli tekniklerle zenginleşen bu sanat daima mimariye bağlı kalmış ve onun üstünlüğüne gölge düşürmediği gibi renkli bir atmosfer yaratarak binaların mekân etkisini de arttırmıştır. Anadolu Selçukluları ile çok çeşitli tipteki mimari eserler üzerinde büyük bir gelişme gösteren çini sanatı varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Her dönemin çini süslemesi, daha önceki dönemlerin üstün vasıflarını devam ettirirken yeni teknik buluş ve renklerle de bu sanatı zenginleştirmiştir. (...)

Dinî yapılarda daha çok geometrik kompozisyonların yanı sıra rûmî ve palmet gibi soyut bitkisel motiflerle zenginleştirilmiş kıvrık dallı süslemelere rastlanmakta, bunlardan başka iri kûfî ve sülüs yazılarla yapılmış çok etkileyici süslemelere de önemli bir yer verildiği görülmektedir. Buna karşılık sivil mimarinin çini süslemelerinde en fazla çeşitli duruşlarda resmedilmiş insan, av hayvanları, kuş, çift başlı kartal, ejder, sfenks gibi aralarında efsanevi yaratıkların da bulunduğu zengin bir figür çeşitlemesi göze çarpar.

Şerare Yetkin, Çini *

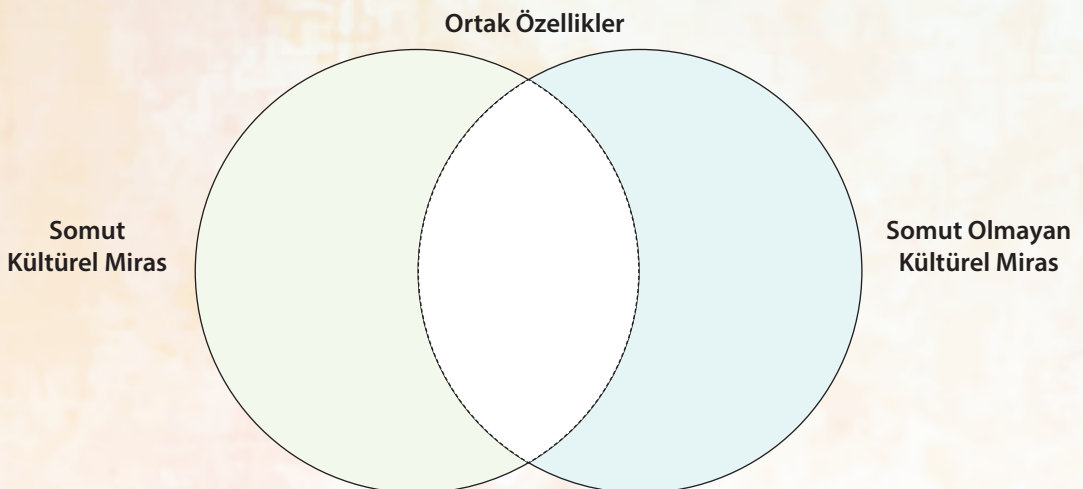
1. Aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

Kültürel Mirasın Adı	Kültürel Mirasın Türü	Kültürel Miras Türünün Temel Özelliği
<i>Topkapı Sarayı</i>	<i>Somut kültürel miras</i>	<i>Tarihî ve mimari bir yapıdır.</i>

2. Yaşadığınız çevrede bulunan kültürel miras örneklerini, bu örneklerin nerede bulunduğunu ve neden önemli olduğunu yazınız.

	Yeri	Önemi
Somut Kültürel Miras		
Somut Olmayan Kültürel Miras		
Doğal Kültürel Miras		
Su Altı Kültürel Mirası		

3. Somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel mirasın benzerliklerini ve farklılıklarını aşağıdaki Venn şeması üzerinde ilgili alanlara yazınız.

Etkinlik

Adı	<i>Dijital Dünyada Kültürel Mirası Keşfedelim</i>
Amaç	<i>Dijital kaynakları kullanarak kültürel miras öğelerini tanıma ve bunları türlerine göre sınıflandırabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki karekodları okutarak kaynaklara erişiniz. En az dört eser seçip inceleyiniz.

T.C. Kültür ve
Turizm Bakanlığı
Sanal Müze

T.C. Kültür ve
Turizm Bakanlığı

Louvre Museum
(Luvr Müzyum)

British Museum
(Biritiş Müzyum)

Hermitage Museum
(Hermitaj Müzyum)

2. Seçtiğiniz eserleri kültürel miras türlerine göre gruplandırınız.

3. Elde ettiğiniz verileri kullanarak bir bilgi görseli hazırlayınız. Çalışmanızda miras türünü belirterek eserin görseline yer veriniz. Eseri kısaca tanıtınız ve eserin durumunu (korunma, tehditler, UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/Yunaytıl Neşinsz Edukeyşinıl Sayıntifik end Kalçırıl Organizeyşin (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)] statüsü vb.) açıklayınız.

- Çalışmanızı resim, metin, tablo vb. içeriklerle zenginleştiriniz.
- Hazırladığınız bilgi görselinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Sanal müzeler ve dijital arşivler aracılığıyla kültürel mirasa ulaşmanın geçmişi anlama ve kültürel mirası koruma bilinci üzerindeki etkilerini açıklayınız.

Bu tür dijital uygulamaların kültürel kimliği yaşatma konusundaki katkılarını ve yetersiz kaldığı noktaları gerekçeleriyle açıklayınız.

Etkinlik

Adı	Bilgi Kartlarındaki Kültürel Miras
Amaç	Kültürel miras örnekleriyle ilgili bilgilerden yararlanarak özgün bilgi kartları hazırlayabilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Geçmişten günümüze kültürel miras örneklerinden seçim yapınız.
2. Seçtiğiniz kültürel miras örnekleri ile ilgili önemli noktaları tespit ediniz.
3. Seçtiğiniz kültürel miras örnekleriyle ilgili bilgi kartları hazırlayınız.
4. Kullanacağınız bilgilerin kısa ve anlaşılır olmasına dikkat ediniz.
5. Bilgi kartlarınızda kültürel mirasın adı, bulunduğu yer, tarihçesi, önemi gibi bilgilere yer veriniz.
6. Bilgi kartlarınıza seçtiğiniz kültürel mirasa uygun görsel, harita veya çizim ekleyiniz.
7. Hazırladığınız bilgi kartlarını sınıfta paylaşınız.

Değerlendirme

Çalışma sonunda aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri çalışma boyunca karşılaştığınız durumlara uygun şekilde doldurunuz.

- Bu çalışmada keşfettim.
- Bu çalışmada benim için çok zordu.
- Bu çalışmada öğrendiğim beni çok etkiledi.

Aşağıdaki düşün-eşleş-paylaş çalışmasını yapınız.

DÜŞÜN

- Dünyanın farklı bir yerinde ana dilinizde söylenen bir türkü duyduğunuzda veya ülkenize ait geleneksel bir el sanatı ürünü gördüğünüzde ne hissedersiniz?
.....
.....
- Ortak bir tarihe ve kültüre sahip olmak bir toplumu millet yapan bağları nasıl güçlendirir?
.....
.....
- Atalarımızdan kalan bir geleneğin yaşatılması veya bir eserin korunarak günümüze ulaşması, geçmiş ile gelecek arasında nasıl bir bağ kurulmasını sağlar?
- Kültürel mirasın toplumsal aidiyet ve kimlik üzerindeki rolü nedir?

EŞLEŞ

Öğretmeninizin rehberliğinde rastgele eşleştirdiğiniz bir arkadaşınızla düşüncelerinizi paylaşıp tartışınız.

PAYLAŞ

Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.2. İLK ÇAĞ ANADOLU MEDENİYET HAVZASINDAN GÜNÜMÜZE ULAŞAN KÜLTÜREL MİRAS ALANLARI

ÖĞRENİYORUM

Kültürel miras alanları ile ilgili verilen kaynaklardan, görsellerden ve karekodda yer alan sanal müzelerden faydalanarak aşağıdaki çalışmaları yapınız.

Letoon Kutsal Alanı, Batı Anadolu Bölgesi'nde günümüzde Teke Yarımadası olarak adlandırılan, Batı Lykia (Likya) Bölgesi'nde bulunur. Bu antik kent günümüzde Muğla İli Seydikemer İlçesi, Kumluova Mahallesi'nde yer alır. (...) Letoon'un kuzey doğusunda Ksanthos, güneyinde Patara, batısında Pydnai (Pidnai), kuzey batısında Sidyma (Sidima) ve Pınara, kuzey doğusunda Arsada, kuzeyinde Tlos kentleri bulunur. Bölgenin en geniş vadisi Eşen'de, birçok antik kent bulunmaktadır. Letoon önemini, Lykia Bölgesi'nin dinsel ve siyasal önem taşıyan kutsal merkezi olmasından alır. Rahip ve din görevlilerinin özel konutları dışında tüm yapılar dinsel işlevlidir. Hellenistik Dönem'de Lykia Birliğinin resmi kutsal merkezi olarak, birliğin aldığı yönetim kararları burada topluma ilan edilmektedir.

Banu Özdilek ve Sema Atik Korkmaz,

*Letoon Teras Duvarları ve Geç Antik Dönem Mekânları 2015-2017 Yılları Kazı Buluntuları **

Adıyaman'ın Kahta İlçesi'nde 2.150 metre yüksekliğindeki Nemrut Dağı yamaçlarında hükümdarlık yapmış

olan Kommagene Kralı I. Antiochos'un tanrılara ve atalarına minnettarlığını göstermek için yaptırdığı mezarı, anıtsal heykelleri ve benzersiz manzarası ile Helenistik Dönemin en görkemli kalıntılarından birisidir. Anıtsal heykeller Doğu, Batı ve Kuzey teraslarına yayılmıştır. Doğu terası kutsal merkezdir ve bu nedenle en önemli heykel ve mimari kalıntılar burada bulunmaktadır. İyi korunmuş durumdaki dev heykeller kireçtaşı bloklarından yapılmıştır ve 8–10 metre yüksekliktedir. Varlığı bilinmekle beraber kral mezarı, henüz keşfedilememiştir. Nemrut Dağı, 1987 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine dahil edilmiştir.

Murat Yılmaz (ed.),

*Türk Dünyası Kültürel Mirası Envanter Çalışması **

Yandaki karekod üzerinden Nemrut Örenyeri Sanal Müzesini geziniz.

Letoon
(Kaynak A)

Nemrut
(Kaynak B)

Göbeklitepe
(Kaynak C)

Türkiye'nin güneydoğusunda, Şanlıurfa'nın 15 km kuzeydoğusunda bulunan Göbeklitepe, konum olarak avcı-toplayıcılıktan tarıma geçiş sürecinin yaşandığı bölgenin tam ortasında kalır. Bu alan, çakmak taşı işleyicileri ve silah imal edenler tarafından inşa edilmiş ve radyo karbon analizleri neticesinde de en az 1400 yıllık bir süre boyunca kullanıldığı tespit edilmiştir. Göbekli Tepe'nin bölgedeki büyük bir alana yayılan kültün veya ortak bir inanç anlayışının en büyük temsilcisi olduğu değerlendirilmektedir.

Deniz Serhad Sezer,

*Göbeklitepe Üzerine Bir Değerlendirme **

Yandaki karekod üzerinden Göbeklitepe Örenyeri Sanal Müzesini geziniz.

Troya Tabakalarının I'den IX'a Kadar Yeniden Oluşturulumu

Troya, dünyadaki en ünlü antik kentlerden birisidir. Troya'da görülen 9 katman, kesintisiz olarak 3000 yıldan fazla bir zamanı göstermekte ve Anadolu, Ege ve Balkanların bulunduğu bu benzersiz coğrafyada yerleşmiş olan uygarlıkları izlememizi sağlamaktadır. Troya'daki en erken yerleşim katı M.Ö. 3000–2500 ile erken Tunç Çağı'na tarihlenmektedir, daha sonra sürekli yerleşim gören Troya katmanları M.Ö. 85–M.S. 8. yüzyıla tarihlenen Roma Dönemi ile sona ermektedir. Troya, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle burada hüküm süren uygarlıkların diğer bölgelerle ticari ve kültürel bağlantıları açısından daima çok önemli bir rol üstlenmiştir. Troya ayrıca gösterdiği kesintisiz katmanlaşma ile Avrupa ve Ege'deki diğer arkeolojik alanlar için referans görevi görmektedir.

(Genel ağdan alınmıştır.)

Yandaki karekod üzerinden
Troya Sanal Müzesini geziniz.

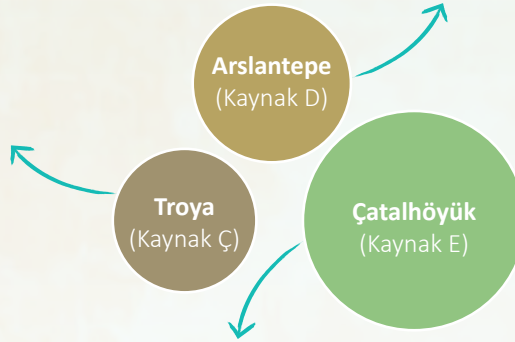
Tarihin farklı dönemlerine ait izler taşıyan Arslantepe'de ilk buluntular, M.Ö. 6000'li yıllara kadar uzanmaktadır ve bu tarihin daha eskilere uzanacağı düşünülmektedir. Çünkü hali hazırda arkeolojik çalışmalar höyüğün bir başka alanında devam etmektedir. Malatya il merkezine 7 km. uzaklıkta Battalgazi ilçesinde yer alan höyük, yerden 30 metre yükseklikte ve kesintisiz bir yerleşim katmanından oluşmuştur. Arkeolojik kazılarda; saray tarzında bir yapının varlığı, ekonomik işler için geliştirilen uygulama örnekleri (depolama, cretula ve mühürler), askeri hiyerarşik yapıyı ifade eden metal kılıç ve eşyalar, sınıflı bir toplum yapısının varlığı ve gıda ambarlarının depolama ve dağıtma gibi işlevlerinin olması geleneksel bürokrasinin varlığını akladır getirmektedir. Ayrıca saray duvarlarında seçkin sınıfa ait olduğu düşünülen kabartma ve figürlerin, kral mezarının, sarayda kabul alanı gibi buluntuların siyasi ve idari yapıda seçkin bir sınıfın varlığına işaret edebileceği düşünülmektedir.

Hasan Yılmaz,

Geleneksel Bürokrasinin İlk İzleri: Malatya Arslantepe *

Yandaki karekod üzerinden
Arslantepe Örenyeri Sanal
Müzesini geziniz.

Çatalhöyük'teki ilk yerleşim, günümüzden yaklaşık 9400 yıl önce Neolitik Çağ'da gerçekleşmiştir. Eski Konya Gölü kenarındaki 13,5 hektarlık bir alanda kurulan ve yaklaşık iki bin yıl boyunca kesintisiz iskân edildiği düşünülen Çatalhöyük yerleşimi, Neolitik Dönem'e tarihlenen "Doğu Çatalhöyük" (M.Ö. 7400–6200) ile Kalkolitik Dönem'e tarihlenen "Batı Çatalhöyük" (M.Ö. 6200–5200) olmak üzere iki höyükten oluşmaktadır. (...) Yerleşim alanının genişliği ve buna bağlı olarak nüfusun hesaplanması, köy statüsünden çıkartılıp şehir statüsüne sokulmasına

neden olmuştur. Çatalhöyük'te kullanılan bazı eşyaların ince işçilik gerektirmesi sıradan bir ev içi üretim olmadığının göstergesidir. Buradaki kazılardan son derece çeşitlenmiş zanaatkarlık ürünü ağaç veya cilalanmış taştan kap kacak, kemik veya hasırdan çeşitli eşyaların yanı sıra, dövme bakırdan veya nadide taşlardan üstün nitelikli kuyumculuk eserleri elde edilmiştir.

Yandaki karekod üzerinden
Çatalhöyük Örenyeri Sanal
Müzesini geziniz.

Necmi Uyanık ve Fatih Mehmet Berk,
Mekân-Şehir ve Medeniyet Bağlamında Çatalhöyük *

1. Haritadaki kutucukların yer aldığı boşluklara ilgili miras alanını yazınız.

- a. Çatalhöyük
b. Troya
c. Letoon

- ç. Göbeklitepe
d. Arslantepe
e. Nemrut

2. Kültürel miras alanları ile ilgili aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

	Yerleşim/Alan	Kültürel Değeri	Arkeolojik Değeri	Tarihî Değeri
a.				
b.				
c.				
ç.				
d.				
e.				

Adı	<i>Antik Dönem'in İki Görkemli Eseri</i>
Amaç	<i>İlk Çağ'da yapılan eserlerin kültürel, sanatsal ve mimari özelliklerini tanıyabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Dünyanın Yedi Harikası Listesi'nde yer alan Halikarnas Mozaesi (Kral Mausoleus'un Mezarı) ve Efes Artemis Tapınağı hakkında araştırma yapınız.
2. Araştırmanızda aşağıdaki sorulardan yararlanabilirsiniz.
 - Bu eserlerin yapıma amaçları nelerdir?
 - Bu eserler mimari ve sanatsal açıdan hangi özelliklere sahiptir?
 - Bu eserlerden günümüze hangi kalıntılar ulaşmıştır? Bu kalıntılar nerede sergilenmektedir?
 - Bu eserler dönemlerinin kültürel birikimi hakkında hangi bilgileri aktarmaktadır?
 - Bu eserlerin dönemin toplumsal yaşamına katkıları neler olmuştur?

Değerlendirme

Araştırma sürecinde elde ettiğiniz bilgileri düzenleyerek kısa bir rapor hazırlayınız. Hazırladığınız raporu sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Raporum !

Bilgi Kutusu

Dünya Miras Listesi, UNESCO tarafından üstün evrensel değere sahip kültürel ve doğal varlıkların koruma altına alınması amacıyla oluşturulan uluslararası bir listedir. Bu listeye alınan alanlar, insanlık tarihinin ortak mirası olarak kabul edilir ve korunmaları dünya kültür ve doğa mirasına katkıları nedeniyle önem taşır.

SORGULUYORUM

Aşağıdaki adımları takip ederek Sokrat tartışması etkinliğini uygulayınız.

1. Tartışmaya başlamadan önce aşağıdaki soru hakkında düşününüz ve soruda geçen her iki bakış açısı için de geçerli olabilecek kanıtlar öneriniz.

Kültürel mirasın korunmasında bireylerin mi yoksa toplumun mu daha fazla sorumluluğu vardır?

2. Tartışma sürecinde aşağıdaki kurallara uyunuz.

- a) Fikirlere odaklanınız. Tartışma sırasında kişileri değil ortaya konulan düşünceleri eleştiriniz.
- b) Görüşlerinizi kanıtlarla destekleyiniz.
- c) Karşı görüşü anladığınızı gösteriniz. Söz hakkı size geldiğinde önce arkadaşınızın düşüncesini özetleyiniz.
- ç) Soru sorarak tartışmayı derinleştiriniz. Anlamadığınız ya da merak ettiğiniz durumlarda arkadaşınıza "Bunu neye dayanarak söylüyorsun?", "Bu görüşünü destekleyen bir örnek verebilir misin?" gibi sorular yöneltiniz.
- d) Farklı görüşlere saygı gösteriniz.

3. Tartışma sürecinde aşağıdaki sorulardan yararlanınız.

- a) Kültürel miras koruma yöntemleri nelerdir?
- b) Kültürel mirasın korunmasında bireysel olarak neler yapılabilir?
- c) Kentleşme kültürel mirasın korunmasını nasıl etkileyebilir?
- ç) Doğal afetler kültürel mirasın korunması açısından ne tür sonuçlar ortaya çıkarabilir?
- d) Bireysel sorumluluklar toplumsal sorumluluklarla çelişebilir mi?
- e) Kültürel mirasın kaybolması birey ve toplum açısından hangi sorunlara neden olur?

4. Aşağıdaki ifadeleri tamamlayınız.

- a) Bireyin sorumluluğu daha fazladır çünkü
- b) Toplumun sorumluluğu daha fazladır çünkü

5. Tartışma sonunda bir yansıtma yazısı yazıp sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız. Yazınızda aşağıdaki soruların cevaplarına yer veriniz.

- a) Tartışmaya başlarken hangi görüşü savunuyordun?
- b) Hangi kanıt veya bakış açısı seni şaşırttı ya da düşündürdü?
- c) Tartışma sonunda fikrin değişti mi yoksa daha da mı güçlendi? Neden?

Performans Görevi

Adı	<i>Kültürel Mirasımıza Sahip Çıkalım</i>
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden kültürel mirasın önemi ve günümüze ulaşmış kültürel miras alanlarının korunmasının gerekliliği ile ilgili araştırma yapmanız, elde ettiğiniz bilgiler doğrultusunda bir broşür hazırlamanız ve broşürlerinizi sınıfta sunmanız beklenmektedir.</i>

1. Göreve başlamadan önce dikkat edilecek noktalar

- Kültürel miras alanlarından bir örnek seçiniz.
- Seçtiğiniz kültürel mirasın türünü tespit ediniz.
- Broşürünüzü öğretmeninizin belirleyeceği süre içerisinde hazırlayarak öğretmeninize teslim ediniz.

2. Görev esnasında dikkat edilecek noktalar

- Seçtiğiniz kültürel miras alanı ile ilgili güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.
- Broşürünüzde miras alanının tarihçesine, önemine, karşılaştığı tehditlere ve korunmasına yönelik önerilerinize yer veriniz.
- Konuya uygun, dikkat çekici görseller kullanmaya özen gösteriniz.
- Bilgileri kısa, açık ve anlaşılır şekilde ifade ediniz.
- Açık, akıcı ve sade bir dil kullanınız.
- Broşürünüzün özgün olmasına dikkat ediniz.
- Tasarımda renk uyumuna özen gösteriniz.
- Hazırladığınız broşürü sınıfta sununuz.
- Sunum sırasında etkili iletişim yöntemlerini kullanmaya özen gösteriniz.

3. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

- Arkadaşlarınızın hazırladığı broşürlerle ilgili merak ettiğiniz soruları sorunuz.
- Arkadaşlarınızın sizin broşürünüzle ilgili sorularını cevaplayınız.

Değerlendirme: Performans göreviniz öğretmeniniz tarafından Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

1.3.

İLK ÇAĞ'DA ANADOLU'DAKİ MEDENİYETLERİN
SİYASAL, SOSYAL, EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPILARI

ÖĞRENİYORUM

Sosyal bilim çalışma yöntemleri hakkında genel fikir edinmek için aşağıdaki metni okuyunuz ve bilgi görselini inceleyiniz.

Okuma Metni

Sosyal bilimlerin amacı, insanların davranışlarını ve toplum içindeki ilişkilerini anlamak ve açıklamaktır. Araştırmacılar bu amaca ulaşmak için farklı yöntemler kullanırlar. Nicel yöntemler, sayısal verilerin toplanması ve analiz edilmesine dayanır. Anketler ve istatistikler kullanılarak çok sayıda kişiden veri toplanır. Böylece elde edilen sonuçlar daha geniş bir topluluğa genellenebilir. Bu yöntem, ölçülebilir ve nesnel sonuçlar elde etmeyi sağlar. Nitel yöntemler ise insanların düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini daha derinlemesine anlamaya çalışır. Görüşmeler, gözlemler ve metin incelemeleri bu yöntemde sıkça kullanılır. Amaç, olayların arkasındaki anlamı ortaya çıkarmaktır. Karma yöntemler ise hem nicel hem de nitel yöntemleri birlikte kullanır. Sosyal bilimlerde amaç sadece bilgileri toplamak değil olayların nedenlerini, nasıl geliştiğini ve sonuçlarını açıklamaktır. Böylece elde edilen bilgiler toplumsal sorunlara çözüm üretmeye yardımcı olur.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Araştırma Yöntemleri

A) Nicel Yöntem

- Sayısal verilerle çalışır.
- Ölçme, istatistik ve grafikler kullanılır.
- Genelleme yapma amacı vardır.
- Büyük örneklem tercih edilir.

B) Nitel Yöntem

- Sayısal olmayan betimleyici ifadelerle çalışır.
- Görüşme, gözlem ve doküman inceleme teknikleri kullanılır.
- Olay ve olguları derinlemesine anlamayı amaçlar.
- Küçük ama ayrıntılı örneklem kullanılır.

C) Karma Yöntem

- Nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılır.
- Sayısal ve sayısal olmayan verilerin analizi yapılır.

Araştırma Teknikleri

Betimsel Araştırma

Mevcut durum olduğu gibi ortaya konur.

Deneysel Araştırma

Neden-sonuç ilişkisinin kurulması amaçlanır.

Tarama Modeli

Geniş kitlelerden veri toplamak için kullanılır.

Vaka (Durum) Çalışması

Tek bir olay, kişi ya da kurum ayrıntılı incelenir.

Tarihsel Araştırma

Geçmişteki olaylar belgelerle incelenir.

Veri Toplama Teknikleri

Anket

Kapalı uçlu sorular sorulur.
Büyük gruplara uygulanır.

Görüşme (Mülakat)

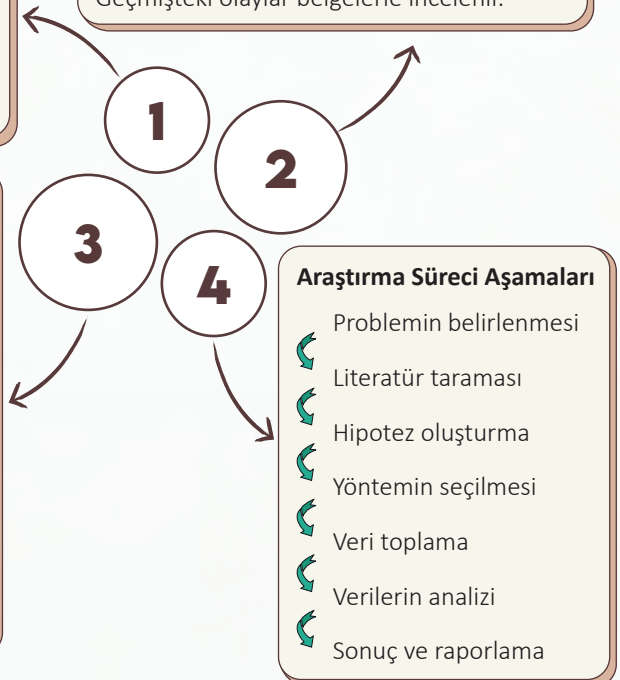
Yapılandırılmış/yarı yapılandırılmış/serbest olabilir.
Derinlemesine bilgi sağlar.

Gözlem

Katılımlı veya katılımsız olabilir.
Doğal ortamda veri toplanır.

Doküman İncelemesi

Resmî belgeler, gazeteler, arşivler ve günlükler incelenir.

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki metinden, görsellerden ve kaynaklardan faydalanarak çalışmaları yapınız.

Okuma Metni

İlk Çağ'da Anadolu'da kurulan medeniyetlerin coğrafi konumu ve tarihsel gelişimi göz önüne alındığında çeşitli kültürlerin ve medeniyetlerin bir araya gelmesiyle zengin bir kültürün oluştuğu görülür. Anadolu'nun ticaret yolları üzerinde bulunması ve iklim şartlarının tarım ve hayvancılık faaliyetlerine elverişli olması Anadolu'daki ekonomik yapıyı güçlendirmiştir. Ticari faaliyetlerle bölge halklarının farklı toplumlar ile karşılaşip etkileşime girmesi de kültürel aktarımı sağlamıştır.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Hitit kraliçelik kurumunun başında bulunan (...) "Büyük Kraliçe" (Hititçesi şakuvaşşar) ve tavananna "Egemen Kraliçe", Hitit kralına eşit, memleketinde hükmetme yetkisi olan, dış politikaya bizzat karışan, devletlerarası hukukta söz sahibi, krallığın bağımsız bir kadın temsilcisidir.

Ekrem Memiş, Hitit Sarayında Kraliçelerin Rolü *

Hititler'in Hattuşa kentinde bulunan Sfenksli Kapı 10 metre genişliğinde olup girişin iki yanındaki söve bloklarında iki metre yüksekliğinde sfenks protomaları yer alır. Her iki kulenin iç ve dış yüzleri kabartmalarla bezenmiştir. Tüm bu kabartmalar, Fırtına Tanrısı onuruna gerçekleştirilen av ve eğlenceden oluşan bir dinî töreni temsil eder.

Frigya'daki en gelişmiş zenginlik dalı yüncülük ve dokumacılıktı. Bölge topraklarının çok yerde verimli olmayışı Frigyalılar'ın bu dalı geliştirmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Bu ise koyun ve keçi yününün ham madde olarak kullanıldığı endüstriyi geliştirmişti. Bunda Orta Anadolu keçi ve koyunlarının yünlerinin çok kaliteli olması da etkili olmuştu. Frigler çağında Gordion'da, yün ve moher gibi hayvani kökenli iplikler yanında keten ve kenevir gibi bitkisel liflerden de yararlanıldığı belirlenmiştir. Gordion Tümülüslerinde duvarlara asılmış halılar ile yerlere serilmiş keçelere ve süslü kumaşlara ait izlere rastlanmıştır. Nitekim bugün birçok Avrupa dilinde duvar halıları için kullanılan tapetes sözcüğü Frigce'dir. Gordion sitadeliindeki M.Ö. VIII. yüzyıl yapılarında bulunan binlerce dokuma tezgâh ağırlığı ve ağırsaklar Frigler'de tekstil sanayinin ne kadar gelişmiş olduğuna kanıttır.

Cemil Bülbül,
*Eski Anadolu Tarihinde Frigler **

Lydyalıların (Lidyalılar) tarihe yaptıkları en büyük katkı paranın icadı olmuştur. İlk sikkeleri elektron adı verilen altın ve gümüş alaşımı madenden basan Lydialılar'da sikke bir defa icad edildikten sonra Küçük Asya sınırlarını aşarak Akdeniz çevresindeki diğer memleketlere de süratle yayılmıştır.

Süleyman Yükcü ve Seçkin Gönen,
*Anadolu'da İlk Paranın Ayar ve Alaşımı **

Frigler zamanından kalan Yapıldak Asar Kalesi, Kümbet Vadisi-Beldere güzergâhını kontrol eden dağ yollarına hâkim kayalık bir tepe üzerinde konumlanmıştır. Yapının kuzeyinde basamaklı ve rampalı bir girişi bulunur. Ana kayaya oyulmuş silolar, kaya odaları ve merdivenlerle inilen bölümleriyle anıtsal bir yapı niteliğindedir.

Tarihte paranın ilk basıldığı yer olarak bilinen Lidyalıların başkenti Sardes; tarım, hayvancılık, ticaret ve Sart Çayı'nda yapılan altın madenciliği sayesinde zengin bir kenttir.

Lidyalılar Dönemi'nde icat edilen paralardan bir örnek verilmiştir. Lidyalıların bazı madenî paralarında aslan ve boğa birlikte tasvir edilmiştir. Bu figürler genellikle birbirine karşı duran ya da mücadele eden hayvanlar olarak gösterilir. Figürlerden aslan, Lidya krallığını ve kraliyet gücünü temsil ederken boğa ise gücü ve bereketi temsil eder.

MÖ 6. yüzyıl dolaylarında Milet şehrinin doğrudan bir demokrasi rejimi ile yönetilmesinin, bilimsel düşüncenin doğuşuna önemli bir katkı sağladığı öne sürülür. Bu bağlamda Miletlilerin şehrin sorunları ve yasa oluşturma gibi hususlarda bir karar verme sorumluluğuna sahip olmaları, akabinde akılcı ve eleştirel düşünme yeteneğini de beraberinde getirir.

Ercan Salgar,
Bilim Tarihinde Dönüm
Noktası: Milet Okulu *

Kaynak
F

Kaynak
E

Kaynak
G

Kaynak
H

Kaynak
Ğ

Kaynak
I

Kaynak
İ

Urartular'ın büyüyüp gelişmesinde en büyük faktörlerden birisini de sulama sistemlerindeki başarıları oluşturmaktadır. Doğu Anadolu, Urartular tarafından inşa edilen sulama sistemleri sayesinde "Barajlar Bölgesi" olarak adlandırılmaktadır. Urartuların sulama sistemi hususunda bu derece başarılı olmasını sağlayan en büyük etkenler arasında, madencilikte ileri seviyelere ulaşmış olmaları gösterilebilir. (...) Urartuların madencilik alanında gelişmeleri, toprağın kazılması, kazılan toprağın kaldırılması, taşlı arazide taşların kırılması ve kaldırılması gibi hususlarda kolaylık sağlamıştır.

Gökhan Kalmış,
Erzurum ve Çevresinde Tespit Edilen Urartu
Sulama Sistemleri *

Urartular madenleri işleyerek silah, günlük eşyalar ve süs eşyaları üretmişler özellikle takı yapımında büyük ustalık göstermişlerdir.

Milet Antik Kenti Tiyatrosu, bölgenin önemli kültür ve sanat merkezlerinden biriydi. Üç katlı görkemli bir cepheye sahip olan tiyatro binası, hem dramatik oyunlar hem de çeşitli gösteriler için kullanılan başlıca yapıtlardan biridir.

Apollon Tapınağı, İyonya uygarlığının en önemli dinî merkezlerinden biridir. MÖ 6. Yüzyıla ait bu yapı, dev sütunları ve görkemli mimarisiyle döneminin en büyük tapınakları arasında yer alır.

1. İlk Çağ'da Anadolu'daki medeniyetlerin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarına ilişkin merak ettiğiniz veya öğrenmek istediğiniz soruları aşağıdaki ilgili bölümlere yazınız.

	Siyasi Yapı Hakkındaki Sorularım	Sosyal Yapı Hakkındaki Sorularım	Ekonomik Yapı Hakkındaki Sorularım	Kültürel Yapı Hakkındaki Sorularım
Hititler				
Frigyalılar				
Lidyalılar				
Urartular				
İyonyalılar				

2. Bir sonraki etkinlikte kullanmak üzere oluşturduğunuz sorulara cevap bulmak amacıyla araştırma yapınız. Anadolu Medeniyetleri Müzesi, British Museum (Britiş Müzyum), Louvre Museum (Luvr Müzyum) gibi sanal müze uygulamalarından ve farklı kaynaklardan yararlanarak veriler toplayınız. Ulaştığınız bulguları not alınız.

Etkinlik

Adı	<i>Medeniyetin Anadolu'daki Ayak İzleri</i>
Amaç	<i>İlk Çağ'da Anadolu medeniyetlerinde siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı sorgulayabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde İlk Çağ'da Anadolu'daki medeniyetlerden Hitit, Frig, Lidya, Urartu ve İyonya'nın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları hakkında bir önceki çalışmanızda sorduğunuz sorulara cevaplar oluşturmak amacıyla beş istasyona ayrılınız (Her istasyonun bir medeniyeti temsil etmesine dikkat ediniz.).
2. Her istasyon için bir sözcü belirleyiniz.
3. Daha önce yapmış olduğunuz çalışmada belirlediğiniz sorular için istasyonlarda cevaplar oluşturunuz. Soruları cevaplarken yaptığınız araştırmalardan elde ettiğiniz bulgulardan yararlanınız.
4. Bir istasyondaki çalışmanızı tamamladıktan sonra diğer istasyonları sırasıyla dolaşarak verilen cevapları inceleyiniz ve bilgi alışverişinde bulununuz. Bu süreçte grup içindeki görevinizi zamanında yerine getiriniz.
5. Başlangıç istasyonunuza döndüğünüzde ilgili medeniyetin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine dair çıkarımlarınızı aşağıdaki tabloya yazınız.

	Siyasi Özelliklerle İlgili Ulaştığınız Çıkarımlar	Sosyal Özelliklerle İlgili Ulaştığınız Çıkarımlar	Ekonomik Özelliklerle İlgili Ulaştığınız Çıkarımlar	Kültürel Özelliklerle İlgili Ulaştığınız Çıkarımlar
Hititler				
Frigyalılar				
Lidyalılar				
Urartular				
İyonyalılar				

6. Hazırladığınız tablodan ve topladığınız verilerden yararlanarak seçtiğiniz İlk Çağ Anadolu medeniyetiyle ilgili birincil, ikincil ve dijital kaynaklardan edindiğiniz izlenimleri "kanıtlar ve tarihçilerin yorum farklarını" da dikkate alarak yazınız.

.....

.....

7. Elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak seçtiğiniz İlk Çağ Anadolu medeniyetinin özelliklerini yansıtan bir kavram haritası oluşturunuz ve bunu sınıf panosunda sergileyiniz.
8. Hazırladığınız kavram haritası, öğretmeniniz tarafından karekodda verilen Grup Değerlendirme Formu ile değerlendirilecektir.

Grup Değerlendirme
Formu'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

“Kültürel Miras ve İlk Çağ Anadolu Medeniyet Havzaları” teması ile ilgili öğrenme günlüğünü doldurunuz.

Öğrenme Günlüğü

1. Bu temada neler öğrendim?

2. Öğrendiklerim içerisinde benim için en çok hangi bilgi önemliydi?

3. Hangi konuları öğrenirken zorlandım?

4. Daha detaylı öğrenmek istediğim konular nelerdir?

5. Öğrendiklerimi günlük hayatta nasıl kullanabilirim?

1. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1-4. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Kültürel miras geçmişle bugün arasında bağlantı kurarak, içinde yaşanan kültüre ve dünyaya bir temel oluşturur ve geleceğin oluşturulmasında sağlam bir referans verirken manevi anlamda da insan hayatlarını zenginleştirir. Kültürel miras aynı zamanda; kimliğimizle, kültürümüzle, tarihimizle ilgili somut ve soyut değerlerin tümüdür. Tarihi kentler ve dokular, kültürel peyzajlar, anıtsal yapılar, arkeolojik alanlar kadar dil, gelenek, dans, müzik, ritüeller gibi yaşayan ama somut olmayan değerler de kültürel mirası oluşturur. UNESCO, ICOMOS [International Council on Monuments and Sites/İnterneysinıl Kaunsıl on Monymints end Sayts (Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi)] ve benzeri uluslararası kurumlar tarafından hazırlanan sözleşmelerde ve uluslararası hukuk metinlerinde kültürel miras kavramı somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras, sualtı kültürel mirası, doğal miras olarak kategorize edilmiştir. Somut kültürel miras taşınabilir ve taşınamaz kültürel miras olarak ayrılmaktadır. Taşınır kültürel miras tablolar, heykeller, sikke-ler, el yazmaları, arkeolojik eserleri, taşınamaz kültürel miras, anıtları, arkeolojik siteleri, tarihi kent dokuları gibi yapı topluluklarını, Sualtı kültürel mirası batıkları, sualtı kalıntıları ve kentlerini, somut olmayan kültürel miras sözlü gelenekleri, gösteri sanatlarını, ritüelleri, doğal miras kültürel boyutu olan doğal siteleri, kültürel peyzajları, fiziki, biyolojik ve jeolojik formasyonları kapsar.

1. UNESCO, ICOMOS gibi kurumlar tarafından yapılan sınıflandırmaya göre kültürel miras dört gruba ayrılmıştır. Bu sınıflandırma dikkate alındığında aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yapılabilir?

- A) Kültürel miras türleri ekonomik ve sosyal değerlerine göre ayrılmıştır.
- B) Kültürel miras türleri arasında en önemli sınıflandırma kültürel peyzajlardır.
- C) Kültürel miras kavramı farklı niteliklere sahip unsurları kapsayacak genişliktedir.
- D) Kültürel miras kategorileri birbirinin yerine kullanılabilecek eş anlamlı kavramlardır.
- E) Kültürel miras doğal çevre unsurlarını kapsam dışı bırakacak şekilde tanımlanmıştır.

2. Aşağıdaki kültürel miras unsurlarını uygun kültürel miras türleriyle eşleştirerek işaretleyiniz.

Kültürel Miras Unsurları	Somut Kültürel Miras	Somut Olmayan Kültürel Miras	Doğal Kültürel Miras	Su Altı Kültürel Mirası
Divriği Ulu Cami				
Tezhip Sanatı				
Mevlevi Sema Töreni				
Aspendos Antik Kenti Tiyatrosu				
Balıca Mağarası Tabiat Parkı				
Gelidonya Batığı				
Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri				
Geleneksel Ebru Sanatı				
Dede Korkut Hikâyeleri				
Edirne Selimiye Cami ve Külliyesi				

3. Somut olmayan kültürel mirasın toplumun devamlılığını sağlama açısından önemini metinden örnekler vererek gerekçeleriyle açıklayınız.

4. Kültürel mirasın insan hayatı üzerindeki manevi etkilerini açıklayınız.

5 ve 6. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

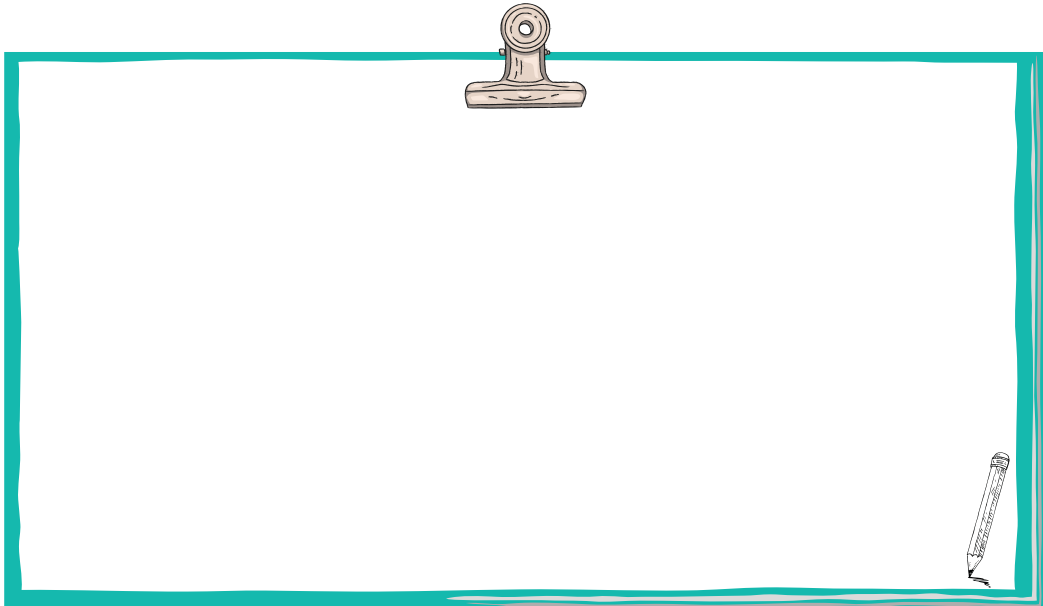
Bir grup öğrenci, öğretmenleri ve tur rehberi eşliğinde Çatalhöyük'ü ziyaret eder. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bu Neolitik yerleşim, dünyanın bilinen en eski yerleşimlerinden biridir.

Öğrenciler, bitişik kerpiç evleri ve damlardan girilen "sokaksız" yerleşim düzenini inceler. Evlerin içindeki boğa boynuzu kabartmaları, leoparları ve av sahnelerini betimleyen duvar resimleri ile "Tanrıça" heykelticikleri dikkatlerini çeker. Gezi sırasında rehber açıklamalar yapar. Burada din ile günlük yaşam ve üretimin iç içe olduğunu, her evin hem barınma alanı hem de kutsal bir mekân işlevi gördüğünü, yerleşimin planlı olmasına rağmen merkezî bir yönetime dair kesin kanıt bulunmadığını, bu sebeple toplum içinde belirgin bir sınıf ayrımı olmadan daha eşitlikçi bir yaşamın olabileceğini anlatır.

Gezi sonunda öğrenciler; Çatalhöyük'ün insanlık tarihinde yerleşik hayata geçiş, hayvanların evcilleştirilmesi, ilk toprak kapların kullanılması, tarımsal üretimin artması, sanatın gelişmesi gibi önemli gelişmelerin yaşandığı bir merkez olduğunu kavrayarak medeniyetin doğuşuna dair önemli bilgiler edinirler.

5. Çatalhöyük'teki insanların günlük yaşamları hakkındaki çıkarımlarınızı yazınız.

6. Çatalhöyük'ün tarihi önemini anlatan bir karikatür çiziniz.

7-11. soruları aşağıdaki görsel ve metinden faydalananarak cevaplayınız.

Urartu sanatçılarının yaptığı bronz kemer

Urartu sanatçısının, (...) İnsan figürlerinin, gözleri, göğüs ve omuzları cepheden, baş, kol ve ayakları profilden verilmiştir. Baş ile gövdenin yandan omuzların karşidan betimlenme özelliği tüm Yakın Doğu sanatında değişmez kural olarak uygulanmıştır. Asur kralı Asurbanipal sarayının kabartmaları üzerindeki tasvirler buna örnek gösterilebilir. Figürlerde karşılaşılan bu tekdüzelik muhtemelen merkeziyetçi yönetim tarafından yaratılan katı kurallar çevresinde dönüp duran sanatçının farklı eserler üretememesinden kaynaklanmıştır. Bu nedenle de Urartu sanatında birbirini tekrarlayan öğelerin kaçınılmaz olması engellenememiştir. Süvariler, piyadeler, avcılar ve savaş arabalı askerlerin yer aldığı kemerler üzerinde herhangi bir kadın tasvirine rastlanılmaması bu kemerlerin yalnızca erkekler tarafından; törensel sahnelerin yer aldığı kemerlerde de yalnızca kadın betimlerinin yer alması kadınlar tarafından kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Kemerler üzerindeki tasvirlerin büyük bir çoğunluğunu askerlerin oluşturması, Urartu askeri sınıfının hangi birimlerden oluşmuş olabileceği, askeri teçhizat malzemeleri ve giysi tiplerini ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır. Bununla birlikte insan tasvirlerine bakılarak kemerlerin tarihlendirilmesinin mümkün olmadığı ve tasvire bağlı bir stil gelişimi yapmanın zor olduğu anlaşılmaktadır.

7. Bir grup öğrenci Urartular hakkında araştırma yapmaktadır. Araştırma sürecinde öğrenciler görselden ve metindeki bilgilerden yararlanarak çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Öğrencilerin elde edebileceği çıkarımlardan hareketle merak edeceklerini düşündüğünüz iki soru yazınız.

-
-

8. Öğrenci görseli incelemiş ve metinde yer alan bazı bilgileri görselde görmediğinin farkına varmıştır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Görselin hatalı biçimde sergilenmiş olabileceğine
- B) Urartu ordusunda savaş arabasının bulunmadığına
- C) Kemerin tören amacıyla yöneticiler için üretildiğine
- D) Figürlerin süvariler, piyadeler ve avcılara ait olduğuna
- E) Metindeki bilginin başka örneklerle dayandırılmış olduğuna

9. Kadın ve erkek figürlerinin farklı sahnelerde yer almasından hareketle Urartu toplumundaki rol dağılımına ilişkin çıkarımlarınızı belirtiniz.
10. Urartu sanatındaki üslup özelliklerinin Yakın Doğu sanatının tümünde görülen kurallarla benzerlik göstermesi kültürel etkileşim açısından nasıl yorumlanabilir? Sözlü olarak açıklayınız.
11. Kaynaklarda kemerlerdeki askerî figürlerin yoğun olarak betimlenmesi, Urartu toplumunun sosyal ve siyasal özellikleri hakkında hangi çıkarımlarda bulunmanıza olanak sağlar? Sözlü olarak açıklayınız.

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

2. TEMA

TÜRKİSTAN'DAN ÖN ASYA'YA TÜRKLER

- 2.1. İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TOPLUMSAL YAŞAM
- 2.2. TÜRK TÖRESİNİN TOPLUMSAL DÜZEN VE DEVLET YÖNETİMİNDEKİ ROLÜ
- 2.3. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TOPLUMUNDA KADIN VE ERKEĞİN SOSYAL GÖREVLERİ
- 2.4. GÖKTÜRK YAZITLARI'NDA BAĞIMSIZLIK VE LİDERLİK ANLAYIŞI
- 2.5. TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABUL SÜRECİ VE SONRASINDAKİ DÖNEME AİT GELİŞMELER

Anahtar Kavramlar

- adalet
- bağımsızlık
- boy
- budun
- Gök Tengri
- hakan
- han
- il
- kağan
- kanun
- kengeş
- kopuz
- kurultay
- kut
- Maniheizm
- örf
- töre

Bu temada sizlerden

- İslamiyet öncesi Türk devletlerinde toplumsal yaşam biçimlerindeki değişim ve sürekliliği algılayabilmeniz
- Türk töresinin toplumsal düzen ve devlet yönetimindeki rolünü sorgulayabilmeniz,
- İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadın ve erkeğin görevlerini dönemin şartları içinde değerlendirebilmeniz,
- Göktürk Yazıtları'na göre bağımsızlık ve liderlik anlayışlarını yorumlayabilmeniz,
- Türklerin İslamiyet'i kabul süreci ve sonrasındaki döneme ait gelişmeleri kaynağa dayalı olarak yorumlayabilmeniz beklenmektedir.

Tema kapsamında balık kılıcı şemasını, T tablosunu, çıkış kartını, öz değerlendirme formunu, tarihsel empati formunu doldurmanız; yansıtma yazısı yazmanız, performans görevini tamamlamanız, ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

Başlarken

1. Aşağıdaki soruları sınıf arkadaşlarınızla tartışarak cevaplayınız.

a) İnanç değişimleri, toplum hayatında ekonomi ve sanat anlayışını nasıl etkilemiştir?

.....

.....

.....

b) İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadına ve erkeğe yüklenen roller hakkında neler söylenebilir?

c) İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadınların günlük yaşamlarında hangi uğraşlar ön plandadır?

ç) Başka bir devletin egemenliği altında yaşamının zorlukları neler olabilir?

.....

.....

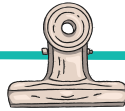
.....

2. Aşağıdaki adımları takip ederek beyin fırtınası çalışmasını gerçekleştiriniz.

- Beyin fırtınasını yönlendirmek üzere bir sınıf sözcüsü belirleyiniz.
- “Bir toplumun düzen içinde yaşayabilmesi hangi kurallara bağlıdır?” sorusu hakkında fikirlerinizi paylaşınız (Fikirlerinizi çekinmeden ve açıkça belirtiniz. Arkadaşlarınızın önerilerini eleştirmeyiniz.).
- Sınıf sözcüsü aracılığıyla fikirlerinizi tahtaya yazınız.
- Yazdığınız bu fikirler üzerine tartışınız.
- Tartışma sonrası ulaştığınız ortak sonuçları sınıf tahtasına yazarak listeleyiniz.

3. Aşağıdaki alana Türklerin tarih boyunca bağımsızlığa verdiği önemi anlatan bir afiş tasarlayınız.

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki görsellerden faydalanarak soruları cevaplayınız.

?

► Kül Tigin'in ölümü üzerine ağabeyi Bilge Kağan tarafından 732 yılında diktirilen Göktürk Yazıtları'ndan Kül Tigin Yazıtı

Göktürkler mesajlarını kâğıda yazmak yerine neden anıtsal dikili taşlara kazımış olabilir?

.....

.....

.....

.....

► 1960 yılında ziyarete açılan Çanakkale Şehitler Abidesi, Çanakkale Muharebeleri'nde şehit düşen tüm askerlerimizi simgelemekte ve onların anısını yaşatmaktadır.

Göktürk Yazıtları ile Çanakkale Şehitler Abidesi'ni "toplumsal hafıza oluşturma" açısından değerlendirdiğinizde hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

.....

.....

.....

.....

► Dijital arşivde dosya, fotoğraf, harita vb. belgeler elektronik ortamda saklanıp erişime sunulmaktadır.

Toplumların geçmişlerini gelecek kuşaklara yazıtlarla aktarma çabası ile günümüzün anıtları, müzeleri veya dijital arşivleri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

.....

.....

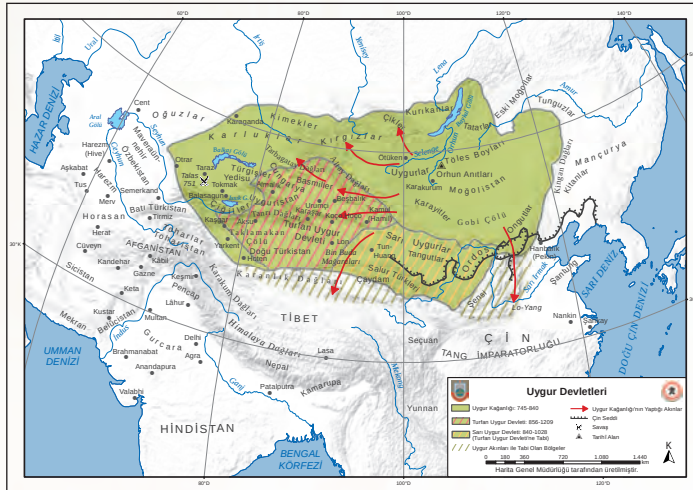
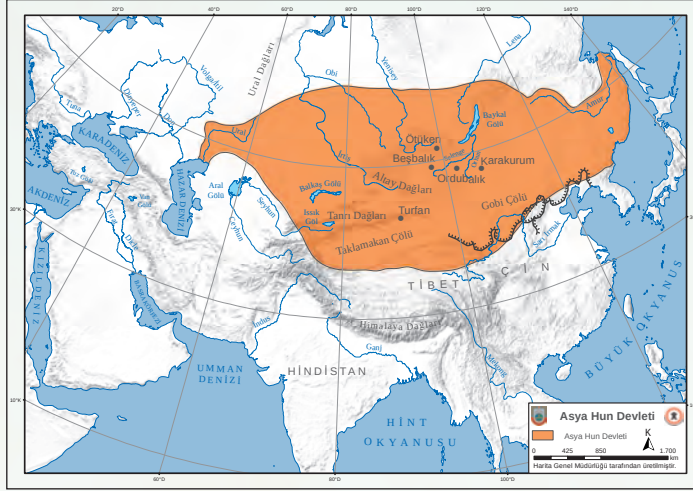
.....

.....

2.1. İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TOPLUMSAL YAŞAM

ÖĞRENİYORUM

Hunlar, Göktürkler ve Uygurlar ile ilgili aşağıdaki kaynaklardan faydalanarak verilen çalışmaları yapınız.

Kaynak
A

Türkler bir yere yerleşemedikleri için değil; hayvanlarına ot ve su bulmak için dolaşıyorlardı. Arabalar üzerinde veyahut da atlarla taşıdıkları çadırlarını, hayvanlar için elverişli yaylalara götürüyorlar ve her mevsime göre yer değiştiriyorlardı. (...) çadırlar bir çevre halinde kurulur ve bu suretle âdeta bir “çadır şehri” veya bir köy meydana getirilirdi. Küçük çadır kümelerine de çoğu zaman “oba” denirdi. Her boyun da, ayrı bir otlak vardı. (...) Kişilerin bu hareketli hayatı, cemiyeti de bir dinamizm veriyordu. Eski Türklerle göre, “kendileri bir kurt ve düşmanları da bir koyun sürüsü” gibi idiler. Fakat kurtlar da kendileri için az bir tehlike meydana getirmiyorlardı. Ordu, halk; halk ise ordu idi. İster gece ve isterse gündüz olsun, herkesin kulakları, her an tetikteydi. Gece ve gündüz, nöbetçiler ile gözcülerin konması askerliğin değil; sivil hayatın ihmal edilemez gereklerindendi.

Bahaeddin Ögel,

*Türklerin Toplum Düzeni ve Gelişmesi **

Kaynak
B

Çin kroniğinde Hunlar için: “... su ve otlakların peşinde oradan oraya göç ederler, tarımla uğraşmasalar da herkesin kendine ait bir toprağı mevcuttur” gibi Hun ekonomik yaşamına dair önemli bilgiler bulunmaktadır. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere Hunların temel geçim kaynağı konar-göçer iktisadiyatının temelini oluşturan hayvancılık idi. Bu açıdan değerlendirildiğinde önde gelen hayvan, şüphesiz diğer konar-göçerlerde olduğu gibi, at idi. Muazzam sürüler halinde at dışında, muazzam sığır, yak, deve, koyun ve keçi sürüleri de bozkırda zenginliğin başlıca göstergelerindendi. Hayvanlar her ailenin temel malvarlığını oluşturmakta ve bu hayvanları beslemek için kendilerine ait otlakları da mevcut idi.

Ekrem Kalan,

*İvolga Örneğinde Hun Kent Kültürüne Genel Bir Bakış **

Kaynak
C

Eski Türklerin bozkır kültür çevresi içerisinde olan kısmı uçsuz bucaksız otlaklarda hayvanlarını güderek hayatlarını idame ettiriyorlardı. Yine idare etme ve devlet kurma kabiliyetinde olan bu kitleler en eski devirlerden beri bozkır tipi devletler kurmuşlar ve çok geniş coğrafyalara ve bu arada etrafı surlarla çevrili şehirlere ve devletlere hükmetmişlerdi. Bu tip devletlerdeki halkın geçiminde tarım etkili değildi. Mesela Hun Devleti'nde etrafı surlarla çevrili şehirler ve malikâneler (feodal beyler) olmadığı gibi, toprak köleliği de yoktu. Topluluk kan akrabalığı ile birbirine bağlı ailelerin oluşturduğu boylar hâlinde yaşıyordu ve devlet bu boyların ittifakından doğuyordu. Bozkır ile şehir birbirinden farklı idi; şehirlere veya şehir devletlerine bir bakıma bağlı olan ve şehirlerin veya diğer yerleşiklerin et, süt, deri, yün, kürk vb. ihtiyaçlarını sağlayan ve ulaşım ile orduda kullanmaları için at, deve, eşek, öküz gibi hayvanlar temin eden yerler ayrı toplumsal ve iktisadi özelliklere sahiptir. (...) Bozkır sahasında konar-göçerlerin şehir kurmaları için hiçbir iktisadi gerekçe yoktur; hatta konar-göçerler şehirleşmeyi hayvancılık ekonomisi için tehdit olarak görürler.

Kürşat Yıldırım,

*Eski Türklerde Şehir Yapısı ve Kültürü Üzerine Bazı Değerlendirmeler **

Kaynak
Ç

Kaynak
D

Göktürk ekonomisinin ihraç malları arasında da canlı hayvan önemli bir yer tutmaktaydı. Çünkü, Göktürkler ihtiyaç fazlası olarak çok miktarda at ve koyun üretmekteydiler. Göktürkler bu malları yani at ve koyunu canlı mal olarak komşu ülkelerden özellikle Çin'e ihraç etmekteydiler. Bunun karşılığında da Çin'den ipekli kumaşlar almaktaydılar. (...) Göktürkler, Altay dağlarının eteklerinde demir ve silah üretip Çin ile ipek ve başka eşya ticareti yaparak, bir asır içinde güçlü bir kavim haline gelmişlerdi. Hatta onlardan bazı boylar sadece demircilikle uğraşmaktaydı. Mesleklerinde uzmanlaşmış olan Göktürk demircileri ve dökümcüleri sadece kendi toplumlarının ihtiyacını karşılamak için çalışmıyorlardı. Onların ürettikleri mamûlât, Çinliler ve İranlılar tarafından satın alınıp kullanılmaktaydı. Mesela göçebe hayatın zevkini yansıtan ince bronz işlemeli tasvirlerle süslenerek yapılmış olan kömür mangalları, her yerde aranan Türk eşyaları arasındaydı.

Salim Koca,

*Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat **

Hun-Göktürk Dönemi'nde konargöçer yaşam tarzı benimsenmiştir.

At, Türk kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır.

Kaynak
E

Kaynak
F

Kaynak
G

Kaynak
Ğ

Türklerin farklı coğrafyalara göç etmeleri ve hayvancılıkla yoğun olarak uğraşmaları onların yerleşim kültürüne oldukça fazla etki etmiştir. Türklerin hayatında Türkevi olarak nitelendirdiğimiz çadır/kara uy vb. evlerin hem hızlı kurulup toplanabilmesi, kolay taşınabilmesi gibi nedenlere bağlı olarak bu kültürün önemli bir ögesi olmuştur. (...) Hun-Göktürklerden sonra Uygurlar döneminde yerleşik kültür ve tarım toplumu daha da geliştiği için tuğla ve kerpiçten yapılan evler çoğalmıştır. Bu evlerin içerisinde halılar, oturma malı minderler serilirdi. Türklerde ayakkabı ile eve girmek eski dönemden itibaren yasaktır.

Salih Yılmaz,
*Eski Türklerde Yerleşik Kültür ve Yurt-Türkevi **

Uygurların Mani dinini kabul etmeleri Uygur tarihi açısından adeta bir kırılma noktası olarak kabul edilmektedir. Uygurların gerek askeri ve siyasi gerekse kültürel ve iktisadi yaşantıları Mani dininin katı kuralları ile değişmiştir. Mani dini esasında Türklerin göçebe ve hareketli olan yaşantılarına uymamaktaydı. Zira bu dinde göçebe yaşamın en önemli gıda maddesi olan et vb. hayvansal ürünlerin çoğu yasaklanmıştır. Bu durumun neticesinde açlıkla mücadele eden Uygurlar yerleşik düzene geçmiş ve hayvancılığı bırakarak çoğunlukla tarım ve ticarete yönelmişlerdir. Uygurların yerleşik hayata geçmesi onların ticari faaliyetlerini geliştirmesinde oldukça etkili olmuştur. Uygurların özellikle de Çinliler ile yoğun ticari faaliyetlerde bulunduğu da bilinmektedir. (...)

İktisadi anlamda daha çok ziraat ve ticaretle ilgilenen Uygurların belirli para birimi ve ölçü sistemleri kullandığı da bilinmektedir. Altın, gümüş ve bakırdan üretilmiş madeni paralar ve "çav" adı verilen banknotlarla yapılan satış işlemleri, Uygurların takas usulünü geride bıraktığını göstermektedir.

Metehan Küçük ve Ahmet Vecdi Can,
*Tarihi Belgeler Işığında Uygurlarda Sağış **

Kurganda veya mezarda öteki hayatını sürdürecektir olan kişi, yeryüzünde yaşadığı ilk hayatı boyunca dünyada mücadele esnasında veya savaşlarda öldürdüğü veya alt ettiği insanları hizmetkârı olarak kullanacaktır. İşte balballar bunu ifade etmektedir.

Ancak-yukarıda sözünü ettiğimiz- insan biçiminde, çoğu, kaftanı, bir kemere takılı silahları ve elinde bir kap ile tasvir edilmiş heykellerin yapılması da-bir taraftan- bu öteki dünya inancı ile ilişkili olabilir. Önemli kişileri gösteren veya toplumun ileri gelenleri anısına dikilen bu heykeller öteki dünyada yaşanılacağına inanıldığı için bu dünyadakine benzer şekilde ve bir kısım ikonografik sembollerle birlikte ele alınmıştır. Ata kültürünün etkisiyle bugün dahi bu heykellere saygı gösterilmektedir.

Yaşar Çoruhlu,
*Göktürk Sanatında Dini Nitelikli Heykeller ve Tasvirler **

Genç bir prene ait cesedin üzerindeki altın zırh başlı başına bir sanat şaheseridir. (...) Başlığın tepesinde de bir hayvan heykelciği yer alır. Ayrıca ok uçları, altın yapraklar, dağ kıvrımları üzerinde dünya ağacında kuşlar, arslan, dağ keçisi gibi mitolojik ve sembolik açıdan önemli hayvan tasvirleri vardır. Başlığın önünde boynuzlu-kanatlı atlar simetrik olarak yer almaktadır. (...) Hançerin kabzasında ve kınında da hayvan tasvirleri yer alır. Aynı husus kılıç için de geçerlidir. (...)

Esik kurganından çıkarılan eserlerin hepsi Hun sanatının yapım ve süsleme tekniklerine uymaktadır. Hayvan tasvirleri Türk hayvan üslubuna uygun olarak ele alınmıştır.

Mezardan ele geçen çeşitli eşyalar arasında keramik kaplar, ahşap tabaklar, 2 gümüş kupa ve yazının üzerinde yer aldığı bir gümüş çanak ile birçok obje ortaya çıkarılmıştır.

Yaşar Çoruhlu, *Hun Sanatı* *

Kaynak
H

Uygur dönemi, Türk tarihi ve sanatının yeni bir evresine kapı açarak kendi içerisinde teknik ve estetik değerler bakımından ilkleri de beraberinde getirmiştir. Uygurların Doğu Türkistan bölgesine göçleri, tamamen yerleşik hayata geçişlerini de beraberinde getirmiştir. Kabul ettikleri inanç sistemi ve yerleşik yaşam tarzı, Uygur dilinde "bedizci" olarak isimlendirilen ressamların eli ile güzel sanatların pek çok dalında üstün ve başarılı eserlerin verilmesi sağlanmıştır. (...) Bütün medeniyetlerde olduğu gibi, Uygurlarda da inanılan dinler, sanatsal faaliyetlerin hem esin kaynağı hem de sanata yön veren baskın unsur olmuş, böylece resim, heykel, tezhip, dokuma ve cilt sanatında mükemmel eserlerin ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır. Ortaya konulan bu sanat yapıtları sadece kendi dönemlerini değil, sonraki dönemlerde de Türk ve başta Çin ve İslam ülkeleri olmak üzere pek çok medeniyetin sanat üsluplarına derin etkiler bırakmışlardır. (...) Uygur resim sanatının bir diğer özelliği ise portre geleneğindeki ilk Türk resim örneklerini içermesidir. (...) Ayrıca insan ve hayvan resimleri yanında Budist ve Maniheizt inanca dayalı ilah resimleri yaparak, Çin sanatına "Türkistan ekolü" olarak etki ettikleri araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir.

Yunus Berkli, *Uygur Resim Sanatının Üslup Özellikleri* *

1. İncelediğiniz üç devletin toplumsal yaşam biçimlerinin özelliklerini değerlendiriniz. Bu devletlerin coğrafi konumlarını, yerleşim biçimlerini, ekonomik faaliyetlerini ve kültürel etkileşim biçimlerini karşılaştırarak elde ettiğiniz bilgileri T tablosuna yazınız.

	Hunlar	Göktürkler	Uygurlar
Coğrafi Konumları			
Yerleşim Biçimleri			
Ekonomik Faaliyetleri			
Kültürel Etkileşim Biçimleri			

2. İslamiyet öncesi Türk devletlerinin inanç sistemleri ve sanat anlayışları ile ilgili hangi çıkarımlarda bulunulabilir?

3. Hun, Göktürk ve Uygur sanatıyla ilgili metinleri dikkate alarak inançların bu devletlerin sanat anlayışları üzerindeki etkilerine dair örnekler veriniz.

4. Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak Hun, Göktürk ve Uygur devletlerinde aile yapısı, inanç sistemleri, ekonomik faaliyetler, sanat anlayışı ile ilgili unsurları gösteren tabloyu doldurunuz.

	Hun	Göktürk	Uygur
Aile Yapısı			
İnanç Sistemleri			
Ekonomik Faaliyetler			
Sanat Anlayışı			

Etkinlik

Adı	Türklerde Toplumsal Yaşam
Amaç	İlk Türk devletlerinde toplumsal yaşamın tarihsel süreç içerisindeki değişim ve süreklilik unsurlarını analiz edebilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde dört gruba ayrılınız.
2. Her grup için bir sözcü belirleyiniz.
3. Grupça aşağıdaki konu başlıklarından birini seçiniz.

1. Grup
Aile Yapısı

2. Grup
İnanç sistemleri

3. Grup
Ekonomik faaliyetler

4. Grup
Sanat anlayışı

4. Seçtiğiniz konuyla ilgili değişim ve sürekliliğe yönelik örnekteki gibi sorular oluşturarak bu soruları cevaplayınız.

Soru: Göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçişin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkileri neler olmuştur?

Cevap:

Soru:

Cevap:

Soru:

Cevap:

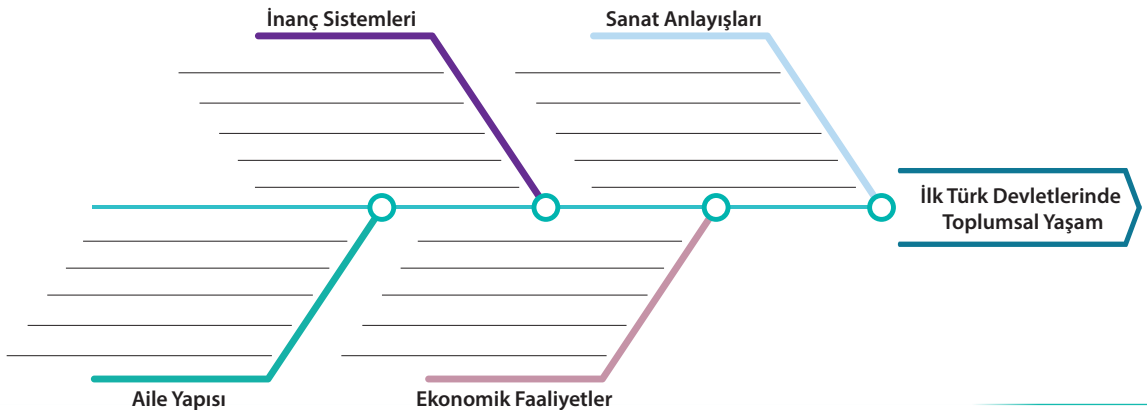
Soru:

Cevap:

5. Konuya ilişkin görüşlerinizi oluşturunuz ve görüşlerinize ilgili notlarınızı defterinize yazınız.
6. 41-43. sayfalardaki metinlerden elde ettiğiniz bilgileri sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Elde ettiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki balık kılçığı diyagramına Hun, Göktürk ve Uygur Devletleri'nin toplumsal yaşamıyla ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

Etkinlik

Adı	İslamiyet Öncesi Türk Toplumlarında Yaşam
Amaç	İslamiyet öncesi Türk devletlerinde toplumsal yaşam biçimlerini değişim ve süreklilik bağlamında değerlendirebilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aile, inanç, ekonomi ve sanat gibi unsurların tarih boyunca birbirini nasıl etkilediğini ve birlikte nasıl bir toplum yapısı oluşturduğunu ele alan “Hunlardan Uygurlara Türk Toplumunda Yaşam” başlıklı bir yazı defterinize yazınız.
2. Yazınızı yazarken aşağıdaki uyarılara dikkat ediniz.
 - Sadece bilgi vermeyiniz, bir hikâye anlatınız. Örneğin bir Hun süvarisinin torununun Uygur şehrinde tüccar olduğunu hayal edebilirsiniz.
 - Aile, inanç, ekonomi ve sanatın birbirini nasıl etkilediğini vurgulayınız.
3. Yazınızı belirlenen sürede tamamlamaya özen gösteriniz.
4. Hazırladığınız yazıyı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Çalışmanızı Öz Değerlendirme Formu ile değerlendiriniz.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form, kendinizi değerlendirmeniz amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanızı en doğru yansıtan ölçüt cümlesinin karşısındaki derecelerden en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği “X” ile işaretleyiniz. “Hiçbir Zaman” ve “Bazen” seçeneklerini işaretlediyseniz bu davranışlarınıza yönelik eksiklerinizi gözden geçiriniz.			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:	Sınıfı:	Numarası:	
Ölçütler	Dereceler		
	Hiçbir Zaman (1)	Bazen (2)	Her Zaman (3)
Yazımda Hunlardan Uygurlara uzanan tarihsel süreci doğru yansıttım.			
Aile, inanç, ekonomi ve sanat unsurlarına yer verdim.			
Aile, inanç, ekonomi ve sanat unsurları arasında ilişki kurdum.			
Değişim ve süreklilik örneklerine yer verdim.			
Tarihsel bilgileri doğru kullandım.			
Yazımı, belirlenen sürede tamamladım.			

Aşağıdaki düşün-eşleş-paylaş çalışmasını yapınız.

DÜŞÜN

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde yerleşik hayata hiç geçilmemiş olsaydı toplum yapısı nasıl şekillenirdi? Açıklayınız.

EŞLEŞ

Öğretmeninizin rehberliğinde eşleştığınız bir arkadaşınızla düşüncelerinizi paylaşıp tartışınız.

PAYLAŞ

Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.2. TÜRK TÖRESİNİN TOPLUMSAL DÜZEN VE DEVLET YÖNETİMİNDEKİ ROLÜ

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kavramların tanımlarını verilen kelimelerden faydalanarak yazınız.

- gelenek
- yazısız
- toplum

Töre

- hukuk
- düzen
- eşitlik

Adalet

- devlet
- Gök Tengri
- kağan

Kut

- meclis
- karar
- beyler

Kurultay

- yönetme
- devlet
- sorumluluk

Kağan

- karar
- devlet işleri
- danışma

Kengeş

- meclis
- karar
- beyler

Örf

- devlet
- bağımsız
- Türk

İl

- yazılı
- düzen
- yasa

Kanun

SORGULUYORUM

Aşağıdaki adımları takip ederek beyin fırtınası çalışmasını gerçekleştiriniz.

- Beyin fırtınasını yönlendirmek üzere bir sınıf sözcüsü belirleyiniz.
- "Töre olmasaydı Türk devletlerinde düzen nasıl olurdu?" sorusu hakkında fikirlerinizi paylaşınız.
- Sınıf sözcüsü aracılığıyla fikirlerinizi tahtaya yazınız.
- Yazdığınız fikirler üzerine tartışınız.
- Tartışma sonrası ulaştığınız ortak sonuçları listeleyiniz.

Etkinlik

Adı	Türk Töresi ve Türk Toplumu
Amaç	Türk töresinin devlet yönetimi ve toplumsal düzenin sağlanmasındaki rolünü sorgulayabilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek 5N1K etkinliğini gerçekleştiriniz.

1. İslamiyet öncesi Türk devletlerinde töre hakkında bir sonraki sayfada verilen metinlerle *Göktürk Yazıtları*'ndan verilmiş örnekleri inceleyiniz.
2. Verilen kaynaklardan törenin toplumsal düzeni sağlamadaki ve devlet yönetimini şekillendirmedeki rolüyle ilgili edindiğiniz bilgileri not ediniz.
3. Tahminlerinizden yararlanarak 5N1K tekniğine göre sorular oluşturunuz.

Kim? 	Ne?
Nerede? 	Ne zaman?
Neden? 	Nasıl?

4. Sorulara cevap bulmak için basılı ve dijital kaynaklardan bilgi toplayınız (Genel ağ üzerinden bilgi toplarken ilgili sitenin dijital kimliğinin veya uzantısının güvenilirliğini kontrol etmeyi unutmayınız.).
5. Edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız ve onlardan elde ettiğiniz bilgileri değerlendiriniz.
6. Edindiğiniz bilgilerin doğruluğunu öğretmeninizin sunduğu farklı kaynaklardaki bilgilerle karşılaştırarak kontrol ediniz.
7. Türk töresinin devlet yönetimi ve toplumsal düzenin sağlanmasındaki rolüyle ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki Çıkış Kartı'nı doldurunuz.

Çıkış Kartı

3 Çalışmada öğrendiğiniz üç yeni bilgiyi yazınız.

2 Çalışma boyunca hissettiğiniz iki duyguyu yazınız.

1 Cevabını merak ettiğiniz bir soruyu yazınız.

ÖĞRENİYORUM

Göktürk Yazıtları ve Türk töresi ile ilgili verilen kaynaklardan faydalananarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış, insan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutu vermiş, düzene soku vermiş. (...) Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabîî, cesur imiş tabîî. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabîî, ili tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefat etmiş. (...)

Ondan sonra küçük kardeşi kağan olmuş tabîî, oğulları kağan olmuş tabîî. Ondan sonra küçük kardeşi büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak, oğlu babası gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabîî, kötü imiş tabîî, Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, (...) küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirttiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış.

*Orhun Abideleri, (haz.: Muharrem Ergin) **

Kaynak
A

Kaynak
B

Kaynak
C

Kaynak
Ç

Töre hem devleti, hem de devlet dışındaki toplum kurallarını düzenlemiş, toplumun temeli olarak kabul edilmiştir. (...) Eski dönemlerde Türklerin düşmanı olan Çinliler, Türklerin töreleriyle ilgili yapılarını ve inanışlarını bildikleri için, Türklerin yurdunu yok etmek yerine onların töresini ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. (...) Bir toplum kendi özünden uzaklaştırıldığı zaman, o milletin başka ülkeler tarafından dağıtılması ve boyunduruk altına alınması kolaylaşır.

Alper İplikci,

*Türk Töresinin Türk Devlet Felsefesine Etkisi Üzerine Bir İnceleme **

Çin milletinin sözü tatlı, ipek kumaşı yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipek kumaşla aldatıp uzak milleti öylece yaklaştırmış. Yaklaştırdıktan sonra, kötü şeyleri o zaman düşünürmüş. (...) kağanın sözünü almadan her yere gittin. Hep orda mahvoldun, yok edildin. Orda, geri kalanınla her yere hep zayıflayarak, ölecek yürüyordun. Tanrı buyurduğu için, kendim devletli olduğum için, kağan oturdum. Kağan oturup aç, fakir milleti hep toplattım. Fakir milleti zengin kıldım. Az milleti çok kıldım. Yoksa, bu sözümde yalan var mı?

*Orhun Abideleri, (haz.: Muharrem Ergin) **

Kaşgarlı'ya göre törenin anlamları şöyledir: "Nizam, düzen, görenek, âdet, evin önemli yeri ve sediri." Evin önemli yeri ve sedirine töre denmesinin nedeni bir nizam ve düzen içerisinde ailede saygı ve sevginin yerleştirilmesidir. Erzurum'da odada otururken "törelî otur" denir. Yemek yerken "törelî ye", oyun oynarken "törelî oyna" denir. Hatta bir insanın nasıl bir kişiliğe sahip olduğu sorulurken eğer erdemli, saygılı, iyi ve doğru bir insansa "törelî insan" denir. (...)

Türklerde töreyi kim koyar? Bahattin Ögel'e göre "Töre, devletin kurucusu tarafından konmuş ve ondan sonrakiler tarafından korunmuş, nesilden nesile geçerek, hayat kaideleri haline gelmiş, kaynağını yasalardan ve örf-lerden almış, halkın aklına ve iradesine mal edilmiş, topluluğu disipline sokan, aile düzenini sağlayan bir devlet düzeni ve gücüdür." (...) Osmanlı devletindeki uygulamalar da bu anlayış üzere yapılmaktaydı. (...)

Fatih'in *Kanunnâme-i Âli Osman*'ındaki ilk buyruğu şudur: 'Bu kanunname atam ve dedem kanunudur, benim dahi kanunumdur.'

Zübeyir Saltuklu, Türklerde Töre *

► Töre üç kaynaktan oluşur. Bunlar halk, kurultay ve han'dır. Yani bir kısım töre doğrudan doğruya halk içerisinde zuhur eder. Bunlar anane şeklinde nesilden nesle intikal eder. İkinci beylerin kurultayda aldıkları kararlardır. Üçüncüsü ise bizi Han'ın teşebbüsleri ile geliştirir. (...) Töre hükümleri değişmez kalıplar değildir. (...) Bununla birlikte, töre'nin anayasa hükmünde, değişmez prensipleri vardı ki, bunlar; Könilik (adalet), Uz'luk (iyi'lik, faydalılık), Tüz'lük (eşitlik) ve Kişilik (insanlık, üniversal'lık)'dir. İşte binlerce yıl devam eden esaslar da bunlardır.

Taner Tatar ve Hüsnîye Canbay Tatar,
Türk Kültüründe Töre Müessesesi *

Kaynak
D

Kaynak
E

Töre, Eski Türklere atalarından kalan bütün kurallar toplamı "kanun" manasında eski Türk sosyal hayatını düzenleyen "mecburi" kaideler bütünü olarak tanımlanmaktadır. (...) İnsanlık tarihinde yazıdan önce söz, yazılı hukuktan önce sözlü hukuk olduğu için birçok yazılı hukuk uygulaması daha çok sözlü hukuk deneyimlerinden ortaya çıkmıştır. Yazılı hukukun daha sonra yasaya dönüştürdüğü kurallar, sözlü hukukun daha önceden uyguladığı ve genellik kazandırdığı kurallardır.

Mehmet Mandaloğlu,
İslamiyetten Önce Türklerde Aile Hukuku *

1. Yazıtlarda Türk milletine yapılan temel uyarı nedir?

2. Göktürk Yazıtları'nda verilen öğütlerin günümüz toplumunda hâlâ geçerli olabileceğini düşünüyor musunuz? Açıklayınız.

3. Töre ile modern hukuk sistemi arasında nasıl benzerlik kurulabilir?

4. Kurultay geleneğini günümüz meclis sistemiyle ilişkilendirerek düşüncelerinizi yazınız.

Adı	Bir Kurultay Nasıl Çalışır?
Amaç	İlk Türk devletlerinde kurultayın işleyişini deneyimleyerek Türk töresinin toplum üzerindeki birleştirici, disiplin sağlayıcı etkisini ve devlet yönetimindeki rolünü anlayabilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek drama etkinliğini gerçekleştiriniz.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde gruplar oluşturunuz.
2. Grup içinde aşağıdaki rollerin dağılımını yapınız.
3. Kurultayda canlandıracağınız rol ve tartışacağınız konu doğrultusunda düşüncelerinizi geliştiriniz.

Rollerin Karakter Özellikleri

Kağan

Toplantıyı yönetir ve son kararı verir.

Bilge Vezir

Akıllı ve deneyimli bir danışmandır.
Töreyi yorumlar ve tarihî örnekler verir.

Boy Beyleri (3-4 kişi)

Farklı görüşleri savunurlar; biri atak, biri barışçı, biri uzlaşma odaklıdır. Töreyi kendi bakış açılarına göre yorumlarlar.

Halk Temsilcileri (2-3 kişi)

Saygı duyulan yaşlı bilge: Deneyimli, töreyi geleneksel açıdan savunur.

Tüccar: Ekonomik etkileri vurgular, ticaretin töreyle korunmasını ister.

Kurultayda Tartışılacak Konu

Bir boyun isyanı söz konusudur. Bu durum töreye göre kurultayda tartışılacak ve bir karar alınacaktır. Türk töresi özelinde tartışma yapmak üzere kısa bir hazırlık yapılır. Kağan açış konuşmasıyla kurultayı başlatır ve konuyla ilgili her temsilci görüşlerini ve önerilerini söyler. Tüm görüşler alındıktan sonra kağan son kararı açıklar.

4. Türk töresinin toplumsal düzen ve devlet yönetimi üzerindeki etkilerine ilişkin çıkarımlarınızı aşağıdaki boşluğa yazınız.

[illegible]

Değerlendirme

Drama etkinliğinde canlandırdığınız rol ve gözlemlerinizi hareketle aşağıdaki Tarihsel Empati Formu'nu ve Çıkış Kartı'nı doldurunuz.

Tarihsel Empati Formu		
Öğrencinin Adı ve Soyadı:	Sınıfı:	Numarası:
1. Kişiler:		
2. Durum:		
3. Katılımcılar kimlerdir? Toplumun tüm kesimleri temsil edildi mi?		
.....		
.....		
.....		
4. Hangi toplumsal grup temsilcileri töreyi farklı açılardan yorumladı? Bu yorum farklılıklarının sebepleri nelerdir?		
.....		
.....		
.....		
5. Törenin uygulanması konusunda ortak bir tutum oluştu mu? Son karar nasıl alındı?		
.....		
.....		
.....		
6. Siz olsaydınız nasıl davranırdınız ve nasıl bir karar alırdınız?		
.....		
.....		
.....		

Çıkış Kartı**3**

Çalışmada öğrendiğiniz üç yeni bilgiyi yazınız.

.....

.....

.....

2

Çalışma boyunca hissettiğiniz iki duyguyu yazınız.

.....

.....

1

Cevabını merak ettiğiniz bir soruyu yazınız.

.....

2.3. İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TOPLUMUNDA KADIN VE ERKEĞİN SOSYAL GÖREVLERİ

SORGULUYORUM

Aşağıdaki görselleri inceleyerek soruları cevaplayınız.

1. Günümüzde aile bireylerinin toplumsal yaşamın farklı alanlarında üstlendikleri roller nelerdir? Bu rollerle ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Aile bireylerinin görevleriyle/iş bölümleriyle ilgili düşüncelerinizi aşağıdaki karşılaştırma tablosuna yazınız.

Aile Bireylerinin Ev Yaşamında Üstlendiği Görevler	Aile Bireylerinin İş Yaşamında Üstlendiği Görevler	Ortak Yapılan Görevler

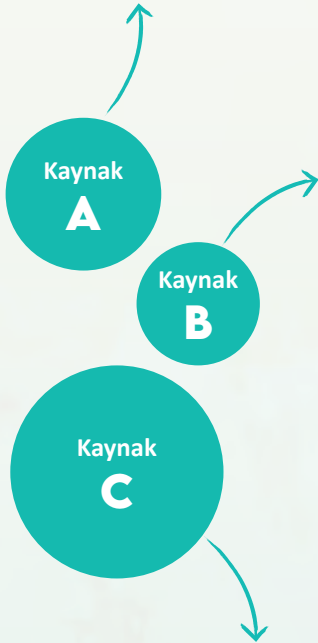
ÖĞRENİYORUM

İslamiyet öncesi Türk toplumlarında aile ile ilgili verilen kaynaklardan faydalanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Aralarında kan bağı bulunan kişilerden oluşan ailenin üyeleri ise anne, baba ve çocuklardır. Bu yapıya 'çekirdek aile', diğer bir deyişle 'küçük aile' adı verilmiştir. Toplumda çekirdek aile yapısının kabul edilmesinin sebebi olarak Türklerin yaşayış biçimleri gösterilmektedir. (...) Türk topluluklarında kalabalık ailelerin bütün üyeleriyle birlikte hareket edebilmesinin ve bir yerden bir yere topluca göç edebilmelerinin kolay olmadığı, bu nedenle ailelerin mümkün olduğunca az sayıda üye ile birlikte hareket ve yaşam koşullarının kolaylaştırıldığı kabul edilmektedir. (...)

Eski Türklerde aile üyeleri arasında görev dağılımı bakımından 'iş bölümü' yoluna gidilmiştir. Buna göre, aile içerisinde erkeğin rolü daha çok ailenin ekonomik geçimini sağlamak ve aileyi korumak üzerinedir. (...) Çocukların yetiştirilmesinde babanın rolünün özellikle erkek çocuklarını yetiştirmek olduğu, kız çocukları bakımından ise görevin ağırlıklı olarak anneye ait olduğu kabul edilmiştir.

Yasemin Kurtoğlu, Eski Orta Asya Türk Devletlerinde Aile *

Hun ve Göktürk devletlerinde de kadın bağımsız bireyler olarak hayatını yaşamıştı. Bu devrelere ait bilgiler kadının da erkeği ile beraber aynı iş ve hakka sahip olduğunu belirtmektedir. Türk kadını aile hayatında erkekle eşit durumdadır yani ana, baba ve çocuklardan aynı derecede sorumludur. (...) Asya Hunları devrinde, Çinlilerle olan ilişkilerindeki belgelerde, Türk Hakanı yanında hatunun da resmen yer aldığı ve devleti bu ikisinin birden temsil ettiği yer almıştır. Daha sonraki dönemde Avrupa Hunlarına elçi olarak gelen Bizanslı yazar Priskos, Attila'nın huzuruna gittiğini anlatırken, Kraliçe Rekka'nın kendisini karşıladığını yazar. Hun ülkesine gelen elçiler kraliçeye de hediyeler getirirdi. Elçileri kabul edip görüşürdü. Hükümdarın eşi olan hatundan başka kadınların da devlet teşkilatında yeri vardı. (...) Göktürkler devrinde kağanın karısı Hatun devlet işlerinde kocasıyla birlikte söz sahibidir. Emirnamelerin yalnız kağanın adına değil, kağan ve hatun adına ortak imza edilmesi, resmi yazışmalarda kağanın hatundan ayrılmaması buna bir örnektir. (...) Bahsedilen dönemden günümüze kadar gelen yazılı kaynaklar da kadına verilen öneme ve toplumdaki yerine dair bilgiler içermektedir.

Okan Açıl, İlk Türk Devletlerinde Kadın Algısı ve Kadın Hakları *

(...) İbrahim Kafesoğlu, "Türklerin, dünyanın dört bucağına dağılmalarına rağmen varlıklarını korumaları, aile yapısına verdikleri büyük ehemmiyetten ileri gelir ki, bunun bir delili de Türk dilinde, başka milletlerde rastlanmayan zenginlikte mevcut olan akrabalık nüanslarını belirleyici kelimelerdir." Türklerde aile yapısı, İslamiyet'ten önce, İslamiyet'ten sonra ve Cumhuriyet dönemi olarak üç dönem içinde incelenecek olursa ailenin kutsallığının ve öneminin asırlar geçmesine rağmen değişmediğini görmek mümkündür. (...)

Her ne kadar ailenin reisi erkek (koca) ise de kadın da her zaman erkeğin yanında olmuş, hiçbir şekilde geriye itilmemiştir. Mitolojide, masallarda, efsanelerde, halk hikâyelerinde kadın her zaman kocasının yanında yer almaktadır. Mücadelelere katılır, kahramandır, kılıç sallar, idarecilik yapar, geçici ve daimi olarak kocasının olmadığı durumlarda onun görev ve fonksiyonlarını üstlenirdi.

Eski Türk hükümdarlarının, emirlerinin başında, "Hakan ve Hatun buyuruyor ki..." şeklinde ibarelere yer vermeleri, hükümdar eşinin de hükümdar kadar üstün ve sözü geçer biri olduğunu; devletin sadece hakanla değil, hakan ve hatun birlikte oldukları zaman otoritesini ortaya koyduğunu göstermektedir. (...) Türk ailesinin sosyal hayattaki birlikteliği Çin kaynaklarında şu şekilde anlatılmaktadır: "Türkler kadın, erkek, çoluk, çocuk bir arada çalışırlardı. Birlikte ilkbahar ve sonbahar bayramlarını kutlardı, birlikte toylara, düğünlere, yaşlara katılırlardı.

Yavuz Haykır ve Handan Haykır, Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Aile Yapısına Bir Bakış *

Uygurlarda asırlardan beri ataerkil aile düzeni egemen olagelmıştır. Aile reisi kayıtsız şartsız ‘baba’dır. Aile içinde otoriteyi baba temsil eder; görev paylaşımı, ailenin toplum ile olan ilişkileri düzenleme ve alış-veriş, ticaret, iktisadi işletme ve varislik yetkisi tamamen babanıdır. (...) Erkek çocukların terbiyesinden baba, kız çocuğunun terbiyesinden ana sorumludur. (...) anası kızını çocukluğundan itibaren, ev temizliği, çamaşır yıkama, yemek yapma, dikiş gibi işlere alıştıır. (...) Artan ekonomik canlılık Uygur ailesinin kısmî olsa da, kırsal kesimden kentlere göç etmesine ve böylelikle aile içindeki hiyerarşinin özellikle çalışan kesimlerde değişmesine neden olmuştur. Kadınların da çalışma hayatına eskisine göre daha aktif katılmasıyla ataerkil yapının en azından bu kesimde değişmesine neden olmuştur. Kentleşmenin hızlanması sonucu (...) geleneksel büyük ailelerden çekirdek ailelere geçiş hızlanmıştır.

Demet Ulusoy ve Abdülreşit Celil, *Uygurlarda Aile* *

1. Hatunun devlet yönetimindeki rolü nedir? Kaynaklardan örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Göçebe yaşam tarzının kadının ve erkeğin görevleri üzerindeki etkileri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Yerleşik hayata geçişle birlikte toplumsal rollerde hangi değişimler yaşanmış olabilir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. İslamiyet öncesi Türk devletlerindeki aile içi dayanışma ile günümüz Türk toplumundaki aile içi dayanışma arasındaki benzerlikler hakkında neler söylenebilir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kaynaklardan faydalanarak verilen çalışmaları yapınız.

Eski Türk aile yapısında kadının statü ve görevlerinin önemli yer tuttuğu bilinmektedir. Çeşitli kaynaklardan aldığımız bilgilerde, kadınların siyasi ve idari yönetimlerde yer aldıkları, elçileri, bilim adamlarını, yabancı heyetleri kabul ederek onlarla çeşitli konulan görüştükleri kaydedilmektedir. Türk kadınının Türk tarihinin her döneminde bu tür görevler üstlendiği söylenebilir. Türk devletlerinde kadınlar söz sahibiydiler. Hatta aralarında devlet başkanlığı yapanlar, devlet siyasetine yön verenler ve “naib” olarak devleti idare edenler vardı. (...) Eski Türklerde Türk kadını bir taraftan devlet yönetiminin her kademesinde görev alırken, diğer taraftan aile içinde çocuğun terbiyesi, ailenin mali işleriyle ilgilenmesi, çadırın kurulması, çorap örmesi, süt sağması, peynir ve tereyağı yapması, elbise dikmesi gibi işleri de yapmaktaydı.

M. Cihangir Doğan, *Eski Türk Ailesinin Yapısı ve Fonksiyonları* *

Kurultay

TBMM

Kaynak
A

Kaynak
B

- İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadınların ve erkeklerin toplum hayatındaki görevleriyle ilgili düşüncelerinizi kaynaklardan örnekler vererek açıklayınız.
- İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadın ve erkek arasındaki görev paylaşımı hakkında neler söylenebilir? Bu durumu dönemin şartlarına göre değerlendiriniz.
- İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadının ve erkeğin aile, iş hayatında ve sosyal yaşamda üstlendikleri görevler ile günümüz Türk toplumunda kadının ve erkeğin rollerini karşılaştırarak rollerdeki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıdaki tabloya yapınız.

	İslamiyet Öncesi Türk Toplumunda Kadının ve Erkeğin Görevleri	Günümüz Türk Toplumunda Kadının ve Erkeğin Görevleri
Benzerlikler		
Farklılıklar		

2.4. GÖKTÜRK YAZITLARI'NDA BAĞIMSIZLIK VE LİDERLİK ANLAYIŞI

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kavramlara ilişkin zihninizde oluşan çağrışımları tabloya yazınız.

Liderlik	Bağımsızlık
.....	
.....	
.....	
.....	

Liderlik ve bağımsızlık ile ilgili aşağıdaki kaynaklardan faydalanarak soruları cevaplayınız.

Kaynak A

Liderlik

“Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutuvermiş, düzene sokuvermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış.

Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüştü. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruğu bilgili imiş tabîî, cesur imiş tabîî. Beyleri de, milleti de doğru imiş.”

Amcam kağan oturarak Türk milletini tekrar tanzim etti, besledi. Fakiri zengin kıldı, azı çok kıldı. (...) Türk milleti, tokluğun kıymetini bilmezsin; aç olduğun zaman tokluğu düşünmezsin. Bir yanlış söz işitirsen, o sözü hemen işitip inanırsın. Öyle olduğun için, besleyip doyurduğum millet, nereye gittiğini bilmez oldun.

*Orhun Abideleri, (haz.: Muharrem Ergin) **

Kaynak B

Bağımsızlık

Türk halk kitlesi şöyle demiş: ‘İlli millet idim, ilim şimdi hani? Kime il kazanıyorum?’ dermiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş. Öyle deyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden yine teslim olmuş.

Yukarıda Türk Tanrısı, Türk mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiş. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye babam İlteriş Kağan’ı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmış olacak. Babam kağan on yedi erle dışarı çıkmış... Tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş... İlsizleşmiş, kağansızlaşmış (...) Türk töresini bırakmış milleti, ecdadımın töresince yaratmış.

Türk, Oğuz beyleri, milleti işitin: Üstte gök basmasa, altta yer delinme, Türk milleti, ilini, töreni kim bozabilecek? Türk milleti, vazgeç, pişman ol! Disiplinsizliğinden dolayı, beslemiş olan kağanına, hür ve müstakil iyi iline karşı kendin hata ettin, kötü hâle soktun.

*Orhun Abideleri, (haz.: Muharrem Ergin) **

1. Bir liderin temel özellikleri nelerdir?

.....

.....

2. Bağımsızlık anlayışı hakkında neler söylenebilir?

3. Devlet yöneticileri halktan ne beklemiştir? Bu beklentiler hangi yönleriyle günümüz vatandaşlık anlayışıyla ilişkilendirilebilir?

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kaynaktan faydalanarak verilen çalışmayı yapınız.

Türk milletinin tarihinde hiç bir şüpheye yer bırakmadan sahip olduğu en önemli abideler Orhun Yazıtlarıdır. Bugün dünya yüzünde çok geniş bir alana yayılmış olan Türk milleti bu abidelerle gurur duymaktadır. Çünkü bu abideler mekan içinde genişliği olan milletimizin, zaman içindeki derinliğini gösteren en önemli vesikalardır. Türk adının yani milletimizin isminin geçtiği ilk Türkçe metin bunlardır. İlk Türkçe Türk tarihi özellikle taşlar üzerine kazınıp, milletin hafızasına nakşedilmesi hedeflenen metinlerdir. Bu yazıtlarda Türk hükümdarlarının millete hesap vermesi, milletin hesaplaşması, devlet ve milletin karşılıklı vazifeleri, Türk dünya nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin, Türk askerî dehasının, Türk gururunun ilahi yüksekliği, Türk feragat ve faziletinin büyük örneği, ihtişamlı hitap tarzı, Türk milliyetçiliğinin temelleri görülmektedir. Bunun yanında Türkçe'nin tarihin eski devirlerinde dahi işlek zengin bir dil olduğu anlaşılmaktadır.

Orhun yazıtlarında yazılan satırların Çincelerin haricinde bir kaç tanesi Yollug Tegin ve Bilge'nin oğlu Tengri Kağan'a aittir. Diğerleri ise tamamen Bilge'nin sözleridir. Milletine hitaben o söylemiştir. Onun sözlerinin temalan şöyle sıralanabilir:

Dünyanın tanımı ve yaratılışından bahsedilmiş, sonra Türk milletinin yaratılışı ve töresi anlatılmıştır. Türk devlet felsefesi açıklandığı gibi Türk inanç ve hukuk sitemlerine yer verilmiştir. Dünyaya nizam vermek ve bütün insanları idare etmek, beylik gururu açıkça anlaşılmaktadır, Tarihi bilgiler kaydedilmiş ve Gök-Türk devletinin kuruluşu söz konusu edilmiştir. Diğer Türk boylarının itaat altına alınışı ve düşmanlara boyun eğdirilişi açıkça vurgulanmıştır. Çin sınırlarının dışındaki bütün yerler, Türklerin ufuklarında ulaşabildikleri bütün yerler Gök-Türk kağanlığına bağlanmıştır. (...)

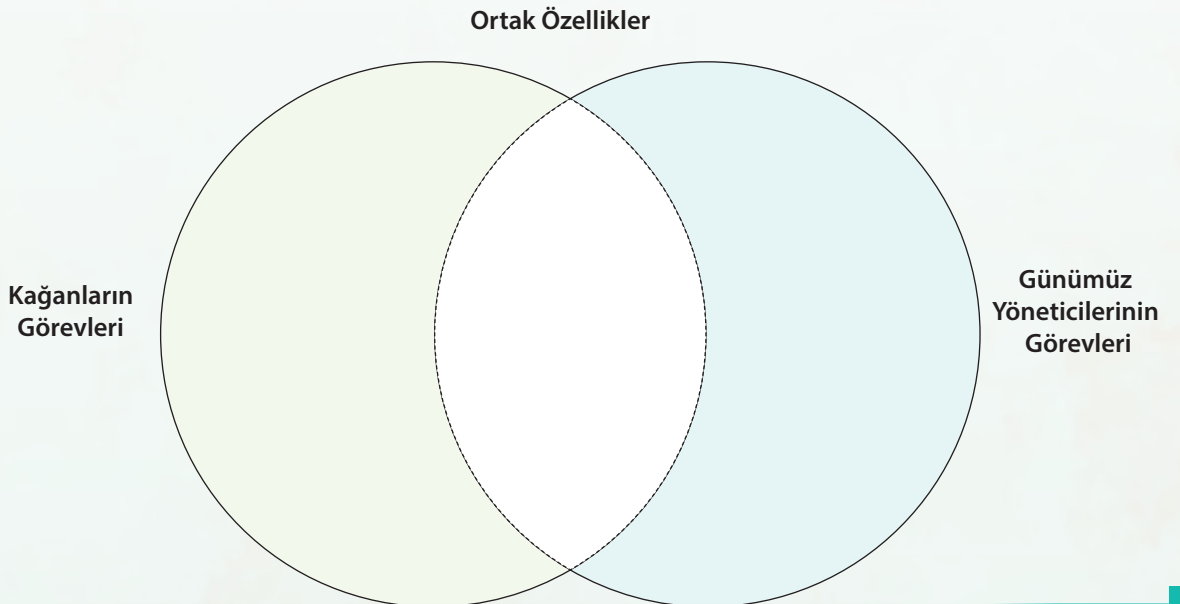
Bağımsızlığın yeniden kazanılması anlatıldıktan sonra sık sık patlak veren boy isyanları dolayısıyla Bilge millete sitem etmektedir. Kemiklerinin dağlar gibi yığılmasının, kanının ırmaklar gibi akmasının unutulmaması gerektiği söylenmiştir, Türk milletinin geleceğinin dünyasının sınırları çizilmiştir. Eğer bir birlik halinde olurlarsa ve devletlerine ülkelerine canları pahasına sahip çıkarlarsa Türk milletinin ebediyen hür, müreffeh ve mutlu bir şekilde yaşayacağı anlatılmıştır.

Ahmet Taşağıl, *Bilge Kağan'ın Vasiyeti* *

Kaynak

A

Göktürk Yazıtları'nda geçen kağanların görevleri ile günümüz yöneticilerinin görevlerini karşılaştırarak aşağıdaki Venn şemasına yazınız.

Etkinlik

Adı	Liderlik Zirvesi
Amaç	Göktürk Yazıtları'ndaki liderlik anlayışını dönemin koşulları içinde inceleyerek kriz durumlarına yönelik liderlik stratejileri geliştirebilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde dört gruba ayrılınız. Her grup için bir lider belirleyiniz.
2. Grup olarak tabloda yer alan farklı bir kriz senaryosu seçiniz.

Grup	Kriz Senaryosu	Tema
1	Komşu ülke sınır ihlali yaptı.	Savunma stratejisi
2	Halk kıtlık yaşıyor.	Kaynak yönetimi
3	Töreye aykırı davranan bir bey var.	Adalet ve disiplin
4	Gençler töreden uzaklaşıyor.	Kültürü koruma ve eğitim

3. Grup olarak aşağıdaki Göktürk Yazıtları'ndan bir bölümü seçiniz.

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insan oğlu kılınmış. İnsan oğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutuvermiş, düzene sokuvermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabîi, cesur imiş tabîi. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabîi. İli tutup töreyi düzenlemiş.

Türk halk kitlesi şöyle demiş: 'İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime il kazanıyorum' dermiş. 'Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum' dermiş. Öyle deyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden, yine tâbi olmuş. ... Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiş. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İlderis Kağan'ı, annem İlbigle Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmış.

Bilge Kağan'ın Halkına Öğütleri

İlderis Kağan'ın Devleti Yeniden Kurması

Bilge Tonyukuk'un Savaş Öncesi Uyarıları

Kül Tigin'in Kahramanlık Anlatısı

Türk budun yok olmasın diye, gece uyumadım, gündüz oturmam. Kağanıma danışarak gece gündüz çalıştım. Düşman çoktu, biz azdık. Az milletle çok düşmanı yendim. İl tutup töre koydum.

En önce Togu Balık'ta savaştık. Kül Tigin Azman atına binip atılarak hücum etti. Altı eri mızrakladı. İkinci olarak Kuşalguk'ta Ediz ile savaştık. Kül Tigin Az yağızına binip atılarak hücum etti, bir eri mızrakladı. Dokuz eri çevirerek vurdu. Üçüncü olarak Bolçu'da Oğuz ile savaştık. Kül Tigin Azman atına binip hücum etti, mızrakladı.

4. Göktürk Yazıtları'ndan seçtiğiniz bölümdeki liderlik ilkelerini tespit ediniz (adalet, bilgelik, dayanışma, töreye bağlılık, sorumluluk vb.).
5. Tespit ettiğiniz liderlik ilkeleri ile ilgili görüşlerinizi oluşturup bunlara dair notları defterinize yazınız.
6. Grup arkadaşlarınızla kriz senaryonuza uygun kısa bir "lider kararı" hikâyesi yazınız. Senaryonuz aşağıdaki maddeleri içermelidir.

- Krizin tanımı
- Liderin karar alma süreci
- Risklerin farkında oluşu
- Alınan kararın gerekçesi
- Halkın tepkisi
- Öne çıkan liderlik ilkesi ya da ilkeleri

7. "Liderlik Zirvesi" için sınıftaki masa ve sıraları U şeklinde düzenleyiniz ve her liderin kriz çözümü ile ilgili aşağıdaki başlıkları açıklamasına dikkat ediniz.

- Yaşanan kriz
- Krizle ilgili alınan kararlar
- Risklerin gerekçelendirilmesi
- Diğer gruplara sorular yöneltme

8. Grupların görüşlerini grup liderleri aracılığıyla tahtaya yazınız (Görüşlerinizi savunurken arkadaşlarınıza karşı saygılı ve nazik olunuz.).

Değerlendirme

Hangi liderin stratejisinin daha etkili olduğunu değerlendirip aşağıdaki bölümü doldurunuz.

En etkili lider stratejisi:

.....

Bu stratejiyi seçmemin temel nedeni:

.....

Bu stratejinin güçlü yönü:

.....

Bu stratejinin zayıf yönü:

.....

.....

ÖĞRENİYORUM

Ön bilgilerinizden ve aşağıdaki kaynaktan faydalanarak soruyu cevaplayınız.

Başarılı liderliğe giden yolda mantık ve duygular bir arada kullanılmalıdır. Duygular olmadan mantık, mantık olmadan tek başına duygular elbette yeterli değildir. Atatürk duygularını ve mantığını bir arada kullanmış bir liderdir. Duygularını yönetebilmiştir. Her zaman enerjik olmuştur, yürüyüşüyle, bakışlarıyla, sıcak gülümsemesiyle, güçlü duruşu, etrafındakilerle el sıkışmasıyla hatırlanmaktadır. Enerji ve heves istekleri artırır ve çevresindekilere de bulaşmasını sağlar. Enerji, heves ve tutku Türk milletini ikna etmesinde de kendini göstermiştir. İleri görüşlülüğü, gelişmeye odaklanması, milletin etkilenmesine neden olmuştur. (...) Cesur bir vizyona, amacına ulaşmak için sarsılmaz bir güvene sahiptir. Milleti empati yaparak kendi vizyonu içine almıştır. Sivas ve Erzurum kongrelerine bakıldığında; ilgerin, fikirlerin ve modellerin kesiştiği noktalarda beyin fırtınası oluşturarak halkı anlamaya çalışmıştır. Halkın bakış açısıyla kucaklaşmış, halkla etkileşime özellikle önem vermiştir. Konuşmalarında kendine güvenli duruşu dinleyenler tarafından algılanmasını ve inanılmasını kolaylaştırmıştır. İnsanların gözlerine sorgular şekilde bakması otoriter ve dürüst bir algılamayı beraberinde getirmiştir.

Fatma Geçikli, *Liderlik ve Duygusal Zekâ: Mustafa Kemal Atatürk Örneği* *

1. Bilge Kağan ile Mustafa Kemal Atatürk'ün liderlik anlayışlarının benzer yönleri nelerdir? Açıklayınız.

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

- Bir lider hangi özellikleri taşır?
- Devletin bağımsızlığının korunmasında liderlerin rolü nedir?
- Bağımsızlık neden önemlidir?
- Geçmişten günümüze en etkilendiğiniz bağımsızlık mücadeleleri hangileridir?
- Liderin aldığı kararların devlet üzerindeki etkileri nelerdir?

Sorulara verdiğiniz cevaplardan yararlanarak liderlik ve bağımsızlık konusundaki düşüncelerinizi ifade eden bir yansıtma yazısı yazınız. Yazınızı tarihsel bağlamı dikkate alarak, örnek olaylara ve Türk tarihinde öne çıkan liderlere yer vererek oluşturunuz.

Yansıtma Yazısı

Etkinlik

Adı	Göktürk'ten Günümüze Liderlik
Amaç	"Göktürk'ten Günümüze Liderlik" başlıklı bir bilgi görseli tasarlayabilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Derse gelmeden önce Göktürklerden günümüze uzanan süreçte liderlik anlayışı ile ilgili araştırma yapınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta düzenleyiniz.
2. Yaptığınız araştırma sonucunda bir bilgi görseli hazırlayınız. Bilgi görselinizde aşağıdaki unsurlara dikkat ediniz.
 - Edindiğiniz bilgileri kronolojik olarak sıralayınız.
 - Görsellerden, metinlerden ve tablolardan yararlanınız.
 - Özgün, dikkat çekici ve yaratıcı olmasına özen gösteriniz.
 - Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uyunuz.
 - Açık ve sade bir dil kullanınız.
3. Çalışmanızı zamanında tamamlayıp öğretmeninize teslim ediniz.
4. Hazırladığınız bilgi görselini sınıf arkadaşlarınıza sununuz. Sunum sırasında beden dili, göz teması, uygun ses tonu gibi etkili iletişim becerilerini kullanmaya özen gösteriniz.

Değerlendirme

Çalışmanızı Öz Değerlendirme Formu ile değerlendiriniz. Çalışmanız öğretmeniniz tarafından Kontrol Listesi ile değerlendirilecektir.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form, kendinizi değerlendirmeniz amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanızı en doğru yansıtan ölçüt cümlesinin karşısındaki derecelerden en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği "X" ile işaretleyiniz. "Hiçbir Zaman" ve "Bazen" seçeneklerini işaretlediyseniz bu davranışlarınıza yönelik eksiklerinizi gözden geçiriniz.			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:	Sınıfı:	Numarası:	
Ölçütler	Dereceler		
	Hiçbir Zaman (1)	Bazen (2)	Her Zaman (3)
Araştırmamı farklı ve güvenilir kaynaklardan yaptım.			
Bilgileri kronolojik sıraya uygun düzenledim.			
Görsellerden, tablolardan veya metinlerden yararlandım.			
Metinlerimde açık, sade ve anlaşılır bir dil kullandım.			
Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine dikkat ettim.			
Çalışmamı belirtilen sürede tamamladım.			

Kontrol Listesi'ne karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

2.5. TÜRKLERİN İSLAMİYET'İ KABUL SÜRECİ VE SONRASINDAKİ DÖNEME AİT GELİŞMELER

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kaynaktan faydalanarak soruyu cevaplayınız.

Türklerin İslam dinini fazla bir güçlük çekmeden, seve seve kabul ettikleri muhakkaktır. Bu kolaylıkta onların Gök Tanrı dinleriyle İslâmiyet arasında birtakım benzerliklerin bulunması da önemli rol oynamıştır. Türklerin eskiden Tek Tanrı ile birlikte cennet ve cehenneme inandıklarını biliyoruz. Üstelik İslam'ın gazâ ve cihâda verdiği önem onların hayatlarına ve dünya görüşlerine de çok uygun düşüyordu. (...) Türkler'in Müslüman olmaları hem İslâm târihi, hem Türk târihi bakımından, dolayısıyla bütün dünyâ için pek önemli bir olaydır. Bu sâyede Türkler birliğe kavuşmuş ve eriyip yok olmaktan kurtulmuşlardır.

Erol Güngör, *Tarihte Türkler* *

1. Türklerin İslamiyet'i benimsemelerinde hangi unsurun daha etkili olduğu söylenebilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kaynaktan faydalanarak verilen çalışmaları yapınız.

Anlaşılan bir gerçek vardır ki o da Türklerin savaşıla, kılıç zoruyla, şiddet ve baskıya maruz kaldıkları için değil kendi hür iradeleriyle bu dini seçtikleridir. Türk sınırlarındaki şehirler dârü'l-cihâd ilan edilmiş, buralarda gazilerin barınması için çok sayıda ribat yaptırılmış ve bunlar için vakıflar tahsis edilmiştir. (...)

İslâm ülkeleriyle Türk ülkeleri arasında ticaretin en yaygın olduğu ve yoğunluk kazandığı bölge Maverâünnehir idi. Bunun yanında Harezmi de ticârî hayatın canlı olduğu bölgelerden biri idi. Ticaret kafileleriyle gelen din bilginleri ve sufiler halk arasında İslamiyet'in yayılmasına çalışıyorlardı. (...) Müslümanlarla Türkler arasında iki asırdır devam eden askerî mücadeleler, siyasî ilişkiler ve ticârî faaliyetler sonunda Türkler İslâmiyet'e yakın ilgi duymaya başlamışlardı. Horasan ve Maverâünnehir'de İslâmiyet'in yayılmasında dinî-kültürel ilişkilerin ve sûfilerin de önemli rolü oldu.

İslâmiyet büyük ölçüde Müslüman Arapların siyasî hakimiyet kurdukları sahalarda yayılmış olduğu halde siyasî hakimiyet tesis edilmeden İslâm'ın yayıldığı topraklar ise başta Türk ülkeleri olmak üzere Güney Doğu Asya'dır. (...) Kâinâtın ezeli ve ebedî Gök-Tanrı tarafından idare edildiğine inanan Türkler zamandan ve mekândan münezze, her türlü yorum ve tasavvurdan uzak ilâh fikrini İslâm'ın Allah inancında buldukları için Müslümanlığı benimsemekte zorlanmadılar.

Allah'ın sıfatları, ahiret hayatı, ruhun ebediliği, kıyamet hayatı, kadere iman, ahlak anlayışı, sevap-günah, cennet, cehennem, şehitlik, aile hayatı, fetih felsefesi, cihad, adalet, hakimiyet, vatan sevgisi, istiklâl aşkı ve şûra gibi çeşitli konularda İslâm dininin ortaya koyduğu prensip ve esaslarla Türklerin benimsemiş olduğu inanç sistemi ve ilkeler arasında büyük bir uyum olması onların İslâm'a bakış açılarını etkilemiş ve diğer dinlere tepki göstermelerine rağmen İslamiyet'e karşı çıkmak şöyle dursun kendi istek ve irâdeleriyle rahatlıkla benimseyip kabul etmişlerdir. (...) Kısacası Türkler kendi töre, inanç, ideal ve karakterleriyle bütünleşen prensiplere sahip bu mükemmel din ve medeniyet dairesine girmekte asla zorlanmadıkları gibi İslâm kültür ve medeniyetine her alanda önemli katkılarda bulundular. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten çok kısa bir süre sonra dini ilimler başta olmak üzere çeşitli ilim dallarında, tefekkür ve felsefe konusunda dünya çapında haklı bir şöhrete kavuşmuş bilim adamları ve mütefekkirler yetiştirdiler ve Ortaçağ İslâm kültür ve uygarlığının kurulup gelişmesinde önemli rol oynadılar.

Abdülkerim Özeydin, *Türklerin İslamiyet'i Kabulü* *

1. Aşağıdaki sorular çerçevesinde sınıfta arkadaşlarınızla tartışarak görüşlerinizi paylaşınız.

- a) Türklerin İslamiyet'e geçişinde etkili olan başlıca unsurlar nelerdir?
b) İslamiyet'in kabulü Türk kültür ve sanatında hangi değişimlere yol açmıştır?

2. Tartışma sonunda aşağıdaki yorumcu kartlarında verilen ifadeleri destekleyen en az bir kanıt bulunuz. Bulduğunuz ilgili kanıt yorumcu kartına yazınız (Kanıt olarak kaynaktan doğrudan alıntı, ana fikir ya da örnek olay kullanabilirsiniz.).

3. Kartlarda birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.

4. Türklerin İslamiyet'i kabul sürecini siyasi, dinî ve kültürel bakımdan sınıflandırınız.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinde uzun süreli siyasi ilişkiler ve karşılıklı etkileşim, belirleyici olmuştur.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

Müslüman tüccarların, âlimlerin ve sufilerin faaliyetleri, İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasını hızlandırmıştır.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

Türklerin Gök Tanrı inancı ile İslam'daki Allah anlayışı arasındaki benzerlik, din değişimini kolaylaştıran önemli bir unsur olmuştur.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

İslamiyet'in adalet, ahiret inancı, şehitlik ve ahlak anlayışı gibi ilkeleri; Türk töresi ve değer sistemiyle büyük ölçüde uyum göstermiştir.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

Türklerin İslamiyet'i benimsedikten sonra cihat hareketlerine katılması, dinin askerî ve siyasi hayatta belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslam medeniyeti dairesine dâhil olmuş ve bu medeniyetin gelişimine katkıda bulunmuştur.

☐ Siyasi ☐ Dinî ☐ Kültürel

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki kaynaklardan faydalanarak verilen çalışmayı yapınız.

Abdülkerim Satuk Buğra Han Destanında en önemli değişim kahramanın yeni bir inanç dairesine girmesidir. Bu değişim yine olağanüstü yardımcı bir motif olan Hızır'la karşılaşması sonucunda gerçekleşir. Erken gençlik döneminde, henüz on iki yaşında iken Satuk Buğra kırk arkadaşıyla birlikte ava çıkar. Bir tavşanın peşine düşer. Arkadaşlarından uzaklaşınca kovaladığı tavşan, aniden şekil değiştirerek ak sakallı bir ihtiyar suretine bürünür. Pek çok Türk anlatım türünde şekil değiştirme motifiyle kahramanların karşısına çıkan Hızır Aleyhisselam ona, "Attan ininiz" der.

(...) Sizi yaratan Tanrı'nın emirlerini neden yerine getirmiyorsunuz? Peygamberin izlediği yolda yürüyünüz." şeklindeki nasihatlerle onu ikaz eder. Böylelikle Satuk Buğra Han için daha önce ruhlar âleminde vuku bulması planlanan işlerin ilk safhası gerçekleşmiş olur. Hızır peygamber, Oğuz Destanının İslam dairesi dışındaki neşrinde yer alan Uluğ Türk ve İslamî versiyonundaki İrkıl Ata gibi Satuk Buğra Han'ın Müslüman kahraman kimliğine geçişinde karşılaştığı sıkıntıları çözmesinde maddi ve manevi en büyük yardımcısıdır.

İsa Özkan, *Abdülkerim Satuk Buğra Han Destanı* *

Kaynak

A

Kaynak

B

Kaynak

C

Destan, efsane, menkıbe gibi edebî mahsuller milletlerin ruhunda yaşayan belgelerdir. Bu ürünlerin bir kısmında tarih ile menkıbe birbirine karışmıştır. Battal Gazi'nin maceralarını anlatan eserlerde de bu özelliği görmek mümkündür. Battal Gazi Destanı'nda Müslümanların Bizanslılara ve diğer gayrimüslimlere karşı verdiği mücadeleler temsili olarak anlatılır. "Türk destanı Battal Gazi'nin muhtevasında Hristiyan ordularına karşı, Türk ve Araplar, İslam birliği içinde çetin mücadelelere girmişler; ama Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaşması yolunda canlarını tehlikeye koyan kişiler Türk emirleri olmuştur. Bu 'Alp-Gaziler', İslâmiyetin yayılması için 'şehadet'i yegâne gaye bilip maddî menfaatleri hakir gören 'mefkûre'nin temsilcileridir. Bu kahramanların gösterdikleri harikulâdelikler sayesinde İslâm dini kendisini Hristiyan dininin hücumlarından koruyarak Anadolu'da yaşayan kalıcı bir din durumuna gelmiştir". Eserin dili sadedir, içerisinde geçen Arapça ve Farsça kelimeler Türkçe konuşan insanların yabancı olmadığı kelimelerdir. Battal Gazi Destanı'nın Anadolu ve Balkanlarda Türkçe konuşan hemen herkes tarafından tarih boyunca bilinmesi, sevilmesi, okunması ve yaygınlaşması dilinin sadeliğinden kaynaklanmaktadır.

Mehmet Emin Bars, *Türk Destan Kahramanı Tipi Bağlamında Battal Gazi* *

Türünün en güzel örneklerinden biri olan Dânişmendnâme genellikle bu adla tanınmakla beraber bazı yazma nüshalarında Kısas-i Melik Dânişmend, Kısas- i Dânişmend Gazi veya Kitâb-ı Melik Dânişmend adları da kullanılmıştır. (...) Türk destan edebiyatının bu ilginç eserinin Hamzanâme, Battalnâme, Ebû Müslimnâme gibi kendinden önceki ve Saltuknâme gibi kendinden sonraki aynı türden eserlerle benzeyen ve ayrılan birtakım yönleri vardır. Diğerleri gibi bu da her şeyden önce tarihte yaşamış ünlü İslam gazilerinden birinin gazâ ve cihad menkıbelerini konu edinmektedir.

(...) Bunun kahramanı tıpkı Saltuknâme'ninki gibi Türk'tür. Dânişmendnâme'nin dikkat çekici yanı, daha destanın başından itibaren hem Battalnâme'ye hem de Ebu Müslimnâme'ye bağlanmış olmasıdır. Dânişmend Gazi, Battal Gazi'nin merkezi olan Malatya'da ve onun yakın çevresinin bir ferdi olarak dünyaya gelir. Rüyalarında sık sık Battal Gazi'yi görür ve ondan talimat alır. Ordusunda Battal Gazi'nin alemini taşır. Fetihleri adeta onun fetihlerinin bir devamı gibidir.

Ahmet Yaşar Ocak, *Dânişmendnâme* *

1. Kaynaklarda yer alan kahramanların davranışlarını, bu davranışların Türklerin İslamiyet'e geçiş sürecindeki rolünü ve ortaya çıkan tarihsel-kültürel çıkarımları aşağıdaki tabloya yazınız.

Kaynak	Kahraman	Olağanüstü Unsur	İslamiyet'in Yayılmasına Katkısı

2. Satuk Buğra Han ile ilgili anlatılarda Türklerin İslamiyet'e geçişi nasıl aktarılmıştır?

.....

.....

.....

3. Battal Gazi ve Dânişmend Gazi anlatılarında kahramanların ortak özellikleri nelerdir?

.....

.....

.....

4. Metinlerde geçen rüya, mucize ve olağanüstü olaylar; kahramanların davranışlarını nasıl etkilemektedir? Bu unsurların toplum üzerindeki etkisini yorumlayınız.

.....

.....

.....

5. Türklerin İslamiyet'e geçiş sürecinin tarihsel bir olay olmanın ötesinde kültürel ve edebî anlatıya dönüşmesi konusunda hangi çıkarımlar yapılabilir?

.....

.....

.....

ÖĞRENİYORUM

İslam dini ve Türklerin eski inançları ile ilgili verilen kaynaklardan faydalanarak aşağıdaki çalışmaları yapınız.

Türklerin dini diyebileceğimiz, ancak şimdiye kadar ismi hakkında bir belgeye rastlamadığımız, fakat kitabelerden yola çıkarak Kök Tengri inancı ya da dini olarak adlandırabileceğimiz bu itikatin temelinde; her şeyin yaratıcısı bir Tanrı'ya ve ölümden sonra yeni bir hayatın başladığına iman, öbür dünyada yiğitliklerin ve iyiliklerin mükâfatlandırılması, ölmüş atalara saygı, onlar ve Tanrı için kurbanlar kesilmesi gibi hususlar yatmaktadır. Buna bağlı olarak, mesela Asya Hunları her yılın mayıs ayı ortalarında Kutlu Atalar Mezarlığında kurban keserlerdi ve burada, çok şey borçlu oldukları atalarını (eçü-apa) andıkları gibi, Tanrı'ya da ilerideki günlerin bolluk ve bereket getirmesi için yakarırlardı.

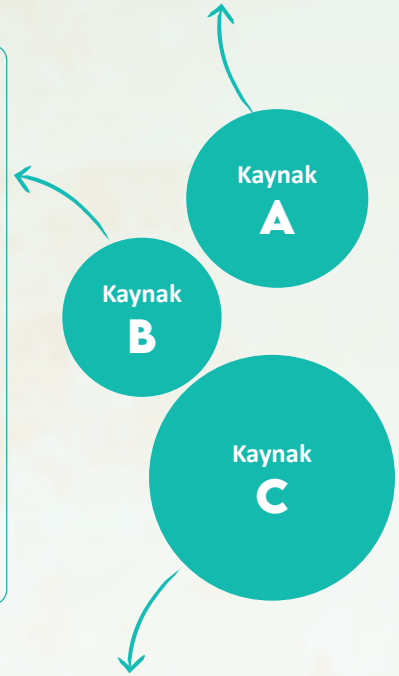
Saadettin Yağmur Gömeç, *Eski Türk Dininin Temel Özellikleri* *

Bilindiği gibi Türkler, Gök Tanrı dininden itibaren dini hayatlarında; tek Tanrı, öte dünya, Uçmag (Cennet), Tamu (Cehennem), kıyamet günü (ulug gün), hesap verme, adalet... vb. dini kavramları zaten kullanıyorlardı. Bu kavramlar, daha sonra Türklerin islam olmalarından sonra da aynı muhteva içinde kullanılmaya devam edildiği görülmüyordu. Bu sebeple İslamiyet'in getirdiği bütün değerler, dini kavramlar tereddütsüz kabul edilip kullanılıyordu. Ortaasya'da Türkler arasında İslamiyet'in münferiden yayılmaya başladığı ilk dönemlerde Mengü Kağan'ın İslam Elçisine verdiği cevap ise, Türklerin İslamiyet ile ilk karşılaştıkları dönemdeki dini inançlarını tereddütsüz bir şekilde ortaya koyuyordu. Mengü Kagan şöyle cevap veriyordu: "Biz tek bir Tanrı ya inanır ve taparız. O'nun emri ile yaşar ve ölürüz. Dünya ahirette mücazat ve mükafat da O'na aittir. Tanrı, görünen ve görünmeyen her şeyin halikidir." (...) Sözleri, Türklerin islam öncesinde de tek Tanrı inancını ortaya koyuyordu. İşte bu inanç sistemi içinde Türklerin İslamiyet'i kabulleri de kolay oluyordu.

Murat Özbay, *Türkler ve İslamiyet* *

İslâm dininin inanç açısından en belirgin özelliği Allah'tan başka yaratıcı ve mâbut kabul etmeme esasına dayanan tevhid/Allah'ın birliği ilkesine verdiği önemdir. Müslüman olmak için Kur'ân-ı Kerim'in tamamının Allah tarafından Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirildiğine iman etmek gerekli olduğu gibi, ayet ve hadislerde yer alan dinin zorunlu/temel ilkelerine de kesin olarak inanmak gerekir. Bu açıdan iman konuları Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetine dayanan İslâm'ın öğretilerinin bütününden oluşur. Bununla birlikte ilk dönemlerden itibaren İslâm âlimleri eğitim açısından kolaylık sağlanması amacıyla Cebrail'in Hz. Peygamber'e insan suretinde gelerek İslâm ve iman gibi konularda sorular sormasından bahseden ve "Cibril hadisi" (Buhârî, "İmân", 37) olarak bilinen hadisten de hareketle İslâm'ın asli unsurları olarak "kelime-i şehadet" (Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmek) ile birlikte dört temel ibadet olan namaz, zekât, oruç ve haccı "İslâm'ın beş şartı" adı altında, inanç esaslarını ise "Allah'a, meleklerle, ilahi kitaplara, peygamberlere, ahirete, kaza ve kadere iman" olarak altı noktada toplamışlardır. Müslüman olabilmek için İslâm dininin inanç esaslarının, bu esaslarla sıkı bağı bulunan İslâm'ın beş şartının ve İslâm'ın diğer zorunlu/temel hükümlerinin eksiksiz olarak kabul edilmesi gerekli olup bu esasların tamamen yahut kısmen açık biçimde inkâr edilmesi durumunda İslâm dairesi dışına çıkmış olur.

Mehmet Kamil Yaşaroğlu, *İslâm* *

1. İslam dini ve Türklerin eski inançları ile ilgili istenen bilgileri aşağıdaki karşılaştırma tablosuna yazınız.

	İslam Dini	Türklerin Eski İnançları
Tanrı Anlayışı		
Ahret İnancı		
Manevi Yaşam		
İbadet		
Adalet		
Savaş ve Kahramanlık		

2. Doldurduğunuz tablodan faydalananarak İslam dini ve Türklerin eski inançları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıdaki tabloya yazınız.

Benzerlikler	Farklılıklar
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

SORGULUYORUM

Aşağıdaki adımları takip ederek çalışmayı yapınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde sınıfta iki çember oluşturunuz.

İç çember: Konuşmacı öğrenciler

Dış çember: Dinleyici ve gözlemci öğrenciler

2. İç çemberde yer aldığınızda aşağıdaki sorular doğrultusunda görüşlerinizi paylaşınız. Arkadaşlarınız konuşurken onları dikkatle dinleyiniz ve arkadaşlarınızın sözünü kesmemeye özen gösteriniz.

- a) Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi, devlet yönetimi ve siyasi meşruiyet anlayışında ne gibi değişimleri sağlamıştır?
- b) İslamiyet'in kabulüyle Türk toplum hayatında aile, ahlak, eğitim ve sosyal dayanışma gibi alanlarda ne tür dönüşümler yaşanmıştır?
- c) Türklerin İslamiyet'i kabulü, Türklerin tarihî ve kültürel kimliğinde nasıl bir değişim ve süreklilik ortaya çıkarmıştır?

3. Dış çemberde yer aldığınızda arkadaşlarınızı yargılamadan dinleyerek gözlem yapınız ve konuşmalarla dair notlar alınız.

4. İç çemberde yer alan arkadaşlarınızın konuyla ilgili paylaşımları sona erince arkadaşlarınızla yer değiştiriniz.

5. Öğrendiğiniz bilgilerden yararlanarak Türklerin İslamiyet'e geçişinin Türk tarihindeki önemini değerlendiren bir yansıtma yazısı yazınız.

Yansıtma Yazısı,

Performans Görevi

Adı	<i>Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları</i>
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden bilim insanlarının Türklerin İslam medeniyetine askerî, siyasi, bilimsel ve sanatsal katkılarını değerlendiren sözlerini derlemeniz ve Türklerin İslamiyet'e geçişinin dünya tarihine etkileri hakkında bir sunum hazırlamanız beklenmektedir.</i>

1. Göreve başlamadan önce dikkat edilecek noktalar

- Türklerin İslam medeniyetine katkı sağladığı alanları tespit ediniz.
- Bilim insanlarının Türklerin İslam medeniyetine katkılarına ilişkin görüş ve değerlendirmelerini araştırınız.
- Sunumunuzda ele alacağınız konunun kapsamını belirleyiniz.

2. Görev esnasında dikkat edilecek noktalar

- Araştırmalarınızı yaparken güvenilir genel ağ kaynaklarından, akademik içeriklerden ve kütüphaneye veri tabanlarından yararlanmaya özen gösteriniz.
- Çalışmanızı destekleyecek görseller, metinler, tablolar, ses kayıtları ve videolar hazırlayınız.
- Sunum teknikleri hakkında bilgi edinmek için genel ağdan araştırma yapınız.
- Hazırlayacağınız sununun özgün, dikkat çekici ve etkili olmasına özen gösteriniz.
- Metninizde yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uyunuz, açık ve sade bir dil kullanınız.
- Çalışmanızı öğretmeninizin belirttiği tarihe kadar tamamlayıp teslim ediniz.
- Çalışmanızı sınıfta sununuz.
- Sunum sırasında beden dili, göz teması, uygun ses tonu gibi etkili iletişim becerilerini kullanmaya özen gösteriniz.

3. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

- Sunuma dair eleştirileri dinleyiniz. Bu eleştirileri ve varsa soruları cevaplayınız.

Değerlendirme: Performans göreviniz öğretmeniniz tarafından Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

2. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1-4. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Göçebe eski Türk devletlerinde toplumsal hayat, töreler tarafından düzenlenirdi. Geleneksel ve göçebe bir hayatın egemen olması, sözlü kurallar bütünü olan törelerin, toplum işleyişinde büyük söz sahibi olmasını sağlamıştır. Yerleşik hayat, devasa yerleşim yerlerinin inşası ve gelişen teknoloji ile beraber töreler giderek toplumsal hayat ve bireyler üzerindeki etkisini (egemenliğini) kaybetmiş, yok olmaya yüz tutmuştur. Törelerin, yazıya geçirilmemiş olması da unutulmasına neden olan başka bir faktördür. (...) MS X. yüzyıldan önce Türk devletinin idari yapısı ile toplumsal hayatta törenin gücünü ve kurallarını kavrayabilme noktasında, öne çıkan kaynaklar eski Türk yazıtlarıdır. Bu yazıtlardan en önemlisi Göktürk Kitabeleridir. Tonyukuk, Bilge Kağan ve Köl Tigin adına dikilen bu yazıtlarda, Bilge Kağan ve Tonyukuk'un Türk Töresi, devletin idari yapısı ve Türk toplumu hakkında birinci ağızdan ifadelerin yer alması oldukça mühimdir. Yazıtlarda İl sözcüğü, devlet anlamında kullanılırken, töreyle beraber yer almaktadır. "İl bırakılır, törü bırakılmaz" sözü de atalar geleneğine uymanın ilkelerini gösterir. (...) Türk hükümdarları, yerine ve zamanın gereksinimlerine göre ve meclislerin de oluru alınmak üzere, töreye yeni hükümler getirebilmekteydiler. Bununla beraber, törenin anayasa hükmünde, değişmez ilkeleri de vardı.

1. Töre ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi en kapsayıcı biçimde ifade edilmiştir?

- A) Töre kurallarının oluşumunda Türk hükümdarları belirleyici olmuşlardır.
- B) Töre, Türk devletlerinin idari yapısının belirlenmesinde en önemli unsur olmuştur.
- C) Sözlü olarak ortaya çıkan töre kuralları, zaman içinde anıtlarla yazıya geçirilmiştir.
- D) Töre, idari yapının belirlenmesinde ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde etkili olmuştur.
- E) Yaşam biçimlerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle töre kuralları önemini kaybetmiştir.

2. Türk devletlerinin toplumsal yaşam biçimlerinde meydana gelen değişimin etkilediği unsurlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Türkistan'da oluşan Türk töresi, hayatın hangi alanlarıyla ilgili düzenlemeler getirmiştir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. Göktürk Yazıtları'nda yer alan bilgilerin Türk töresinin anlaşılmasına katkılarını açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5-7. soruları aşağıdaki metinden faydalananarak cevaplayınız.

Türkistan coğrafyasında yaygın yaşam biçimi olarak konargöçer hayatın benimsenmesi çekirdek aile yapısının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bunun temel nedenlerinden biri göç sırasında az sayıda üyeden oluşan ailelerin hareket kabiliyetinin daha yüksek olmasıdır. Bu yaşam biçimi kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin günlük hayatta daha eşitlikçi bir anlayış çerçevesinde şekillenmesini sağlamıştır. Aile içindeki iş bölümünde ise biyolojik ve fiziksel özellikler belirleyici olmuştur.

Bu iş bölümünde erkek daha çok ailenin korunması ve geçiminin sağlanmasından sorumlu olmuştur. Kadın ise toplumsal hayatın farklı alanlarında erkekle birlikte yer almış ve çeşitli faaliyetlere katılmıştır. Ev işleri büyük ölçüde kadının sorumluluğunda bulunmuştur. Türk kadını tarih boyunca sosyal ve ekonomik yaşamda etkin bir konum üstlenmiştir. Hatun sıfatıyla hükümdarın yanında resmî törenlere katılmış, elçi heyetlerini karşılamış, diplomatik ve dinî görevler de yürütmüştür.

5. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadın ve erkeğin görevleriyle ilgili çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Kadınlar ile erkekler arasında cinsiyete bağlı olarak iş bölümü ortaya çıkmıştır.
 - B) Coğrafyalara bağlı olarak toplumlarda kadına bakış açıları farklılık göstermektedir.
 - C) Kadın ve erkeğin görevleri hayatın her alanında eşitlikçi bir anlayışı göstermektedir.
 - D) Türk toplumlarının kadına bakışları zamana ve coğrafyaya bağlı olarak değişiklik göstermiştir.
 - E) Kadınlarla erkekler arasındaki iş bölümünde belirleyici olan aile içi ve dışı karşı ilişkiler olmuştur.

6. İslamiyet öncesi Türk toplumlarındaki kadın ve erkeğin görevleri ile günümüzdeki görevleri karşılaştırdığında aynı kalan ve farklılaşan unsurlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında kadınların yaptıkları hangi faaliyetler siyasi yaşam ile ilgilidir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8-13. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.
Bilge Kağan Âbidesi

Ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenle-yivermiş. Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tâbi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş. Doğuda Kadirkan ormanına kadar, batıda Demir kapıya kadar kondurmuş. İki arasında pek teşkilatsız Gök Türk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku yine bilgili imiş tabii, cesur imiş tabii. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabii. İli tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece vefat etmiş (...)

Oğlu babası gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisiz-miş tabii, kötü imiş tabii, beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, (...) küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekıştirttiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış, kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş. (...) Türk halk kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş. Öyle diyip Çin kağanına düşman olmuş. Düşman olup, kendisini tanzim ve tertip edemediğinden yine teslim olmuş.

8. Aşağıdakilerden hangisi devletin bağımsızlığını kaybetme sebepleri arasında yer almaz?

- A) Savaşçılık karakterini kaybetmesi
- B) Halkın ve idarecilerin doğruluktan sapması
- C) Devletin başına geçen hükümdarların bilgisiz olması
- D) Komşu devletlerin olumsuz propagandalarına kapılması
- E) Hükümdar ailesi içinde taht mücadelelerinin olması

9. Bağımsızlığın korunması ve sürdürülebilmesi için aşağıdakilerden hangisi şart değildir?

- A) Töreye bağlı kalmak
- B) Güçlü orduya sahip olmak
- C) Bilgili yöneticilere sahip olmak
- D) Komşu devletlerle iyi ilişkiler kurmak
- E) Ülke içinde birlik ve beraberliği sağlamak

10. Devletin bağımsızlığını kaybetme sebepleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

11. Bir devletin bağımsızlığını koruyabilmesi için devlete ve topluma düşen görevler nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

12. Türk töresinin toplumsal düzen ve devlet yönetimindeki rolüyle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

.....

.....

.....

13. Türk töresinin toplumsal düzenin sağlanmasında ve devlet yönetiminde nasıl belirleyici bir rol oynadığına ilişkin düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

14 ve 15. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İslamiyet'e Etkileri

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra büyük bir kültürel dönüşüm yaşamıştır. İlk önce Türkistan'ın güney sınırlarında başlayan bu etkileşim daha sonra bütün Türk coğrafyasını kapsamıştır. Türkistan'dan başlayan göçler sonucu İran, Irak, Anadolu ve Suriye'ye gelen ve birçok devlet-beylik kuran Türkler, İslam coğrafyasına da büyük ölçüde hâkim olmuşlardır. Açtıkları medreseler ve destekledikleri âlimler sayesinde İslam düşünce, bilim ve kültürüne katkılarda bulunarak büyük âlimler ve düşünürler yetiştirmişlerdir. Selçuklular ve özellikle Osmanlılar dönemlerinde inşa edilen cami, kervansaray, köprü, köşk vb. mimari eserler ve buralarda kullanılan süsleme sanatlarıyla İslam medeniyetinin nadide eserlerini meydana getirmişlerdir.

Türkler siyasi alanda da İslam dünyasına büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. İslam dünyasına katılan Türkler, -kısa bir süre içerisinde- Gazneliler ile başlayan süreçte birlikte Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde İslam dünyasının liderliğine yükselmişlerdir. İslam dünyası içerisindeki siyasi ve mezhepsel bölünmüşlüğü ortadan kaldırmak için mücadele veren Türkler, bunun yanı sıra İslamiyet'in yeni coğrafyalara yayılmasını sağlamış; ayrıca Bizans ve Haçlı saldırılarına karşı İslam dünyasını savunmuş ve korumuşlardır.

14. Türklerin İslam medeniyetine yaptıkları katkıları temel alarak bu katkıların hangi alanlarda ve nasıl ortaya çıktığını açıklayınız. Bu katkıların İslam dünyasındaki yerini değerlendirerek düşüncelerinizi ifade ediniz.

.....

.....

.....

.....

15. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra hayatlarına giren dinî, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel kavramları belirleyerek aşağıdaki tabloda ilgili alanlara yazınız.

Dinî Kavramlar	
Siyasi Kavramlar	
Ekonomik Kavramlar	
Sosyal ve Kültürel Kavramlar	

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

3. TEMA

GÖÇ OLGUSUNU ANLAMAK

- 3.1. GÖÇ OLGUSU
- 3.2. GÖÇLERİN NEDENLERİ
- 3.3. GÖÇLERİN SONUÇLARI

Anahtar Kavramlar

- dağılışı
- göç
- kitlesel hareketler
- nüfus dağılışı
- yer değiştirme

Bu temada sizlerden

- göç olgusunu ve göç olaylarının nedenlerini araştırmanız,
- göç hareketlerinin sonuçlarını incelemeniz,
- süreç boyunca sorular sorarak bilgiye ulaşmanız,
- topladığınız bilgileri düzenleyip çözümlemeniz,
- ulaştığınız sonuçları paylaşmanız

beklenmektedir.

Tema kapsamında zihin haritası, çalışma yaprağı, öz değerlendirme formu ve öğrenme günlüğünü doldurmanız, performans görevini tamamlamanız, ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

Başlarken

Aşağıdaki çalışmaları yapınız.

1. Aşağıdaki metni ve görselleri inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Kuraklık

İnsanlar; iş bulmak, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak, eğitim almak ya da güvenli bir ortamda yaşamak gibi nedenlerle göç eder. Savaş, doğal afet, ekonomik sıkıntılar ve siyasi sorunlar da insanların yaşadıkları yerleri terk etmelerine yol açabilir. Bazı insanlar ise aile birleşimi, sağlık hizmetleri veya yeni fırsatlar elde etmek amacıyla başka yerlere göç etmektedir.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Savaş

"İnsanlar neden göç eder?" sorusuna ilişkin görüşlerinizi yazınız. Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

2. Göç etmiş tanıdıklarınızı veya haberlerde karşılaştığınız göç olaylarını düşününüz. Göç eden insanların göç hikâyelerini sınıf arkadaşlarınızla paylaşıp göçlerin nedenlerini tartışınız.
3. Aşağıda göç konusuyla ilgili bir anahtar kavram verilmiştir. Bu kavramı okuduğunuzda aklınıza gelen ilk beş kelimeyi yazınız. Ardından yazdığınız kelimelerden en az birini kullanarak o kavramla ilgili anlamlı bir cümle kurunuz.

Anahtar Kavram: bireysel göç

Aklıma gelen kelimeler:

.....

.....

.....

Cümlem:

.....

.....

.....

4. Göç hareketlerine neden olan doğa olaylarını ve bu olayların göç kararı üzerindeki etkilerini (göç kararını tetikleyen temel sebep) düşünerek aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

Doğal Neden	Göç Kararını Tetikleyen Temel Sebep
<i>Depremler</i>	<i>Konutların yıkılması ve can güvenliği endişesi</i>
Kuraklık	
Volkanik Patlamalar	
Sel	
Heyelan	
Fırtına	
Erozyon	
İklim Değişikliği	

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki metinden faydalanarak verilen çalışmayı yapınız.

Okuma Metni

27 Kasım 1961’de ilk işçi kafilesi Sirkeci Garı’ndan çıkıp Düsseldorf’a (Düseldorf) vardı ve Almanya’ya ilk resmî Türk iş gücü göçü başladı. 1955 yılında Federal Almanya, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra oluşan iş gücü açığını farklı ülkelerden işçi göçü alarak tamamlama kararı aldı. Almanya; İtalya, Yunanistan ve Portekiz’den işçi aldıktan sonra 30 Ekim 1961’de Türkiye’yle “İş Gücü Anlaşması” imzaladı. Anlaşma sonrasında İstanbul’un Tophane semtinde bir irtibat bürosu kuruldu. Almanya’ya gitmek isteyenler, bu büroya müracaatta bulunuyor; ardından memleketlerine dönüp bürodan gelecek “Almanya kâğıdını” bekliyorlardı. Evrak, başvuru sahibinin eline ulaşınca hazırlıklar başlıyor; Almanya’da bir miktar para biriktirdikten sonra yurda tekrar dönmek üzere yola çıkılıyordu. 1961 yılında başlayan süreç, Almanya’nın göçmen iş gücü alımını durdurduğu 1973 yılına kadar sürdü ve yaklaşık 800 bin kişi Türkiye’den Almanya’ya göç etti. 1970 yılında Almanya’ya işçi olarak giden Mehmet Bey, süreci şöyle anlatıyor: “Almanya işçi alıyor dediler. Biz 5 kardeşiz. Köydeki arazimiz küçük bir ailenin geçimini sağlayacak kadardı. Maddi imkânlarımız kısıtlı değildi, yoktu. Haberi duyunca önce İstanbul’a gittim, sonra kabul edildim. Bindik trene, vardık gurbete. Saçımıza, dişimize bile baktı Alman doktoru. Başladık çalışmaya ama nasıl bir çalışma... Gencim o zamanlar, gücüm her şeye yetiyor. Gündüz fabrikada demire şekil veriyoruz. Geceleri de limanda hamallık yapmaya başladım. İnsanlar zamanla ailesini getirmeye başladı. Ben de bu kadar ayrılık olmaz dedim ve ailemi getirdim. Dillerini anlamadık, dil öğrendik. Kültürleri bizden farklıydı. Bu nedenle Türk tanıdıklarımızın yakınlarında oturmayı tercih ettik. Kültürümüzü yaşatmaya çalıştık. Ramazan aylarında aileler bir araya gelip iftar yaptık. Evlerin salonlarında teravih namazı kıldık. Yıllar geçtikçe Almanya’daki yaşama alıştık. Artık Almanyalı olmuştuk. Zamanın nasıl geçtiğini anlamadım. Çocuklar büyüdü, evlendi. Torunlar oldu. Onlar Alman nüfusuna kaydoldular. Ben birkaç sene çalışıp para biriktirdikten sonra dönerim diye gitmişim ama Türkiye’ye ancak 40 yıl sonra dönebildim.”

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

- Göç sonrasında yaşanan sorunlara üretilen çözüm yollarının neler olduğunu belirlemek için arkadaşlarınızla sözlü olarak tartışınız.
- Yakın zamanda dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir göç olayı belirleyiniz. Belirlediğiniz göç olayının sonuçları ile metinde bahsedilen göç olayının sonuçlarını karşılaştırınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.1. GÖÇ OLGUSU

Bilgi Kutusu

İnsanların bulundukları yerden çeşitli nedenlerle (ekonomik, toplumsal, siyasi vb.) başka bir yere (kırsal alandan şehire, şehirden şehire, bir bölgeden farklı bir bölgeye, ülkeden ülkeye vb.) hareket etmelerine göç adı verilir. Göç kavramı evrensel bir olay olarak ifade edilebilir. Göç olgusu, insanlığın en eski tarihlerinden bu yana süregelen ve gelecekte de devam edecek ve dünyanın her yerinde görülebilecek bir durumdur.

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki haber metninden faydalananak soruları cevaplayınız.

Haber Metni

Rusya-Ukrayna Savaşı on binlerce sivilin ve askerin hayatını kaybetmesine neden olurken en az 5 milyon kişi ülkeyi terk ederek Ukrayna dışına taşındı. Azalan nüfusun ülkenin ekonomisi, siyasi istikrarı, etnik yapısı ve gelecekte savaşıma kabiliyeti üzerinde büyük etkiye sahip olabileceği değerlendiriliyor.

Ukraynalı yetkililer, savaş başladığında yaklaşık 41 milyon olan ülke nüfusunun Rus işgali altındaki bölgeler dâhil bugün 36 milyonun biraz altında olduğuna inanıldığını söylerken, bu rakamın tahminî olduğu ve gerçek nüfusun bu rakamın çok daha altında olabileceği ihtimali üzerinde duruluyor. Demografik eğilimin devam etmesi durumunda Ukrayna nüfusunun 21. yüzyılın ortalarında yaklaşık 25 milyon, 2100'de ise 15 milyon olması bekleniyor.

Ukrayna hükûmeti doğum oranını artırmak ve göç edenlerle bağları korumak için yurt dışında olanları ülkedeki iş fırsatları hakkında bilgilendirmeye başladı.

(Genel ağdan alınmıştır.)

1. Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle yaşanan göçlerin Ukrayna'nın nüfusu, ekonomisi ve geleceği üzerinde nasıl etkiler oluşturabileceğini örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Ukrayna hükûmetinin nüfus verilerini takip etmesindeki sebepler neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik

Adı	Göç Olgusunu Anlama
Amaç	Göç olgusunu anlamak için göç ile ilgili kavramları sorgulayabilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki kavram haritasını inceleyiniz.

2. Aşağıdaki düşün-eşleş-paylaş çalışmasında “düşün” bölümündeki soruyu, incelediğiniz kavram haritasından faydalanarak cevaplayınız.

DÜŞÜN

Kavram haritasından yola çıkarak bir göç tanımı yazınız.
Göç nedir?

EŞLEŞ

“Düşün” bölümündeki soruya verdiğiniz cevapları farklı bakış açılarını da dikkate alarak sıra arkadaşınızla ya da sınıftan bir arkadaşınızla paylaşınız.

PAYLAŞ

Oluşturduğunuz tanımları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki soruları yazılı olarak cevaplayınız ve cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Günlük hayatta göçle ilgili temel kavramlardan hangilerini daha sık duyuyorsunuz?
- Göç kavramını açıklamaya yönelik farklı kavramların kullanılma nedenlerine ilişkin sorular hazırlayınız. Göç deneyimi yaşamış bir kişiyle röportaj yapınız; kitap, makale, ders materyali ve güvenilir genel ağ kaynaklarından yararlanınız. Elde ettiğiniz bilgileri karşılaştırarak değerlendiriniz ve ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla sözlü olarak tartışınız.

3.2 GÖÇLERİN NEDENLERİ

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki haber metninden yararlanarak verilen çalışmaları yapınız.

Haber Metni

2026 yılının başlarında Afrika'nın doğusunda bulunan Sudan'da yaşanan iç savaş ve karışıklıklar nedeniyle milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kaldı. Çatışmaların artmasıyla birlikte birçok şehirde güvenlik sorunları ortaya çıktı. İnsanlar evlerinden çıkamaz hâle gelirken bazı bölgelerde elektrik, temiz su ve sağlık hizmetleri yetersiz kaldı. Bu durum özellikle çocuklar, yaşlılar ve hastalar için hayatı daha da zorlaştırdı. Sudan'dan ayrılan insanların büyük bölümü komşu ülkelere sığındı. Aileler, daha güvenli bir ortamda yaşayabilmek ve çocuklarının eğitimine devam edebilmelerini sağlamak amacıyla göç etti. Bazı insanlar günlerce yürüyerek sınır bölgelerine ulaştı. Göç sırasında yiyecek ve temiz su bulmakta zorlanan aileler, yardım kuruluşlarının desteğiyle yaşamlarını sürdürmeye çalıştı.

Uzmanlara göre savaş, insanların göç etmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Çünkü savaşlar; can güvenliğini tehdit eder, ekonomik faaliyetleri durdurur ve insanların temel ihtiyaçlara ulaşmasını engeller. Sudan’da yaşanan göç hareketi de bunun önemli örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. Ayrıca uzmanlar; uzun süren göçlerin ülkelerin nüfus yapısını, ekonomisini ve eğitim sistemini de etkileyebileceğini ifade etmektedir.

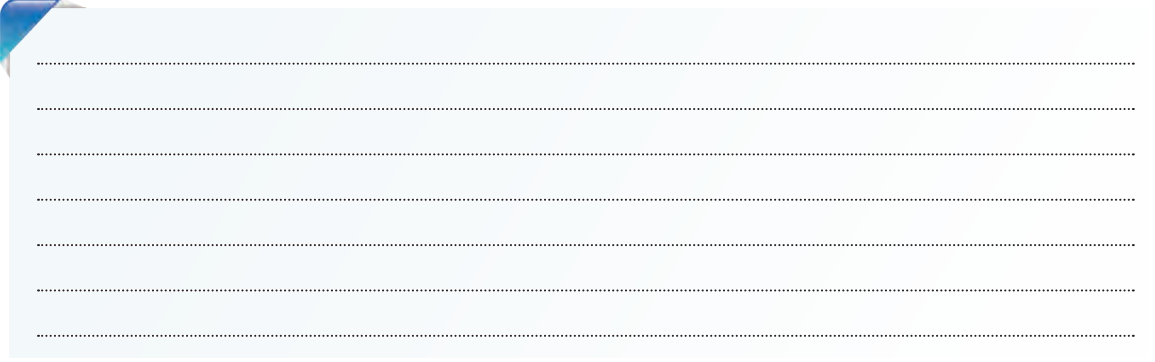
Birleşmiş Milletler ve çeşitli yardım kuruluşları, göç eden insanlara barınma, yiyecek ve sağlık desteği sağlamaya devam ediyor. Yetkililer ise ülkedeki çatışmaların sona ermesi durumunda birçok kişinin yeniden kendi yaşadıkları yerlere dönmek istediğini belirtiyor.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

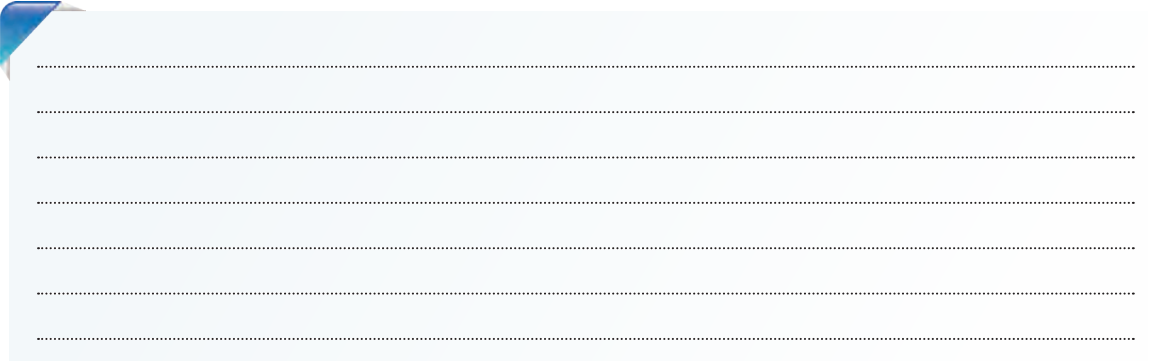
1. Metinden hareketle göçün nedenlerini anlamak için üç farklı soru yazınız. Oluşturduğunuz soruları genel ağıdan yararlanarak araştırınız ve cevaplarınızı yazınız.

[illegible]

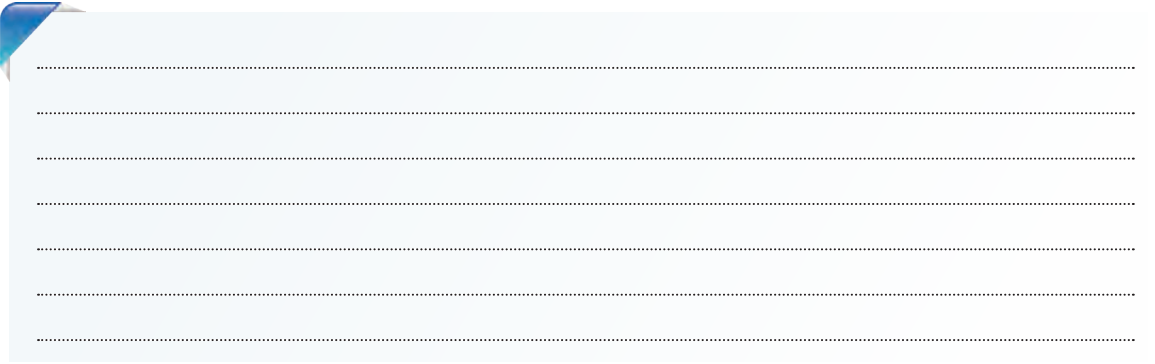
2. Göçün nedenlerini ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?

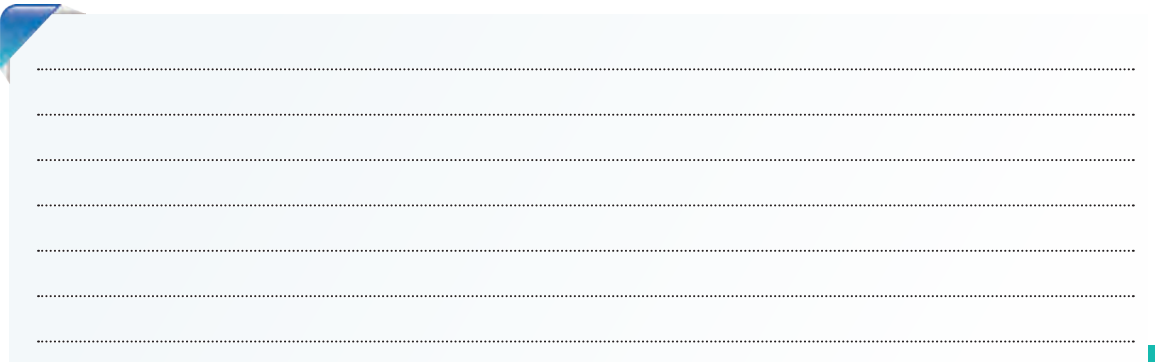
3. Dünyadaki göçler dikkate alındığında göçlerin en çok hangi nedenle gerçekleşmiş olabileceği söylenebilir?

4. Ani ve kitlesel bir göç dalgası yaşandığında insan haklarını korumak ve kaosu önlemek için yerel/küresel düzeyde hangi adımlar atılmalıdır? Çözüm önerilerinizi sınıfta paylaşınız.

5. Kitlesel göçlerin nedenlerini tartışınız.

Etkinlik

Adı	Zorunlu Göç
Amaç	Zorunlu göçün sebeplerini ve gerçekleşme şeklini anlayabilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde turnuva etkinliği için sınıf mevcuduna göre gruplar oluşturunuz.
2. Aşağıdaki haber metnini inceleyiniz.

Okuma Metni

İsrail'in saldırılarıyla "dar" ettiği Gazze'den göç eden Filistinliler zor günler yaşıyor.

Kuşatma altındaki Gazze'de İsrail'in dayattığı zorunlu göç, açlık ve ölüm üçgeninde zorlu yaşam mücadelesi devam ediyor. İsrail'in kara saldırılarıyla bilfiil işgale başladığı Gazze kentinden güneye doğru göç eden Filistinliler; altyapının, yiyecek ve içeceğin olmadığı kalabalık çadırlarda yaşamak zorunda kalıyor.

Gazze Şeridi'ne yıllardır uygulanan abluka nedeniyle gıda, ilaç ve yakıt girişine izin verilmiyor. Yaşanan insani felaket, İsrail'in Gazze'yi işgal edip Gazze halkını zorla göç ettirmeye yönelik süregelen bir "soykırım" politikası çerçevesinde iki yıldır devam ediyor. İsrail'in, dünyanın en büyük açık hava hapishanesi konumundaki Gazze'de iki yıldır sürdürdüğü saldırılardan kaçan Filistinlilerin göçle savaşı sürüyor. İsrail Filistinlileri karadan, denizden ve havadan saldırılarla kuşatmış durumda ve Filistinlilerin hareket edebilecekleri alanları da işgallerle gittikçe daraltıyor.

Filistinliler Gazze'de güvenli yer olmadığını bilmelerine rağmen yine de İsrail ordusunun "güvenli" olduğunu iddia ettiği yerlere göç etmek zorunda kalıyor. Gazze kentini havadan düzenlediği saldırılarla yerle bir eden İsrail, 15 Eylül'den itibaren de kara saldırılarına başladı. Filistinlilerin ifadesiyle İsrail onları bir nevi bombardımanlar ile göç arasında seçim yapmaya zorluyor.

2 yıldır bir yerden diğerine sürülüyorlar.

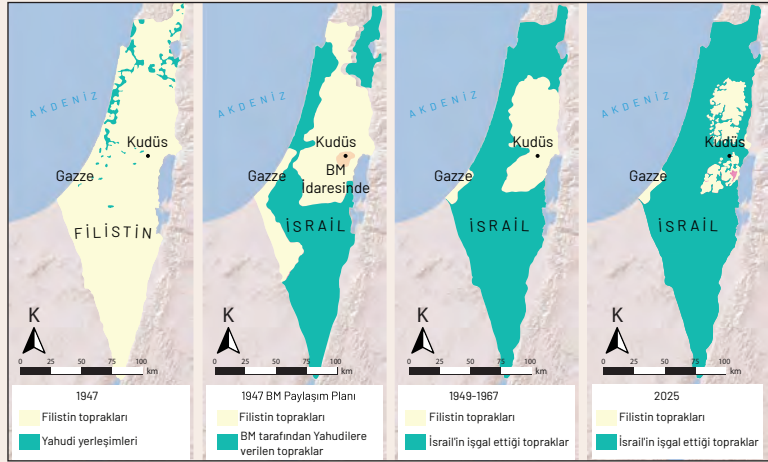
Gazze kentinden göç ederek orta kesimdeki Deyr el-Belah (Deir al Balah) kentine gelenler, kentte metrekaresi başına düşen insan sayısında yaşanan artış nedeniyle çadır kuracak yer bulmakta bile zorlanıyor.

Bu nedenle çadırlar birbirine neredeyse bitişik denecek şekilde kuruluyor ve kurulan çadırların içinde birkaç aile birden barınıyor. Altyapının olmadığı bu yerlerde elektrik ve su bulunmuyor.

Cibaliya (Cibaliye) sakinlerinden ve Deyr el-Belah'a göç eden Hamdi Ebu Tabak (63) da bu hâldeki binlerce Filistinliden sadece biri. Hamdi amca, çocukları ve torunlarıyla birlikte yaklaşık 25 kişi yaşıyor. Çadır o kadar kalabalık ki oturacak yer bile bulunmuyor. Çadırın dışında yaktığı ateşte çorba pişiren Hamdi amca, kendi deyimiyle iki yıldır bir yerden diğerine bir eşya gibi atılıp durduklarını ifade ediyor.

Defalarca zorla yerinden edilen Adli es-Sultan ise "Her yerde İsrail bombardımanı olduğu için uyuyamıyoruz." şeklinde konuşuyor. Es-Sultan, yaşadıkları acıyı ve içinde bulundukları ağır durumu şöyle dile getiriyor: "Ambulans yok, İsrail dronları sürekli üzerimize ateş açıyor. Gazze'de yaşamak imkânsız hâle geldi. Un bulmak neredeyse imkânsız ve unu ararken her adımda hayatımız tehlikede. Her an vurulma korkusuyla yaşıyoruz. Sadece ekmek peşinde koşarken ölümle burun buruna geliyoruz."

(Genel ağdan alınan metin, yazarlar tarafından düzenlenmiştir.)

3. Haber metninde geçen olayın nedenlerine dair sorular hazırlayınız. Bu soruların cevaplarını araştırınız.
 - Sorularınızı hazırlarken göç eden insanların yaşadığı zorluklara karşı empati yapınız.
 - Cümlelerinizin kimseyi incitmemesine dikkat ediniz.
 - Hazırladığınız soruların içerikleriyle ilgili önceki bilgilerinizi gözden geçirin.
4. Hazırladığınız sorulara bulduğunuz cevaplar doğrultusunda grup arkadaşlarınızla haber metnini inceleyiniz ve haber metninde göçle ilgili ön plana çıkan unsurların neler olduğunu, göçün sebeplerini, göç eden insanların hangi şartlarda yaşadığını ve göçün etkilerini farklı kaynaklardan yararlanarak araştırınız.
5. Ulaştığınız bilgileri göç olgusu bağlamında çözümleyiniz. Çözümleme sürecinde elde ettiğiniz bilgilerin doğruluğunu kontrol ediniz. Grup içerisinde iş birliği ile turnuvaya hazırlanınız.
6. Grup içerisinde kura ile turnuva etkinliği için bir arkadaşınızı belirleyiniz. Örneğin gruptaki üye sayısı 4 ise turnuva 4 tur sürecektir. Her tur için bir temsilci belirleyiniz. Turnuvaya katılan temsilcinin kimseden yardım almayacağını unutmayınız.
7. Temsilcinin aldığı puanı grup puanına yazınız. Her bir temsilcinin aldığı puan turnuva sonunda toplanacak ve grup puanı belirlenecektir.
8. Turnuva sonrasında ulaşılan cevapları bir kağıda yazarak gruplar arasında paylaşınız.

Değerlendirme

Süreç sonunda paylaşılan cevaplardan yola çıkarak göçün kişilere, topluma ve mekâna etkilerini yorumlayınız ve öğrenme günlüğünü cevaplayınız.

Öğrenme Günlüğü

Göçün nedenleri ile ilgili öğrendiğiniz en ilginç bilgi neydi?

Göçün nedenleriyle ilgili öğrendiğiniz bilgilerden hangisine örnek olabilecek bir göç olayı duyduunuz?

Göçün nedenleri ile ilgili detaylı bilgi sahibi olmak istediğiniz konu nedir? Nedenleriyle yazınız.

Göç eden insanların hayatlarında meydana gelebilecek değişimler neler olabilir?

3.3. GÖÇLERİN SONUÇLARI

Etkinlik

Adı	Göç Sonrası
Amaç	Göç veren ve göç alan yerlerde yaşanan durumları anlayabilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki soruları posterde yer alan bilgi ve görsellere göre cevaplayınız ve cevaplarınızı ilgili alana not ediniz.

GÖÇ VEREN YERLERDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER

1

Genç nüfus ve iş gücü azalır, toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus oranı artar (Vietnam'da çalışan yaşlı insanlar).

2

Göçe katılanların önemli bir kısmı erkek nüfus olduğu için göç veren yerlerde kadın nüfusunun sayısı ve toplam nüfus içindeki oranı artar (Pakistan'da tarım işçiliği yapan kadınlar).

3

Tarım alanları boş kalır ve ekilmeyen alanlarda zamanla erozyon görülmeye başlanır (Boş bırakılmış bir tarım alanı).

4

Muğla'nın Fethiye ilçesine bağlı Kayaköy, Rumların yaşadığı bir köydü. 1923'te gerçekleşen mübadelede köy boşaltılmış sonrasında köye Selanik civarından gelen muhacirler yerleştirilmiş ancak 1957'de yaşanan deprem sonrası zamanla köy terk edilmiştir.

GÖÇ ALAN YERLERDE YAŞANAN DEĞİŞİMLER

5

Fazla göç alan yerlerde çarpık kentleşme artar (Karakas, Venezuela).

6

Göç alan yerlerde nüfus yoğunluğu artar (Hong Kong).

7

Göç alan yerlerde trafik yoğunluğu ve buna bağlı olarak hava kirliliği artar (Los Angeles, ABD).

8

Göç alan yerlerde kültürel etkileşim artar (Hollanda).

- 1 ve 3 numaralı görsellerde yaşanan durumların ortak sonuçları neler olabilir? Açıklayınız.
- 5 ve 6 numaralı görsellerde yaşanan durumların ortak yönleri neler olabilir? Gerekçelendirerek açıklayınız.
- Göç veren yerlerde meydana gelen olumsuzlukları gidermek için alınması gereken önlemler nelerdir?
- Görsellerde yer alan durumlardan hareketle göç veren ve göç alan yerlerde meydana gelen değişimleri tespit ederek aşağıda verilen ilgili alana yazınız.

Göç veren yerlerde

.....

.....

.....

.....

.....

Göç alan yerlerde

.....

.....

.....

.....

.....

► Çalışma, Öz Değerlendirme Formu ile değerlendirilecektir.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanızı en doğru yansıtan ölçüt cümlesinin karşısındaki derecelerden en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği "X" ile işaretleyiniz. "Hayır" ve "Kısmen" işaretlediğiniz seçeneklere ait davranışlardaki eksiklerinizi gözden geçiriniz.			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:		Sınıfı:	Numarası:
Ölçütler	Dereceler		
	Evet (3)	Kısmen (2)	Hayır (1)
Göç veren yerlerde meydana gelebilecek doğal ve beşerî sorunları açıklayabilirim.			
Göç veren yerlerdeki sorunları gidermek için fikir üretip bunları ifade edebilirim.			
Göç alan yerlerde meydana gelebilecek çevresel problemleri söyleyebilirim.			
Göç alan yerlerdeki sorunları azaltmak için çözüm önerileri sunabilirim.			

Çalışma sırasında öğrendiğim bilgiler

.....

.....

.....

.....

Çalışma sırasında zorlandığım yerler

.....

.....

.....

.....

Çalışmayı yeniden yapsam çalışmada dikkat edeceğim noktalar

.....

.....

.....

.....

Çalışmalarınızı verimli şekilde sürdürebilmeniz için "Hayır" ve "Kısmen" seçeneklerini işaretlediğiniz konular ile çalışma sırasında zorlandığınız öğrenmelerinizi tekrar ediniz. İhtiyaç duyduğunuz konuları öğretmeninizden destek isteyerek tamamlayınız.

Bilgi Kutusu

Göçün gerekçesi ve gerçekleşme biçimi ne olursa olsun meydana gelen göç hareketlerinin önemli sonuçları vardır. Hem göç veren yerde hem göç alan yerde hem de göçe katılan insanlar üzerinde göçün etkisini incelemek mümkündür. Göçe katılan insan hem yaşadığı yerden vazgeçer hem de göç ile geldiği yerde onu nelerin beklediğini bilmez. Ayrıca ülke içinde gerçekleşen göçlerle ülke dışına yapılan göçlerin sonuçları da birbirinden farklıdır. Göç olgusu sadece mekânlar arasında yer değiştirme yani nüfus hareketi değildir. Göç; yalnızca coğrafi bir mekân değiştirme süreci değil aynı zamanda ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal boyutlarıyla toplumsal yapıda önemli değişiklikler ortaya çıkaran bir nüfus hareketidir.

Etkinlik

Adı	<i>Göçlerin Etkisi</i>
Amaç	<i>Göç alan ve göç veren yerlerde meydana gelen değişimleri sorgulayabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Öğretmeninizin soracağı sorular aracılığıyla göçlerin sonuçlarına dair çıkarımlarda bulununuz. Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde sınıf mevcuduna göre gruplara ayrılınız.
2. 87 ve 88. sayfalarda göçün sonuçlarının iki aşamada (göç veren ve göç alan yerler) gösterildiği posteri dikkatlice inceleyiniz.
3. Grupça göç veren, göç alan veya hem göç verip hem de göç alan yerlerdeki sonuçlara odaklanarak araştırma sorularınızı hazırlayınız.

Örnek:

Hızlı nüfus artışı, şehirlerdeki altyapıyı ve sosyal hizmetleri nasıl etkiler?

Genç nüfusun göç etmesi, kırsal kesimdeki üretim faaliyetlerini nasıl dönüştürür?

4. Hazırladığınız araştırma sorularının cevaplarına yönelik basılı kaynaklardan ve genel ağdan yararlanarak bilgi toplayınız.
5. Topladığınız bilgileri sistematik bir şekilde düzenleyiniz ve göçün meydana getirdiği sorunları analiz ediniz.
6. Yaptığınız analizden yola çıkarak ulaştığınız sonuçları; grafik, tablo, harita gibi coğrafi temsiller ve bu temsillere eşlik eden açıklayıcı metinler hazırlayarak sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

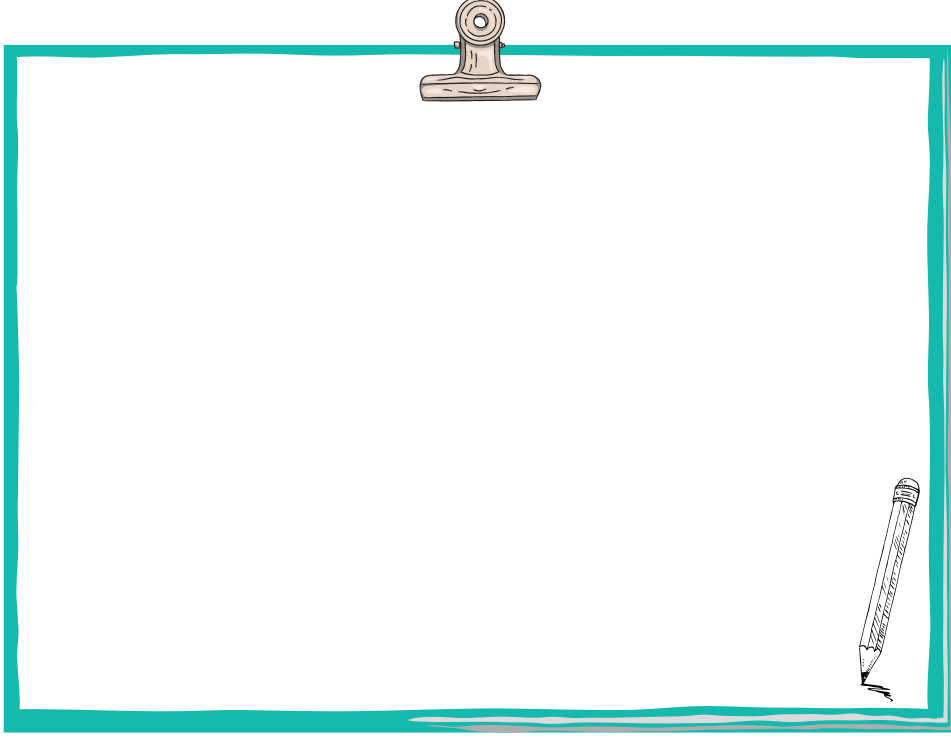
.....

.....

.....

.....

- 7. Grubunuzun ele aldığı konuyu özetleyen özgün bir kavram karikatürü tasarlayınız. Karikatürünüzde göç alan yerlerde yaşayanların, göçle gelen ve çeşitli zorluklar çeken insanların duygularını anlamaları gerektiğine dair mesajlara yer veriniz.

Değerlendirme

Süreç sonunda aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Göçün sonuçlarını anlamak için farklı kaynaklardan yararlanmanın önemi nedir?

.....

.....

.....

2. Farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğruluğunu kontrol etmenin önemi nedir?

.....

.....

.....

3. Göçün gerçekleşmesinde göç alan yerlerin hangi özellikleri etkili olmuştur?

.....

.....

.....

4. Göçlerin sonuçlarının göç eden birey üzerindeki etkileri nelerdir?

.....

.....

.....

- Grup çalışması sırasında ortaya koyduğunuz performansı değerlendirmek için verilen Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanızı en doğru yansıtan ölçüt cümlesinin karşısındaki derecelerden en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği "X" ile işaretleyiniz. "Hiçbir Zaman" ve "Bazen" işaretlediğiniz seçeneklere ait davranışlardaki eksiklerinizi gözden geçiriniz.			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:		Sınıfı:	Numarası:
Ölçütler	Dereceler		
	Hiçbir Zaman (1)	Bazen (2)	Her Zaman (3)
Sorulan sorularla ilgili çıkarımlarda bulundum.			
Çalışmaya uygun sorular hazırladım.			
Göçün meydana getirdiği sonuçları analiz ettim ve arkadaşlarımla paylaştım.			
Hazırladığım kavram karikatürüne göçün sonuçlarına yönelik anlaşılabilir ifadeler yazdım.			
Göçün bireye yönelik etkilerini tam olarak ifade ettim.			
Hazırladığım kavram karikatürüne göçün belirlediğim sonuçlarını yazdım.			
Göçün topluma yönelik etkilerini tam olarak ifade ettim.			

Çalışma sırasında öğrendiğim bilgiler

.....

.....

.....

Çalışma sırasında zorlandığım yerler

.....

.....

.....

Çalışmayı yeniden yapsam çalışmada dikkat edeceğim noktalar

.....

.....

.....

Hazırladığınız kavram karikatürü çalışması, öğretmeniniz tarafından karekodda verilen Grup Değerlendirme Formu ile değerlendirilecektir.

Grup Değerlendirme
Formu'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

Performans Görevi

Adı	Göçle Ortaya Çıkan Sorunların Çözümü
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden Türkiye’de ya da dünyada gerçekleşen bir göç örneğini seçerek bu göçün yol açtığı olumsuz sonuçları öğretmeninizin belirlediği süre içerisinde belirlemeniz ve her bir sonuç için somut çözüm önerileri geliştirerek bunları bir gazete haberi biçiminde yazmanız beklenmektedir.</i>

1. Görev esnasında dikkat edilecek noktalar

- Gerçekleşen göçlerin olumsuz sonuçlarını sıralayınız.
- Geliştirdiğiniz çözüm önerilerini kapsayan bir gazete haberi yazınız.
- Hazırladığınız metni uygun görsel ve materyallerle zenginleştiriniz.
- Metni yazım ve noktalama kuralları açısından inceleyiniz.
- Metni sunum tekniklerine uygun olarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

- Çalışma sürecinde öğrendiğiniz yeni bilgileri belirtiniz.
- Arkadaşlarınızın sizin haber metninize ilgili sorularına cevaplar veriniz.

Değerlendirme: Performans göreviniz öğretmeniniz tarafından Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

3. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1-3. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

İnsanların çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerden başka bir yere hareket etmelerine göç adı verilir. Göç evrensel bir olay olarak açıklanmaktadır. İlk insanlardan bugüne devam etmiş, gelecekte de devam edecek bir olgu olan göç; dünyanın her yerinde görülebilir. İnsanlar göç ediyorsa kesinlikle bir sebebi vardır. Ayrıca göç; göçe katılan kişileri, toplumu, göç veren ve göç alan yerleri çeşitli şekillerde etkileyebilir. Göç olayı sürekli olabileceği gibi geçici nitelikte de olabilir. Yani insanlar yaşadıkları yerden bir daha dönmek üzere ayrılabilirler ya da kısa süreliğine yaşadıkları yerden farklı bir yere gidip tekrar yaşadıkları yere dönebilirler. Bu süreçlerin tamamı göç olgusu ile anlaşılabilir.

1. Aşağıdaki yargılardan hangisi göç olgusunu en iyi şekilde ifade eder?

- A) Göç, bir süreçtir ve en önemli etkisi mekânsaldır.
B) Göç olgusunu anlamak için insanların yaşam şartlarını bilmek yeterlidir.
C) Göçün sebeplerinin anlaşılması, sonuçlarının anlaşılmasından daha önemlidir.
D) Göç, insanlık var oldukça çeşitli sebeplerle gerçekleşen bir olgudur.
E) İnsanların bir yerden ayrılıp farklı bir mekâna yerleşmesi her zaman göç olarak ifade edilmez.

2. Göç olgusunu daha iyi anlayabilmek için sorulabilecek beş araştırma sorusu yazınız.

- [illegible]

3. Göç olgusunun bireye ve topluma etkileri neler olabilir? Yazınız.

[illegible]

4-7. soruları aşağıdaki metinden faydalananarak cevaplayınız.

Yıllar önce Ankara’da aynı üniversitede okuyan iki öğrenci arasında aşağıdaki sohbet gerçekleşmiştir.

İbrahim: Biz Yozgat’ta yaşıyoruz. Yaşadığım şehirde bir üniversite var ama istediğim bölüm orada olmadığı için Ankara’yı tercih ettim. Üstelik burada çok sayıda akrabam yaşıyor.

Sibel: Benim yaşadığım şehirdeki üniversitelerde tercih ettiğim bölüm vardı ama ben Ankara’ya gelmek istedim. Daha önce de Ankara’da yaşamıştık ve çocukluğum burada geçti. Şehri bildiğim için burayı tercih ettim.

10 yıl sonra karşılaşan iki arkadaş uzun uzun sohbet etmişler ve yukarıda verilen diyalogu hatırlayarak bugün yaşadıkları yerler hakkında aşağıdaki sohbeti etmişlerdir.

Sibel: Evet hatırladım. Ankara memleketin değildi ve sevdiğin bölümü okumak için gelmiştin. Peki, şimdi nerede yaşıyorsun?

İbrahim: Kayseri’de yaşıyorum.

Sibel: Neden Kayseri? Ayrıca neden memleketin değil?

İbrahim: Kayseri’den önce görevim gereği çeşitli ilçelerde yaşadım. Kayseri’yi tercih etme sebebim ise hem gelişmiş bir şehir olması hem de nüfusunun diğer büyükşehirler gibi kalabalık olmamasıdır. Ayrıca düzenli ve planlı bir görüntüsü var. Memleketimi tercih etmeme sebebime gelince bizim köy ekonomik sebeplerden ötürü çok göç verdi. Yeterli iş sahası olmadığı için insanlar iş bulmak ümidiyle köyden bir bir ayrıldı. Evlerin önemli bir kısmı boş kaldı. Tarım yapılmıyor ve hayvancılık bitti. Köyde genç nüfus kalmadı ve sadece 11 kişi yaşıyor. Onlar da 65 yaş üstü insanlar. Peki, sen nerede yaşıyorsun?

Sibel: Uzun yıllar İstanbul’da yaşadım ama son dönemlerde deprem tehlikesi, hava kirliliği, aşırı trafik, nüfus yoğunluğunun fazla olması gibi nedenlerle Kırklareli’ne taşındım.

İbrahim: Şaşırdım, neden Kırklareli’ni tercih ettin?

Sibel: Kırklareli’de hava temiz, deprem riski düşük ve trafik sıkıntısı yok. Görev yaptığım okulla evimin arası yürüyerek 5 dakika. Ayrıca burada akrabalarım da var. İstanbul’da ise evden okula gitmek için 1 saat trafikte geçiyordu. Yani burası yaşamak için daha rahat bir yer.

4. Aşağıdakilerden hangisi metinde İbrahim ve Sibel’in göç kararlarını açıklayan faktörlerden biri olarak gösterilemez?

- A) İstenen bölümü okuyabilme
- B) Akrabalara yakın olma
- C) Trafik ve hava kirliliğinden uzaklaşma
- D) Deprem riskinin düşük olması
- E) Turistik yerleri gezme isteği

5. Sibel’in önce Ankara’ya gelmesinin ve daha sonra İstanbul’dan Kırklareli’ne taşınmasının nedenlerini daha iyi anlayabilmek için sorulabilecek üç soru yazınız.

-
-
-

6. İbrahim'in yaşadığı göçleri kronolojik olarak belirleyiniz ve bu göçlerde etkili olan itici ve çekici faktörleri aşağıdaki tabloya yazınız.

[illegible]

İtici Faktörler	Çekici Faktörler

7. İbrahim ve Sibel'in yaşadığı göç örneklerinden hareketle insanların hangi nedenlerle göç ettiklerine ilişkin ulaştığınız sonuçları yazınız ve cevabınızı metinden en az üç örnekle destekleyiniz.

[illegible]

8-11. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Kırdan kente göç dalgasının başladığı 1950'li yıllarda hep söylenen bir söz vardı: "İstanbul'un taşı toprağı altın." Bu söz İstanbul'a gidenlerin muhakkak para kazanacağına vurgu yapmak için söylenirdi. Türkiye'de sanayileşme ve kentleşme hareketlerinin yoğunlaştığı bu dönem, göçün bir başka boyutu olan iç göç olgusunu ortaya çıkarmıştır. İç göçlerle birlikte nüfusun önemli bir bölümü kentsel alanlara yığılmıştır. Göçler hem göç veren yerler hem göç alan bölgeler hem de göç eden kişiler üstünde çok farklı etkiler bırakmıştır. Göç veren yerlerde tarım alanları boş kalmış, genç nüfus azalmış, yapılan yatırımlar atıl kalmaya başlamıştır. Kentlere özellikle kırsal alanlardan göç eden insanlar genellikle çok çocuklu, eğitim düzeyleri düşük, kentsel alanların ihtiyacına cevap vermeyen bir işe sahip veya işsiz kişilerdi. Bu durum; İstanbul'da var olan başta işsizlik, çevre kirliliği, tarihî ve doğal zenginliklerin tahribatı, gecekondulaşma, konut sıkıntısı, toplumsal bunalımlar, güvenlik gibi sorunların daha da büyümesine sebep olmuştur. Ayrıca sağlık hizmetleri yeteri kadar karşılanamamış ve okulların sayısı yetersiz kalmıştır. İstanbul'un nüfusu artarken özellikle kırsal alanda nüfus azalmaya başlamıştır.

8. Aşağıdaki durumlardan hangisi bir şehrin son dönemde aldığı göçle açıklanamaz?

- A) Artan nüfus nedeniyle kiralık konut fiyatlarının yükselmesi
- B) Şehir çevresinde plansız yerleşim alanlarının oluşmaya başlaması
- C) Okullardaki öğrenci sayısının artmasıyla sınıfların kalabalıklaşması
- D) Şehirde kişi başına düşen tarım alanlarının genişlemesi ve tarımsal üretimin artması
- E) Şehirde altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması nedeniyle zaman zaman su kesintilerinin yaşanması

9. Metinde göç alan şehirde ortaya çıkan sonuçlarla ilgili hangi bilgilere yer verilmiştir? Bunlardan mekân-sal değişime işaret edenleri seçip yazınız.

.....

.....

.....

.....

10. Göçün bireysel ve toplumsal etkilerini belirleyerek sınıflandırınız.

.....

.....

.....

.....

11. Göçlerin göç veren ve göç alan yerleşim yerlerindeki etkilerini değerlendirerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

4. TEMA

BEŞERÎ HAREKETLER

- 4.1. GÖÇLERİN SINIFLANDIRILMASI
- 4.2. TARİHTEKİ BÜYÜK GÖÇ HAREKETLERİ

Anahtar Kavramlar

- değişim
- göç
- göç hareketleri
- göç türleri
- göçlerin etkileri

Bu temada sizlerden

- göçün özelliklerini bilmeniz,
- göçleri birbiriyle ilişkilerine göre gruplandırmanız,
- insanlık tarihindeki büyük göç hareketlerinin nedenlerini sorgulamanız

beklenmektedir.

Tema kapsamında açık uçlu soruları ve yapılandırılmış gridi cevaplamanız, performans görevini tamamlamanız, ölçme ve değerlendirme sorularını cevaplamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

1. Aşağıdaki metinden ve görsellerden faydalanarak soruları cevaplayınız.

Okuma Metni

Brezilya'nın Sao Paulo (Sau Paulu) kentindeki modern binalar ile bir gecekondü mahallesi olan Paraisopolis (Parayzupolis) iç içe geçmiştir. Bu durum Sao Paulo'nun göç almasının bir sonucudur. Sao Paulo, yaklaşık 23 milyon nüfusuyla dünyanın en kalabalık şehirleri arasındadır. Peki Sao Paulo neden göç aldı? Kahve, 19. yüzyılın sonlarına doğru Brezilya'nın hayati ihracat ürünü hâline geldi. Kahve üretiminin yapıldığı Sao Paulo kahvenin öneminin artmasına bağlı olarak nüfus artışı yaşadı ve önemli bir ekonomik faaliyet merkezi hâline geldi. Bir tarım ürünü ile başlayan süreç, sanayileşmenin çeşitli alanlarda hız kazanmasıyla devam etti. Hızlı sanayileşme işçi ihtiyacını artırdı. Bu durum ise Sao Paulo'nun göç almasına neden oldu. Özellikle Brezilya'nın kırsal kesimlerinden ve Avrupa'dan göç alan şehir, nüfus bakımından hızlı bir artış gösterdi. 1940'lardan sonra Sao Paulo, "Brezilya'nın geri kalanını çeken lokomotif" olarak anılmaya başlandı ve o zamandan beri devasa bir mega kent merkezi oldu.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

- Sao Paulo'ya göç eden insanların yaşadıkları yerlerden ayrılma sebepleri neler olabilir?
- İnsanlar göç etmek için neden Sao Paulo'yu tercih etmiştir?
- Yoğun göç alan kentte ne gibi değişimler yaşanmıştır?
- Yoğun göç alan Sao Paulo'da yaşanması muhtemel olan sorunlar nelerdir?

2. Ulaştığınız bilgilerden faydalanarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

GÖÇTE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

İtici Faktörler	Çekici Faktörler
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

3. Göçün hem göç veren (kırsal alanlar) hem de göç alan (şehir merkezleri) yerlerin mekânsal yapısını nasıl değiştirdiğini düşününüz. Düşüncelerinizi ifade ederken aşağıdaki değişim noktalarına odaklanınız.

- Şehirlerdeki altyapı, konut ve yeşil alanların durumu
- Kırsal alanlardaki tarım arazilerinin ve yerleşim dokusunun değişimi

4. Hazırladığınız şemaları sınıf panosunda sergileyiniz. Mekânsal etkiler üzerine geliştirdiğiniz düşüncelerinizi, belirlediğiniz somut örnekler (şehirleşme, sanayileşme vb.) üzerinden arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bilgi Köprüsü

1. Aşağıdaki metni okuyunuz ve görseli inceleyiniz. Yakın zamanda gerçekleşen göçlere karşı hangi konularda önlem alındığını sınıf içerisinde arkadaşlarınızla tartışınız.

Okuma Metni

24 Şubat 2022’de Rusya, Ukrayna’yı işgal etmek amacıyla saldırı başlattı. Savaş öncesi birçok Avrupa ülkesi mülteci almaya hazırlanıyordu ve özellikle Polonya 1 milyon mülteciyi kabul etmeye hazırdı. Saldırı sonrasındaki birkaç gün içerisinde Ukrayna’dan yüzbinlerce insan ayrılmaya başladı. Ukraynalı insanların büyük bir kısmı ülkenin batısındaki komşu ülkelere sığındı. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, mültecilerin bir sığınma prosedüründen geçmek zorunda kalmamaları için Ukraynalılara her türlü kolaylığı sağlayacaklarını açıkladı. Polonya, Almanya gibi ülkelerin demir yolu şirketleri, Ukraynalı mültecilerin trenle ücretsiz seyahat etmesine izin vereceğini açıkladı. UNICEF [United Nations International Children’s Emergency Fund/Yunaytîd Neyşînz İnterneyşînl Çıldrînz İmercînsî Fand(Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Durum Fonu)], Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı, Uluslararası Kurtarma Komitesi, Birleşik Ukrayna Amerikan Yardım Komitesi ve diğer kuruluşlar; mültecilere ve krizden etkilenenlere yardım etmek için para bağışları kabul etmeye başladı. Pek çok vakıf ve dernek göçe katılan insanlara yardım yapacağını açıkladı.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

2. Karekodda verilen videoyu dikkatlice dinleyiniz/izleyiniz. Bu videodan hareketle göçün neden başladığını ve insanların göç ederken yanlarına neler aldıklarını (eşyalar vb.) açıklayınız.

Bulgaristan’dan Türkiye’ye Büyük Göç isimli videoya karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

3. Videodaki örnekten edindiğiniz izlenimleri, günümüzde tanık olduğunuz veya haberlerden öğrendiğiniz göç olaylarıyla karşılaştırınız.
4. Aşağıdaki sorulardan hareketle göçün nasıl gerçekleştiğini kendi cümlelerinizle ifade ediniz.

- a) İnsanları göçe zorlayan temel motivasyon nedir?

.....

.....

- b) Göç süreci nasıl bir hazırlık ve yolculuk aşamasını kapsar?

.....

.....

- c) Bir yerden başka bir yere gitmenin fiziksel, sosyal ve kültürel boyutlarını açıklayınız.

.....

.....

- ç) Kendi hayatınızdan, ailenizden veya yakın çevrenizden bildiğiniz bir göç hikâyesini düşününüz. Bu hikâyeyi, incelediğiniz tarihsel göçlerle benzerlikleri ve farklılıkları yönünden sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

4.1. GÖÇLERİN SINIFLANDIRILMASI

SORGULUYORUM

Ders öncesinde göç konusuna dair ilginizi çeken bir materyal seçiniz. Bu materyal bir gazete haberi, bilimsel makale, güncel göç haritası, fotoğraf veya göç istatistiklerini içeren tablo olabilir. Seçtiğiniz materyalin güvenilir ve güncel olmasına dikkat ediniz.

Materyalleri aşağıdaki ölçütlere göre analiz ediniz.

Haber/Makale: Göçün nedeni, yönü ve sonuçları hakkında hangi bilgiler veriliyor?

Harita/Fotoğraf: Göçün mekânsal boyutu ve insani yansımaları görsel olarak nasıl aktarılıyor?

Tablo: Sayısal veriler, göçün hızı ve büyüklüğü hakkında ne söylüyor?

İncelediğiniz materyallerden ulaştığınız sonuçları kısa bir sunumla arkadaşlarınızla paylaşınız. Sunumunuzda materyaldeki verileri nasıl yorumladığınızı ve bu verilerin göç olgusunu anlamana nasıl katkı sağladığını açıklayınız. İki farklı tartışma oturumu gerçekleştiriniz. Tartışma sırasında aşağıdaki maddeleri göz önünde bulundurunuz.

- Kitlesel bir sorun olan göç karşısında birey ve vatandaş olarak sorumluluklarınızın neler olduğunu açıklayınız.
- Göçe katılan her insanın farklı bir kültür, dil ve inanca sahip olduğunu unutmayınız.
- Farklılıkların toplumsal yaşama nasıl bir zenginlik kattığını düşününüz.
- Göç mağduru insanların yaşadığı zorluklar karşısında onları ötekileştirmek yerine anlamanın ve onlara saygı duymanın önemini vurgulayınız.

Sınıfça sunulan tüm materyaller bağlamında bir tartışma ortamı oluşturunuz. Tartışma sırasında aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Farklı kaynaklar (gazete, tablo, harita) göçü hangi açılardan ele alıyor?
- Sayısal veriler ile insani hikâyeler (fotoğraf/haber) arasında nasıl bir bağ vardır?
- Göçün sonuçlarını en açık şekilde hangi materyal türü ortaya koymaktadır?

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki haber metninden faydalananak soruları cevaplayınız.

Haber Metni

YER DEĞİŞTİRMEK = GÖÇÜ ANLAMAK

Göç, belirli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan bir süreçtir. Her göç hareketinin arkasında çeşitli etkenler bulunmaktadır. İnsanlar ekonomik güçlükler, toplumsal baskılar, dinî sebepler veya doğal olaylar nedeniyle yaşadıkları yerlerden ayrılabilirler.

Göçler süre bakımından farklı özellikler gösterebilir. Bazı insanlar yılın belirli dönemlerinde başka bir yere giderek bir süre yaşadıkları sonra geri döner. Bazı insanlar ise göç ettikleri yerde kalmayı tercih eder ve yaşamlarını orada sürdürür.

Göç hareketleri mesafe bakımından da farklılık göstermektedir. Kimi göçler kısa mesafelerde gerçekleşirken kimi göçler çok uzun mesafeleri kapsamaktadır. Mesafe arttıkça göç katılan insan sayısında azalma görülebilmektedir. Göçler gerçekleştiği alan bakımından ülke içi göçler ve ülkeler arası göçler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Göçün yönü ile göç edilen yerin özellikleri de göç olgusunun anlaşılmasında önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Türkiye’de 2023 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %93 iken 2024 yılında %93,4 oldu. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %7’den %6,6’ya düştü. Cumhuriyet Dönemi’nde nüfusun kent ve kırsal dağılımlarına bakıldığında 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında %24,2 olan kentsel nüfusun özellikle 1950’lerden sonra hızla arttığı, 1985 yılında ise kentsel ve kırsal nüfusun eşitlendiği ifade edilebilir (kırsal %47, kentsel %53). 2010 yılında kırsal nüfus oranı %23,7 iken kentsel nüfusun oranı %76,3 olarak hesaplanmıştı.

Yakın zamanda ailesiyle birlikte Ankara’ya taşınan Mehmet Bey’in şu ifadesi göç etmelerinin gerekçesini ortaya koymaktadır. “Köyde yaşayan sekiz aileden biri de bizdik ancak son zamanlarda yaşanan kuraklıktan ötürü tarımda verimlilik düştü. Ankara’da bir fabrikanın işçi alacağını duydum ve oraya başvuru yaptım. Kabul edilince de göçtük ve Ankara’ya yerleştik. Gelirim düzenli oldu. Her ne kadar köyümüzden uzak kalsak da artık Ankaralıyız.”

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

?

a) Göçler süresine göre hangi gruplara ayrılır?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Mehmet Bey ve ailesinin göç etmesi, nedenlerine göre hangi gruplarda incelenebilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Adı	<i>Nedenlerine Göre Göçler</i>
Amaç	<i>Göç türlerini gerçekleşme sebeplerine göre sınıflandırabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki göç türlerini inceleyiniz. Bu kavramlardan hangilerini tam olarak bildiğinizi, hangileri hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunuzu belirleyerek merak ettiğiniz soruları not ediniz.

Süresine
göre göçler

Zorunlu
göçler

Nedenlerine
göre göçler

Sürekli göçler

Mübadele
göçü

Mevsimlik göçler

Mesafeye
göre göçler

İsteğe bağlı
göçler

Yasa dışı
göçler

Beyin göçü

[illegible]

2. Göç türlerinden birini belirleyiniz. Örneğin “mesafeye göre göçler” konusunu ele alınız ve “Mesafesine göre göçler kaç türde gerçekleşir?” sorusuna cevap arayınız.
3. Verilen göç türlerini belirlediğiniz özelliklere göre sınıflandırınız ve sınıflandırmanızı sınıfta tartışınız.
4. Gruplara ayrılınız. Yukarıdaki göç türlerini belirlediğiniz temel özelliklere göre gruplandırarak bir tabloya yerleştiriniz. Her göç türünün altına onu en iyi temsil eden kısa bir açıklama yazınız.

[illegible]

5. Aşağıdaki göçlerin sebeplerini tablodaki uygun göç nedeni ile eşleştirerek sınıflandırınız.

Geçim sıkıntısı	İklim değişiklikleri	Sınır değişiklikleri	Savaşlar	Dinî sebepler
Siyasi baskılar	Tarım arazilerinin bölünmesi	Daha iyi bir yaşam düşüncesi	Sağlık	Doğal zenginlikler
Kültürel uyumsuzluk	Kıtlık	Gelir dengesizliği	Erozyon	Toprağın verimsizleşmesi
Mücadele	Eğitim	Doğal afetler	İç karışıklıklar	İş imkânları

Göçü Etkileyen Unsurlar	Göçün Nedenleri
Ekonomik	
Doğal	
Sosyal/Kültürel/Kişisel	
Siyasi	

6. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Bir göç türü aynı anda birden fazla kategoriye girebilir mi? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Günümüzde dünyada en yaygın görülen göç türü hangisidir? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Gruplar içinde ulaştığınız ortak sınıflandırma tablolarını paylaşınız. Farklı grupların yaptığı sınıflandırmaları karşılaştırarak göç olgusunun boyutlarını analiz ediniz.

Değerlendirme

Süreç sonunda aşağıdaki yapılandırılmış grid yöntemiyle hazırlanmış soruları, numaralanmış kutucuklarda verilen bilgilerden uygun olanlarının numaralarını boş bırakılan alanlara yazarak cevaplayınız (Aynı kutucuğu birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.).

Doğal zenginlikler 1	İç karışıklıklar 2	Sınır değişiklikleri 3	Savaşlar 4	Dinî sebepler 5
İş imkânları 6	Tarım arazilerinin bölünmesi 7	Kültürel uyumsuzluk 8	Dış göç 9	Geçim sıkıntısı 10
Daha iyi bir yaşam düşüncesi 11	İç göç 12	Gelir dengesizliği 13	Su miktarının azalması 14	Toprağın verimsizleşmesi 15
Mübadele 16	Eğitim 17	Doğal afetler 18	İklim değişiklikleri 19	Siyasi baskılar 20
Mevsimlik göç 21	Sürekli göç 22	Kıtlık 23	Sağlık 24	Kırdan kente 25

1. Tarım alanlarında çalışmak için bir süreliğine köyünden farklı bir şehre göç eden Ahmet'in göç hareketi hangilerine örnektir?
.....
2. İnsan kaynaklı olmayan göçün sebebi örnekleri hangileridir?
.....
3. Azerbaycan'dan Türkiye'ye üniversite öğrenimi için gelen Bahadır'ın ailesi de onunla Türkiye'ye gelmiş ve bir daha ülkelerine dönmemişlerdir. Türkiye'de iş bulan babası, burada daha rahat olduklarını düşünmektedir. Bahsedilen durumlar hangilerine örnektir?
.....
4. Yozgat'ın Sarıkaya ilçesinin İnkışla köyünde yaşayan Dursun'un arazilerinin bölünmesi nedeniyle çiftçilik yapamaması ve çocukları okul çağına gelince ailesiyle birlikte Kayseri'ye göç etmesi hangilerine örnektir?
.....
5. Ankara'nın Haymana ilçesinde yaşayan Mevlüt'ün kuraklık yüzünden geçim sıkıntısı çekmesi sonrasında fabrikada iş bulup Ankara merkeze göç etmesi hangilerine örnektir?
.....
6. Göçe neden olan siyasi nedenlere hangileri örnektir?
.....
7. Isparta'da Büyükkabaca köyünde yaşayan Kemal Bey'in kuraklığın etkisiyle tarım yapamaz hâle gelmesi ve ailesiyle birlikte Afyonkarahisar'a taşınması hangilerine örnektir?
.....
8. Göçe sebep olan ekonomik nedenlere hangileri örnektir?
.....

Bilgi Kutusu

ASIL NEDENİ

Yeni Dünya'ya göçler, Avrupa'dan Amerika'ya doğru gerçekleşen göçlerdir. Yeni Dünya ifadesi, Avrupalıların sömürgecilik politikaları doğrultusunda Amerika ve Okyanusya kıtaları için kullanılan bir tabirdir.. 15. yüzyılda Christopher Columbus (Kristof Kolomb), Magellan (Macellan), Vasco da Gama (Vasgo Dö Gama) ve diğer kâşiflerin yaptıkları seyahatlerin sonucunda belirlenen bu yerlere Avrupa kıtasından göçler başlamıştır. Özellikle 1492'de keşfedilen Amerika kıtası, Avrupa'dan yoğun göç almıştır. Bu göçlerin ilk sebeplerine bakıldığında asıl amacın yeni kıtaların kaynaklarını sömürmek olduğu anlaşılmaktadır. Bu göçler neticesinde yeni kıtaların yerel insanların önemli bir kısmı, ana vatanlarında zamanla varlıklarını yitirmiştir. Özellikle İngiltere, Kuzey Amerika'nın pek çok noktasında sömürü merkezleri kurmuş ve bölgenin zenginliklerini kendi ülkesine taşımıştır. Avrupa'dan Amerika kıtasına yapılan göçlerden önce de İngiliz devletinin bu yeni kıtaya yoğun bir ilgisi vardı. Yeni kıtaya giden İngiliz şirketleri, önce sömürünün sonra da göçün tetikleyicisi olmuşlardır. İngilizler "colony" (koloni) olarak adlandırdıkları alanları kurmada ve rakiplere karşı askerî ve ekonomik üstünlük elde etme, nüfus kontrolü, suçluların ve toplumca dışlananların uzaklaştırılması gibi sebeplerle yeni kıtaya göçü teşvik etmede diğer sömürgeci devletlere oranla daha başarılı olmuştur.

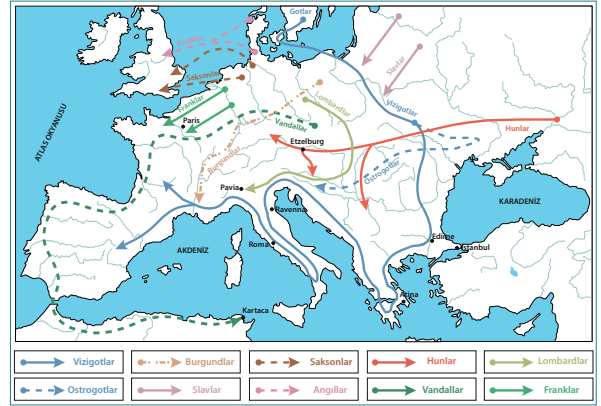
4.2. TARİHTEKİ BÜYÜK GÖÇ HAREKETLERİ

ÖĞRENİYORUM

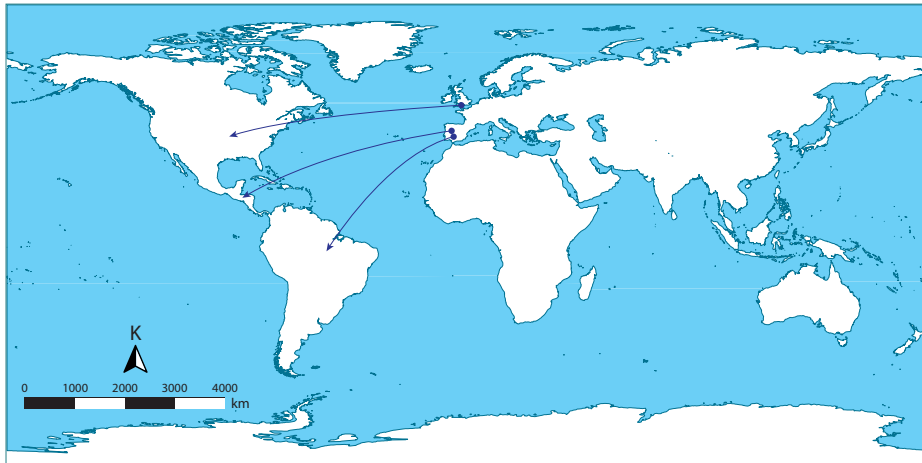
Aşağıdaki üç tarihsel haritayı inceleyiniz. Okların çıkış (kaynak) ve varış (hedef) noktalarını dikkate alarak soruları cevaplayınız.

Harita 4.1: Türklerin ana yurdu ve göç yolları

Harita 4.2: Kavimler Göçü ve kavimlerin hareket yönleri

Harita 4.3: Sömürgecilik politikaları sonrası Avrupa'dan Yeni Dünya'ya (Amerika) göçler

1. Aşağıdaki durumlarla ilgili sorular yazınız.

- Türklerin farklı yönlerle dağılarak göç etmesi
- Türklerin göç etmelerinin gerekçeleri
- Kavimlerin göç ile yer değiştirmesi ve yer değiştirmenin sonuçları
- Göç esnasında kullanılan araçlar

?

2. Yazdığınız soruların cevaplarıyla ilgili araştırma yaparak araştırma sonuçlarınızı aşağıdaki alana yazınız ve edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

?

Etkinlik

Adı	Kitlesel Göçler
Amaç	Dünya tarihindeki göçlerin gerçekleşme sürecini sorgulayabilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. 107. sayfada verilen haritalardaki göç rotalarından faydalanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız ve merak ettiğiniz soruları not ediniz.

?

- Göçlerin başladığı bölgeler ile ulaşılan coğrafyalar arasındaki temel farklar nelerdir?
- Büyük nüfus hareketleri hangi doğal veya siyasi engelleri aşarak gerçekleşmiş olabilir?

2. Belirlediğiniz sorular çerçevesinde Türklerin ana yurtlarından çeşitli yönere gerçekleştirdikleri göçlerin, Kavimler Göçü'nün ve Yeni Dünya'ya yapılan göçlerin sebeplerini araştırınız. Araştırmanızda iklim değişikliği, siyasi baskılar, yeni yerler keşfetme arzusu, ekonomik beklentiler gibi faktörleri güvenilir kaynaklardan (kitap, ansiklopedi, akademik siteler vb.) bularak not alınız.

Özellikle Yeni Dünya'ya yapılan göçleri ele alırken aşağıdaki soruyu derinlemesine analiz ediniz.

- Avrupa'dan Amerika kıtasına yapılan kitlesel göçlerde sömürgecilik faaliyetlerinin etkisi nedir? Bu süreç yerli halklar ve kıtanın geleceği üzerinde nasıl bir iz bırakmıştır?

3. Topladığınız ve analiz ettiğiniz bilgileri dijital bir taslak üzerinde düzenleyiniz. Bir tasarım programı veya çevrim içi araçları kullanarak bir poster hazırlayınız. Posterinizde aşağıdaki öğelere yer veriniz.

- Göç rotalarını gösteren küçük haritalar
- Göçlerin itici ve çekici nedenlerini açıklayan kısa notlar
- Sömürgecilik gibi etkili olan tarihsel süreçlerin analizi

4. Hazırladığınız posterlerden hareketle büyük göçlerin dünya tarihindeki sonuçlarını sınıf arkadaşlarınızla çözümleyiniz. Sınıf arkadaşlarınızın posterlerini inceleyerek bulgularınızı karşılaştırınız.

5. Karşılaştırma sonrasında aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Ekonomik

2. Siyasi

3. Sosyal ve Kültürel

4. Doğal

Aşağıdaki tabloda Türklerin ana yurtlarından göç etme nedenleri verilmiştir. Bu nedenleri numaralandırarak yukarıdaki uygun başlıklarla eşleştiriniz.

Türklerin bağımsızlıklarına düşkün olmaları	
Salgın hastalıklar	
Boylar arasındaki anlaşmazlıklar	
Nüfusun hızlı artışına bağlı olarak arazilerin yetersiz kalması	
Hayvan hastalıkları ve otlakların yetersiz kalması	
Kuraklık ve iklim değişiklikleri	
Yeni yerler bulma ve bu yerleri hâkimiyet altına alma düşüncesi	
Dış baskılar	

Aşağıdaki tabloda Kavimler Göçü'nün nedenleri verilmiştir. Bu nedenleri numaralandırarak yukarıdaki uygun başlıklarla eşleştiriniz.

Türkistan'da otlakların azalması	
Hun Türklerinin Çin saldırılarından kaçmak istemesi	
Salgın hastalıklar ile hayvan hastalıkları	
Türkistan steplerinde yaşanan kuraklık ve iklimin sertleşmesi	
Türk boyları arasındaki çekişmeler	
Hunların Volga Irmağı'nın batısına kadar gelmeleri	

Aşağıdaki tabloda Yeni Dünya'ya yapılan göçlerin nedenleri verilmiştir. Bu nedenleri numaralandırarak yukarıdaki uygun başlıklarla eşleştiriniz.

Macera arayışı	
Siyasi baskıdan kaçma	
Zengin olma hayali	
İnanç özgürlüğü	
Yeni kıtanın zenginliklerini Avrupa'ya taşıma isteği	
İşçi olarak zorla götürülme	
Suçluların yeni kıtaya çalışmak üzere götürülmesi	

Göçlerin sebeplerini düşünerek gelecekte bu tür göçlerin olmaması için neler yapılması gerektiği konusunda fikirler geliştiriniz ve bu fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Çalışma, Dereceleme Ölçeği ile değerlendirilecektir.

Dereceleme Ölçeği'ne
karekod aracılığıyla
ulaşabilirsiniz.

Performans Görevi

Adı	Göç ve Türleri
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden merak ettiğiniz bir göç türünü seçerek bu göçün ortaya çıkma sebeplerini, gerçekleşme şeklini ve sonuçlarını içeren kısa bir makale ya da rapor yazmanız beklenmektedir.</i>

1. Görev esnasında dikkat edilecek noktalar

- Aşağıdaki Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı'ndaki ölçütleri inceleyiniz.
- Bu temada elde ettiğiniz ve düzenlediğiniz bilgileri kullanarak metninizin planını oluşturunuz (başlık ve alt başlıklar).
- Planınıza uygun biçimde, sınıfta kısa bir makale ya da rapor yazınız.
- Yazdığınız metni sınıfta paylaşarak öğretmeninizden ve arkadaşlarınızdan gelen geri bildirimlere göre düzenleyiniz.
- Yararlanılan kaynakları metnin sonunda belirtiniz.

2. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

- Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı'ndaki ölçütlere göre çalışmanızı gözden geçirin.
- Çalışmanızın güçlü yönlerini belirleyiniz.
- Geliştirilmesi gereken yönleri tespit ediniz.

Değerlendirme: Performans göreviniz, öğretmeniniz tarafından Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Analitik Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

4. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1-5. soruları aşağıdaki metinden faydalananarak cevaplayınız.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) Değirmenlik köyünde yaşayan İrem, liseden sonra üniversite öğrenimi için Türkiye'ye gitmek istemiş ve bu konuda ailesinin de desteğini almıştır. Anne ve babası da İrem'le birlikte Türkiye'ye gitmeyi kabul etmiştir. Ailece akşam haberlerini izlerken TV'de savaş sonrası göç eden Filistinli aileleri gören İrem, yaşanan trajediye üzülmüş ve ailesinin kendisi ile birlikte Türkiye'ye gelecek olmasından ötürü pişmanlık yaşamıştır. Durumu anne ve babasına aktarmıştır. Annesi, "Güzel kızım o insanlar acımasız bir insan grubu tarafından zulme uğradılar. Yaşam hakkı gibi temel insani hakları ellerinden alındı. Onlar da bu şekilde yaşadıkları yerden ayrılmak istemezlerdi ama mecbur kaldılar. Bizim durumumuz onlardan farklı." diyerek kızını teskin etmiştir. Ayrıca babası, "Sadece Filistinli kardeşlerimiz değil ata topraklarımızdaki Doğu Türkistanlı soydaşlarımız da zulüm görüyor. Onlar kitleler hâlinde göç edemiyor belki ama baskıdan kaçan kendini kurtarıyor fakat onlar da yurtlarından oluyor. Biz ise senin güzel bir geleceğe hazırlanman için gidiyoruz. Pişmanlık yaşamayı gerektirecek bir durum yok." diyerek kızını rahatlatmıştır. İrem, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesini tercih etmiş ve öğrenimini bitirdikten sonra ailesiyle birlikte KKTC'ye dönmüştür. Ailesi Değirmenlik köyünde yaşamaya devam ederken İrem Lefkoşa'ya yerleşmiştir. Bir süre Lefkoşa'da yaşayan İrem, uzmanlık eğitimi almak için tekrar Türkiye'ye gitmeye karar vermiştir. İstanbul'da uzmanlık eğitimi alan İrem, Türkiye'de yaşamaya karar vermiş ve İstanbul'a yerleşmiştir. Bir süre İstanbul'da yaşadıkdan sonra zorunlu hizmet kapsamında Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesine atanmış ve uzun süre burada yaşamıştır.

Göçler; nedenlerine, süresine, mesafeye, gerçekleştiği yere göre sınıflandırılmaktadır.

- İrem ve ailesinin KKTC'den Ankara'ya göç etmesi, oluşum nedenlerine göre hangi göç türüne örnek verilebilir?
- İrem'in ailesinin gerçekleştirdiği göç hareketi, süresi bakımından hangi göç türüne örnektir?
- Buna göre İrem'in Türkiye'de yaşamaya karar vermesi mesafeye göre hangi göç grubuna örnektir?
 - Kırdan kente
 - Dış göç
 - Sürekli göç
 - Zorunlu göç
 - Gönüllü göç
- Her göç olayının arkasında bir sebep vardır. İrem ve ailesinin gerçekleştirdiği göçleri nedenlerine göre sınıflandırarak aşağıdaki tabloya yazınız.

Ekonomik	Siyasi	Kişisel

5. Aşağıdaki durumları göç türleri ile eşleştiriniz.

(Z) Zorunlu göç

(G) Gönüllü göç

(K) Kitlesele göç

(S) Sürekli göç

1	İrem ve ailesinin Türkiye'ye göç etmesi	
2	Filistinlilerin göç etmesi	
3	Doğu Türkistanlıların göç etmesi	
4	İrem'in uzman doktor olarak göç etmesi	

6-9. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

15 ve 16. yüzyıllardan itibaren Avrupalı devletler; yeni ticaret yolları bulmak, zenginlik elde etmek ve siyasi güçlerini artırmak amacıyla deniz aşırı keşiflere yöneldiler. Bu süreç özellikle sömürgecilik politikaları ile hız kazandı. İspanya, Portekiz, daha sonra İngiltere, Fransa, Hollanda gibi devletler Amerika kıtasına ve diğer bölgelere seferler düzenleyerek yeni topraklar ele geçirdiler. Yeni Dünya olarak isimlendirilen bu coğrafyaya yüzyıllar içerisinde yaklaşık 60 milyona yakın insan göç etmiştir. Gerçekleşen göçlerin görünen sebepleri; Avrupa'daki hızlı nüfus artışı, ekonomik krizler, işsizlik, toprak kıtlığı, dinî baskılar, yeni bir hayata başlama isteği (fırsatlar ülkesi düşüncesi) gibi durumlar olmuştur. Ancak bu süreçte asıl gaye, bazı Avrupa devletleri tarafından Yeni Dünya'ya ait olan doğal kaynakların elde edilme isteğidir. Bu süreçte Avrupalı güçlerden olan İspanya ve Portekiz, Amerika'daki geniş toprakları kontrol altına almıştır. Yerli halklar, kendi topraklarından çıkarılmış ve kolonilerin kurulması için yerlerinden edilmiştir. Örneğin Amerika kıtasında kurulan kolonilerde yerli halk, büyük ölçüde sömürüye ve zorla çalıştırılmaya maruz kalmıştır. Altın, gümüş gibi değerli madenler Avrupa'ya taşınmış ve tarım üretimi için geniş plantasyonlar kurulmuştur. Bu plantasyonlarda çalıştırılmak üzere milyonlarca Afrikalı köle, Atlantik Köle Ticareti aracılığıyla Amerika'ya getirilmiştir. 1500'lü yıllardan 1900'lü yıllara kadar yaklaşık 13 milyon Afrikalı, köle olarak gemilere bindirilmiş; bunların yaklaşık 11 milyonu Amerika'ya ulaşabilmiştir. Bu sömürgeci faaliyetler, Avrupa devletlerinin ekonomik ve siyasi güç kazanmasına katkı sağlarken sömürgeleştirilen bölgelerde nüfus kaybı, kültürel yıkım, uzun süreli ekonomik bağımlılık gibi ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu nedenle Avrupa sömürgeciliği, dünya tarihinin en önemli ve tartışmalı süreçlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

6. Avrupalıların Yeni Dünya'ya göç etme nedenlerini sorgulamaya yönelik açık uçlu bir soru yazınız.

.....

7. Avrupalıların Yeni Dünya'ya göç etme nedenlerine ilişkin bilgileri belirtiniz.

8. Metindeki ekonomik, siyasi, dinî ve toplumsal nedenleri aşağıdaki tabloya yazınız.

Ekonomik	Siyasi	Dinî	Toplumsal

9. Avrupalıların Yeni Dünya'ya göçlerinin temel nedenine ilişkin ulaştığınız sonucu yazınız.

.....

.....

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

5. TEMA

DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİ

5.1. DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİNE DAİR
FELSEFİ SORU VE PROBLEMLER

5.2. DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİNE DAİR
FELSEFİ DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLAR

Anahtar Kavramlar

- çevre
- denge
- doğa
- etik
- insan
- sorumluluk
- sürdürülebilirlik
- varlık

Bu temada sizlerden

- doğa ve insan ilişkisine dair felsefi soru ve problemleri sorgulayabilmeniz,
- doğa ve insan ilişkisine dair felsefi düşünce ve argümanları değerlendirebilmeniz

beklenmektedir.

Bu temada sizlerden açık uçlu soruları cevaplamanız, kavram haritası oluşturmanız, yapılandırılmış grid tablosunu doldurmanız, Venn şeması oluşturmanız, yansıtma yazısı yazmanız, performans görevini yerine getirmeniz, tema sonundaki ölçme ve değerlendirme sorularını yanıtlamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

Aşağıdaki adımları takip ederek çalışmayı gerçekleştiriniz.

Bilgi Kutusu

Beyin fırtınası, bir konuya ilişkin mümkün olduğunca çok sayıda düşünce ve önerinin kısa sürede ortaya konulduğu, fikirlerin eleştirilmeden özgürce paylaşıldığı bir düşünme ve tartışma yöntemidir. Bu yöntemde amaç, farklı bakış açıları geliştirerek yaratıcı fikirler üretmektir.

1. Aşağıdaki soruları beyin fırtınası yöntemini kullanarak cevaplayınız.

Doğa denince aklınıza ne geliyor?

.....

.....

.....

İnsanların doğa üzerindeki etkilerinin hangi alanlarda ve ne şekilde ortaya çıktığına ilişkin görüşlerinizi açıklayınız.

.....

.....

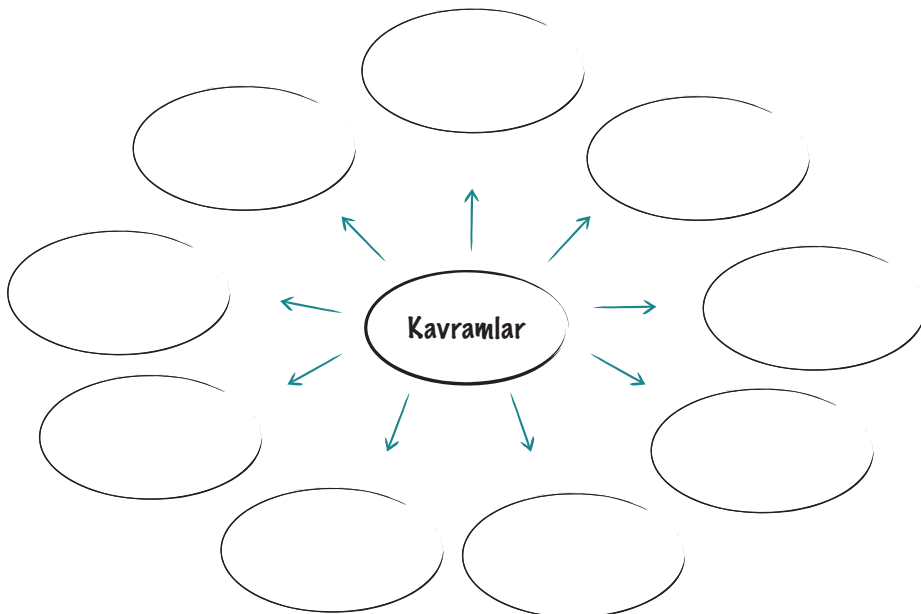
.....

2. Verdiğiniz cevapları öğretmeninizin rehberliğinde sınıf tahtasına yazınız.

3. Tüm cevaplar alındıktan sonra tekrar eden fikirleri öğretmeninizin rehberliğinde gruplandırınız.

4. Karşıt fikirleri belirleyiniz ve savunduğunuz fikri gerekçelendirerek sözlü olarak açıklayınız.

5. Bu süreçte öne çıkan başlıca kavramları aşağıdaki kavram bulutuna yazınız.

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki adımları takip ederek çalışmayı gerçekleştiriniz.

1. “Doğanın bir parçası olmak ne anlama gelir?” sorusu üzerine birkaç dakika düşününüz ve düşüncelerinizi ilgili alana yazınız.

.....

.....

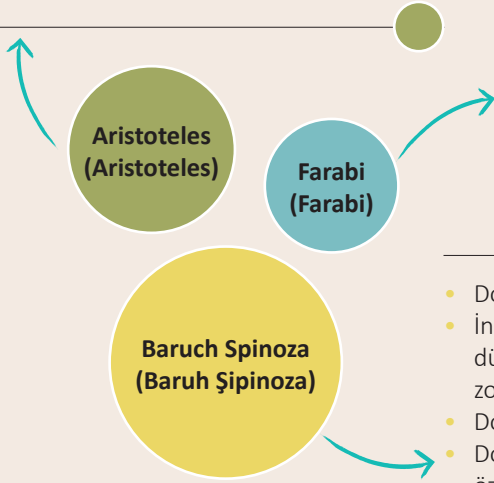
.....

2. Aşağıda bazı filozofların “insanın doğa içindeki yeri” hakkındaki görüşleri verilmiştir. Bu görüşleri kendi düşüncelerinizle karşılaştırarak benzerlikleri ve farklılıkları tabloya yazınız.

İNSANIN DOĞA İÇİNDEKİ YERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

- Doğa, kendi içinde bir amaç taşır. İnsan da bu amacın bir parçasıdır.
- Her varlık, var olabileceği en yetkin biçimi arar.
- Doğayı anlamak onun düzenini kavramakla mümkündür çünkü insan, akli sayesinde doğanın bilincine varan tek varlıktır.

- Evren, bir düzen içinde yaratılmıştır ve her şey bu düzene hizmet eder. İnsan bu düzenin parçası olarak akılla evrendeki uyumu kavrayabilir.
- Ahlaki olgunluk, insanın doğayla uyum içinde yaşamasını gerektirir.
- İnsan, doğayı yönetmeye değil onunla denge kurmaya çağırılmıştır.

- Doğa, Tanrı'nın tam olarak kendisidir.
- İnsan doğadan ayrı bir varlık değildir. İnsanın düşünmesi, hissetmesi ve eylemleri doğanın zorunlu düzeni içindedir.
- Doğayı anlamak insanın kendini anlamasıdır.
- Doğaya hükmetmek isteyen aslında kendi özünü kaybeder.

	Filozofların Görüşleriyle Kendi Görüşlerimin Benzer Yönleri	Filozofların Görüşleriyle Kendi Görüşlerimin Farklı Yönleri
Aristoteles		
Farabi		
Baruch Spinoza		

3. Aşağıdaki soruların cevaplarını ilgili alanlara yazınız.

?

a) Aristoteles'e göre doğa nedir?

.....

.....

.....

.....

a) Farabi'ye göre doğayla uyum ne anlama gelir?

.....

.....

.....

.....

a) Baruch Spinoza'ya göre insan doğadan ayrılabilir mi? Gerekçelendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Filozofların insanın doğayla etkileşimine dair görüşlerini değerlendirerek özgün düşüncelerinizi ilgili alana yazınız.

?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Günlük hayatta doğayla etkileşimde bulunduğunuz bir durum (enerji kullanımı, yeşil alanlarla ilişki, su tüketimi vb.) üzerinden aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

?

Doğayla etkileşimde bulunduğunuz durumlarda doğanın bir parçası gibi mi yoksa doğadan kopuk mu davranıyorsunuz? Örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

5.1 DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİNE DAİR FELSEFİ SORU VE PROBLEMLER

Etkinlik

Adı	Doğayı Anlamak mı, Dönüştürmek mi?
Amaç	Doğa ve insan ilişkisine dair felsefi soruların ortaya çıkış nedenleri açıklayabilme
Süre	30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki bilgi notundan hareketle soruları Sokratik yöntemle cevaplayınız ve iddialarınızı gerekçelendirerek verilen çalışmaları yapınız.

Bilgi Notu

İNSAN-DOĞA İLİŞKİSİNİN SORGULANMASI

İnsan-doğa ilişkisine dair soruların ortaya çıkış koşulları, insanlığın düşünsel ve toplumsal dönüşümüyle bağlantılıdır. Her coğrafyada bu dönüşüm farklı boyutlarda gerçekleşmiş olsa da felsefenin doğduğu coğrafya olarak kabul edilen Antik Yunan'da insanlar doğayı mitolojik anlatılarla açıklamışlardır. Örneğin gök gürültüsün Zeus'un gazabından, denizlerin dalgalanmasının ise Poseidon'un (Poseydon) öfkesinden kaynaklandığına inanılırdı. Bu tür açıklamalarda doğa, irade sahibi kutsal güçlerin yönetimindeydi ve insanın görevi bu güçlerle uyum içinde yaşamaktı ancak zamanla mitolojik anlatıların yerini akıl temelli sorgulamalar almaya başladı. Antik Yunan'da özellikle Thales (Tales), Anaximenes (Aneksimenes) gibi "doğa filozofları" doğayı, doğaüstü varlıklar yerine kendi içindeki ilkelerle açıklamaya çalıştılar. Böylece "Doğa nedir?" ve "İnsan doğayı anlayabilir mi?" soruları felsefi bir zemine taşınmış oldu.

"Kozmos" fikri, doğanın düzenli ve akıl yoluyla kavranabilir olduğu inancını güçlendirmiştir. Antik düşüncede evren bir "kozmos" yani düzenli ve uyumlu bir bütün olarak tasavvur edilmiş, bu anlayış doğanın belirli yasalarla işlediği düşüncesini beraberinde getirmiştir. Örneğin Aristoteles, doğadaki her varlığın bir amacı (telos) olduğunu savunarak evreni anlamlı bir düzen içinde yorumlamıştır. Dolayısıyla "kozmos" fikri, insanın aklıyla doğayı çözebileceği ve hatta yönlendirebileceği düşüncesinin temelini atmıştır.

Doğa-insan ilişkisine dair sorgulamaların ortaya çıkışında bir diğer önemli tarihsel gelişme tarım toplumuna geçiş olmuştur. Avcı-toplayıcı yaşamdan yerleşik hayata geçen insan; toprağa, iklime ve mevsim döngülerine bağımlı hâle gelmiştir. Yağmurun zamanında yağması, güneşin yeterince ısıtması, toprağın verimli olması hayati önem taşımış; bu gelişme insanı, doğayı anlamaya ve doğaya ilişkin öngöründe bulunmaya yöneltmiştir. Aynı zamanda sulama kanalları açmak, toprağı işlemek ve üretimi artırmak gibi faaliyetler, doğayı değiştirme düşüncesini de beraberinde getirmiştir.

Sonuç olarak mitolojik açıklamalardan akıl temelli düşünceye geçiş, evrenin düzenli olduğu inancını ifade eden kozmos anlayışı ve tarım toplumunun doğaya bağımlı yapısı, insan-doğa ilişkisine dair temel soruların tarihsel zeminini oluşturmuştur. Bu zemin üzerinde insan, bir yandan doğanın parçası olduğunu fark etmiş, diğer yandan onu anlama ve dönüştürme kapasitesini keşfetmiştir.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

a) Mitolojik anlatılara dayanan açıklamalar doğayı anlamaya engel midir? Görüşlerinizi yazınız.

b) "Kozmos" anlayışına göre doğanın düzenli bir yapıya sahip olduğu hangi göstergelerle açıklanabilir?

c) İnsanın doğayı anlama süreci ile doğayı dönüştürme ve değiştirme isteği arasındaki ilişkiyi örneklerle açıklayınız.

ç) Tarım toplumuna geçişin insan-doğa ilişkilerine etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

d) İnsan doğanın bir parçası mıdır yoksa onun rakibi midir? Düşüncelerinizi gerekçelendirerek yazınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki sorunun cevabını gerekçelendiriniz ve sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

- Tarihsel olarak insan-doğa ilişkisindeki dönüşüm, insanın doğayı anlama ve dönüştürme tutumuna ne yönde etki etmiştir?

Etkinlik

Adı	<i>Düşünce Tarihinde Doğa-İnsan İlişkisi</i>
Amaç	<i>Doğa ve insan ilişkisine dair felsefi problemleri yaşamla ilişkilendirerek değerlendirebilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Aşağıdaki bilgi notlarını inceleyiniz ve soruyu cevaplayınız.

Bilgi Notu

İnsan var olduğu andan itibaren doğanın bir parçası olduğunu hissetmiş ama aynı zamanda onu anlamak, ondan yararlanmak ve kimi zaman da ona hükmetmek istemiştir. Doğaya ait olma ve onu dönüştürme ikilemi, tarih boyunca felsefenin temel konularından biri olmuştur. Aşağıda bazı yaklaşımlar ile farklı dönemlerde yaşamış filozofların doğa anlayışlarını ve onların insanın doğayla ilişkisine dair düşüncelerini içeren bilgi notları verilmiştir.

Dönem	Filozof	Doğa Anlayışı	İnsan-Doğa İlişkisi
Antik Çağ	Thales	Evrendeki her şeyin temeli (arkhe) sudur, doğa akılla kavranabilir bir düzendir.	İnsan, doğayı akıl yoluyla anlayabilir.
Antik Çağ	Herakleitos (Herakleytos)	Doğa sürekli değişim içindedir, logos tarafından yönetilir.	İnsan değişimin parçasıdır, doğayla uyumlu yaşamalıdır.
Antik Çağ (Sistematik Dönem)	Aristoteles	Doğa amaçlı (teleolojik) bir düzendir.	İnsan akıl sahibi bir varlık olarak bu düzenin parçasıdır ve doğadaki düzeni anlamalıdır.
Orta Çağ İslam Felsefesi	Farabi	Doğa, insandan bağımsızdır ancak Tanrı'nın koyduğu düzen içinde akılla kavranabilir bir yapıdır.	İnsan, aklıyla doğayı anlayabilir.
Orta Çağ İslam Felsefesi	İbni Sina	Doğadaki her varlık amaçlıdır.	İnsan doğadaki amacı kavramakla yükümlüdür.
Modern Çağ (17. yy.)	Francis Bacon (Fransis Beykin)	Doğa, deney ve gözlemle incelenen bir sistemdir.	Bilimin amacı doğaya hükmetmektir.
Modern Çağ (17. yy.)	Rene Descartes (Röne Dekart)	Doğa mekanik bir sistemdir.	İnsan aklı, doğanın efendisi ve sahibidir.
Modern Çağ (17. yy.)	Thomas Hobbes (Tomis Hobs)	İnsan doğanın bir parçasıdır, temel güdü hayatta kalmadır.	Doğa durumunda yaşam mücadelesi vardır ve insan insanın kurdudur.
Modern Çağ (18. yy.)	Jean-Jacques Rousseau (Jan Jak Ruso)	İnsan doğa durumunda özgür ve iyidir. Özel mülkiyet insanı doğadan uzaklaştırır.	Uygarlık, insanı doğadan uzaklaştırmıştır; doğayla uyum önemlidir.
Modern Çağ (20. yy.)	Martin Heidegger (Martin Haydeger)	Modern insan doğayı kaynak olarak görmektedir.	Doğa egemenlik kurulacak nesne değil birlikte var olunacak alandır.
Günümüz (20-21. yy.)	Ekofelsefe ve çevre etiği yaklaşımları	Doğa korunması gereken ekolojik bir bütündür.	İnsan doğanın parçasıdır ve doğayla uyum içinde yaşamalıdır.

Antik Çağ'da doğa, insanı da içine alan canlı bir bütün olarak görülmüştür. Orta Çağ İslam filozofları ise doğayı Tanrı'nın düzeni içinde açıklamışlardır. Rönesans ve bilimsel devrimle birlikte insan, doğayı gözlem ve deneyle çözmeye başlamıştır. Modern Çağ'da doğa artık kutsal bir bütün yerine ölçülebilen bir sistem olarak görülmeye başlanmıştır. 18. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi ve teknolojik gelişmeler doğaya müdahaleyi artırmıştır. Bu dönemde, felsefede insanın doğayla daha sade ve uyumlu bir ilişki kurulması gerektiği düşüncesi ön planda olmuştur. 20. yüzyıl felsefesinde de bu bakış açısı devam etmiş ve doğanın, üzerinde egemenlik kurulabilecek bir nesne olarak görülmemesi gerektiği düşüncesi öne çıkmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısı ve 21. yüzyılda ise doğa-insan ilişkisi, küresel ısınma, çevre kirliliği ve biyoteknoloji temelinde insanın doğadaki rolünün yeniden tartışıldığı bir yüzyıl olmuştur.

- İnsan ile doğa ilişkisinde 20 ve 21. yüzyılın bakış açısı hangi tarihsel dönemle benzerlik ve farklılık göstermektedir?

.....

.....

2. Aşağıdaki yapılandırılmış grid tablosunda farklı dönemlerde yaşamış filozofların doğa ile insanın ilişkisine dair düşünceleri verilmiştir. Tablodan hareketle soruları kutucuk numaralarını kullanarak cevaplayınız.

Doğa akılla kavranabilir bir düzendir, her şeyin temeli "su"dur. 1	Doğa sürekli değişim ve karşıtlıklar içindedir. 2	Doğa amaçlı ve düzenli bir bütündür. 3	Doğa Tanrısal düzen içinde açıklanmalıdır. 4
Doğa gözlem ve deneyle çözülmesi gereken bir sistemdir. 5	Bilimin amacı doğaya egemen olmaktır. 6	İnsan akıllı, doğanın efendisi ve sahibidir. 7	İnsan doğanın bir parçasıdır ve varlığını sürdürmeye çalışır. 8
İnsan insanın kurdudur, doğada hayatta kalma mücadelesi vardır. 9	İnsan doğayla uyumlu yaşadığında özgür ve mutludur. 10	Uygarlık geliştikçe insan doğadan uzaklaşmıştır. 11	Modern teknoloji doğayı yalnızca bir "kaynak" olarak görür. 12
Doğa akılla kavranabilir ama insan ondan bağımsız değildir. 13	Doğadaki her varlık belirli bir amaca yöneliktir. 14	İnsan doğayı dinlemeli, onunla birlikte var olmalıdır. 15	Ekofelsefe, insanın doğanın efendisi değil sorumlusu olduğunu kabul eder. 16

- Hangileri günümüzde insanın doğaya karşı sorumluluğunu vurgular?
- Hangileri Heidegger'in "doğayla birlikte var olma" düşüncesini vurgular?
- Hangileri Antik Çağ'da insanın doğayı akılla kavrayabileceğini savunan anlayışlardır? /
- Hangileri insanın doğayla ontolojik bağının zayıfladığını ima eden ifadedir?
- Hangileri insanı doğanın bir parçası ve hayatta kalma mücadelesi içinde gören anlayışlardır? /
- Hangileri "Her şey akar." anlayışını temsil eden doğa görüşüdür?
- Hangileri modern dönemde insanın doğa karşısındaki konumunu güçlendiren yaklaşımlardır? /
- Hangileri "Bilgi güçtür." anlayışını yansıtır?
- Hangileri Rousseau'nun doğa anlayışını yansıtır? /

Değerlendirme

Farklı dönemlerde yaşamış filozofların doğa ile insan arasındaki ilişkiye dair temel sorulara yaklaşımlarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Dönemler	Temel Soru	Yaklaşımları
Antik Çağ Filozofları	İnsan, doğayı anlamak için mi vardır yoksa onunla uyum içinde yaşamak için mi?	
Orta Çağ Filozofları	İnsan, doğayı dönüştürmeye mi yoksa onun ilahi düzenini korumaya mı çağrılmıştır?	
Modern Çağ Filozofları	Doğayı anlamak, onu değiştirmek hakkını da verir mi?	
Günümüz Filozofları	Teknolojik ilerleme, doğayı dönüştürmek midir yoksa doğayla yeniden denge kurmak mıdır?	

Etkinlik

Adı	<i>Doğa ve Yaşam</i>
Amaç	<i>Doğa-İnsan ilişkisini tartışabilme</i>
Süre	<i>30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde üç gruba ayrılınız ve her grup için bir grup sözcüsü seçiniz.
2. Grup arkadaşlarınızla aşağıdaki konulardan birini seçiniz.
3. Seçtiğiniz konunun “doğanın insana emanet olduğu” ilkesiyle hangi açılardan çeliştiğini gerekçelendirerek açıklayınız.

Çevre kirliliği

Teknoloji kullanımı

Kentleşme ve doğa tahribatı

4. Seçtiğiniz konuya dair felsefi bir soru belirleyiniz ve grup içinde beyin fırtınası yöntemini uygulayarak bir genellemeye ulaşınız.
5. Ulaştığınız genellemeden hareketle kendi yaşantınızdan birer örnek veriniz.
6. Belirlediğiniz örneklerin felsefi yönünü ortaya koymak üzere aşağıdaki ifadeleri gerekçelendirerek cevaplayınız.

- Verdiğiniz örneklerde “insana saygı” ile “doğaya duyarlılık” değerleri arasındaki ilişkinin nasıl ortaya çıktığını değerlendiriniz.
- Doğaya karşı duyarlı olmanın etik ve felsefi boyutlarını açıklayınız.
- Belirlediğiniz örneklerde doğanın “araç” ya da “başlı başına bir değer” olarak nasıl konumlandırıldığını tartışınız.

Değerlendirme

- Her bir soruya ilişkin bireysel düşüncelerinizi kısaca ifade ediniz.
- Grup içinde farklı görüşleri karşılaştırarak ortak ve farklı noktaları belirleyiniz.
- Tartışma sonucunda ulaştığınız ortak görüşleri not alınız.
- Belirlediğiniz görüşleri düzenli ve anlamlı bir bütün hâline getirerek bir yansıtma yazısı yazınız.
- Yazınızda açık, anlaşılır ve tutarlı bir dil kullanmaya özen gösteriniz.

- Yansıtma Yazısı

5.2 DOĞA VE İNSAN İLİŞKİSİNE DAİR FELSEFİ DÜŞÜNCE VE ARGÜMANLAR

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinden hareketle sizden istenen çalışmaları yapınız.

Okuma Metni

“İnsan, doğanın bir parçası mıdır yoksa onun karşısında duran bir varlık mıdır?” sorusu felsefe tarihinin en eski tartışmalarından biridir. Doğa, kimi düşünürler için insanın anlam arayışının aynası, kimileri içinse üzerinde hâkimiyet kurulması gereken bir nesne olmuştur.

Thales (MÖ 624-546): Thales’e göre evrendeki her şeyin kaynağı “su”dur. Ona göre su, yalnızca yaşamın değil varlığın özüdür. Doğa, insanın dışında ve ondan ayrı bir şey değildir; insan da tıpkı diğer varlıklar gibi doğanın bir parçasıdır. Thales için evren canlıdır çünkü her şeyde bir ruh vardır. Bu düşünceye göre doğayı anlamak, doğanın içindeki düzeni (kozmos) fark etmektir.

Farabi (870-950): Farabi’ye göre evren, Tanrı’nın yarattığı bir varlık düzenidir. Bu düzende her şeyin belirli bir amacı ve yeri vardır. İnsan da bu düzenin bir parçasıdır. İnsan, akli sayesinde düzeni kavrar ve ona uyum sağlar. Farabi’ye göre “doğayı anlamak”, Tanrı’nın hikmetini (bilgeliğini) kavramaktır. İnsan doğayı dönüştürmek yerine onun içindeki dengeyi korumalı ve bu dengeye uygun yaşamalıdır.

Descartes (1596-1650): Descartes, insanın özünün düşünmek olduğunu “Düşünüyorum, öyleyse varım.” sözüyle ifade etmiştir. Descartes’a göre doğa, maddi bir düzen olarak mekanik yasalarla işler. Düşünme yetisi olan insan, bu yasaları aklıyla çözebilir ve doğayı kendi amaçları doğrultusunda kullanabilir. Bu görüşe göre bilgi, doğayı deney ve matematik yoluyla açıklamak demektir. Descartes için doğayı dönüştürmek, insanın ilerlemesinin bir göstergesidir.

Bu üç farklı bakış, doğaya dair felsefi düşüncelerin “birlikten ayrışmaya, uyumdan müdahaleye” nasıl bir dönüşüme uğradığını göstermektedir. Günümüzde ise çevre sorunları, yapay zekâ, teknolojik ilerleme gibi konular bu kadim tartışmayı yeniden gündeme getirmiştir. Artık insan, doğayı hem anlamada hem de onun geleceğini belirlemede etkin bir rol oynamaktadır.

Felsefi açıdan doğa ve insan ilişkisini tartışmak hem çevreye hem de varlık, bilgi, etik ve sorumluluk kavramlarına dair bir sorgulamadır. Çünkü doğaya bakış aslında insanın kendine, bilgiye ve yaşama bakışını da şekillendirir.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde bir konuşma halkası oluşturunuz.

2. Konuşma halkasında aşağıdaki sorular temelinde düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

a) Üç filozofun görüşleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

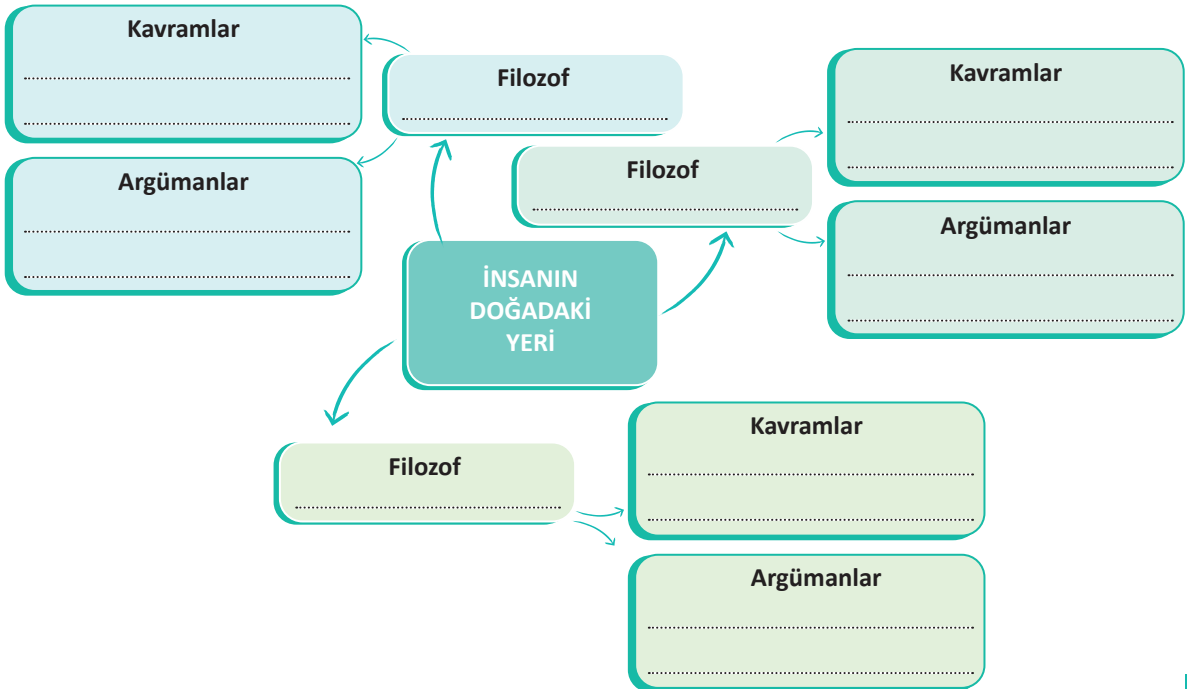
b) Filozofların düşünceleriyle ilgili görüşlerinizi gerekçelendirerek aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Katıldığım Düşünceler	Gerekçelerim	Katılmadığım Düşünceler	Gerekçelerim

c) Özgün düşüncelerinizi paylaşmak üzere “Doğayı anlamak mı yoksa dönüştürmek mi daha değerlidir?” sorusunu cevaplayınız.

3. Aşağıdaki filozof, kavram ve argümanları kavram haritasına uygun şekilde yazınız.

Filozof	Kavram	Argüman
- Thales - Farabi - Descartes	- Denge - Uyum - Akıl - Deney - Kontrol - Bilimsel Hâkimiyet - Erdem - Kozmik Düzen - Su - Canlılık - Kozmos (Düzen)	- Doğa canlıdır, her şeyin özü sudur. İnsan doğanın bir parçasıdır. - Evren Tanrı’nın yarattığı bir düzendir. İnsan, aklıyla bu düzene uyum sağlamalıdır. - İnsan akıllı, doğayı çözebilir ve yönlendirebilir. Doğa mekanik yasalarla işler.

Etkinlik

Adı	<i>Doğa ve İnsana Felsefi Bakış</i>
Amaç	<i>Farklı dönem filozoflarının doğa-insan ilişkisine dair düşüncelerini ifade edebilme ve filozofların görüşleri arasında ilişki kurabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Thales, Farabi ve Descartes arasından iki filozofu seçiniz.
2. Akvaryum yöntemiyle tartışmak üzere iç içe iki çember oluşturunuz.
3. Öğretmeninizin rehberliğinde tartışmada yer alacak ve tartışmayı gözlemleyecek üyeleri belirleyiniz.
4. Tartışmada yer alacaksanız iç dairede, tartışmayı gözlemleyecekseniz dış dairede yerinizi alınız.
5. İç dairedeyseniz aşağıdaki sorular üzerinden tartışınız. Dış dairedeyseniz tartışmada bu sorulara verilen cevapların gerekçelerini not alınız.

Seçtiğiniz iki filozofun görüşlerini dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Doğa anlayışında insanın yeri nedir?

.....

.....

.....

.....

b) Doğayı dönüştürmeyi mi yoksa doğayla uyumu mu benimsiyor? Gerekçelendiriniz.

.....

.....

.....

.....

c) Doğayı anlamada bilgiye biçtiği rol nedir?

.....

.....

.....

.....

ç) Doğaya müdahale konusuna yaklaşımı nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible]

Seçtiğiniz iki filozofun doğa anlayışları arasındaki temel farklılıkları aşağıdaki tablo üzerinde belirtiniz.

1. Filozof	ÖLÇÜTLER	2. Filozof
	Doğanın Tanımı	
	İnsanın Doğadaki Yeri	
	Temel Fark	

Etkinlik

Adı	Günümüzü Felsefeyle Düşünmek
Amaç	Doğa ve insan ilişkisini ele alan güncel filozofların düşüncelerini çevre sorunları, çevre etiği ve sürdürülebilirlik bağlamında sorgulayabilme
Süre	30+30 dakika

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde aşağıdaki konu başlıklarından birini seçiniz.

Çevre etiği

İklim krizi, hayvan hakları, doğal kaynakların kullanımı

Sürdürülebilirlik

Tüketim alışkanlıkları, ekolojik denge, yenilenebilir enerji

Yapay zekâ

Teknolojinin doğa üzerindeki etkisi, insan-makine ilişkisi

2. Seçtiğiniz konuyla ilişkili aşağıdaki güncel örneklerden ve argümanlardan hareketle sorular temelinde tartışınız.

Çevre Etiği

Örnek: Ormanlar korunmalıdır. Ormanlar korunmazsa bu insan sağlığına, ekonomiye ve gelecek nesillere zarar verir.

Argüman: Doğanın kendine ait değeri vardır. İnsan, ekosistemin yalnızca bir parçasıdır. Türlerin yok olması hem insan açısından hem de doğanın kendi bütünlüğü açısından yanlıştır.

Tartışma sorusu: Bir canlı türü, insana hiçbir fayda sağlamasa da korunmalı mıdır?

Sürdürülebilirlik

Örnek: Fosil yakıt kullanımı kısa vadeli kazanç sağlarken uzun vadede çevreye zarar verir.

Argüman: Günümüz tüketim alışkanlıkları gelecek nesillerin haklarını ihlal edebilir. Kuşaklar arası adalet, geleceği bugünden kurmakla sağlanabilir.

Tartışma sorusu: Henüz doğmamış bireylerin hakları var mıdır? Gerekçelendiriniz.

Yapay Zekâ

Örnek: Karar verme süreci yapay zekâyı bırakıldığında insanlık yok olabilir.

Argüman: Ahlaki sorumluluk devlettir ve yapay zekâ teknolojileri devletin denetiminde olmalıdır çünkü bu bir yazılımcının inisiyatifine bırakılamaz ya da yapay zekâdan ahlaki sorumluluk beklenemez.

Tartışma sorusu: Yapay zekânın ahlaki sorumluluk alabildiği durumda karar verme süreci ona bırakılmalı mıdır? Gerekçelendiriniz.

3. Tartışma sonrasında seçtiğiniz konuyla ilgili beyin fırtınası yöntemiyle üç felsefi soru belirleyerek ilgili alana yazınız.

-
-
-

4. Aşağıda doğa ve insan ilişkisine dair üç farklı sav içeren metinleri inceleyiniz ve hazırladığınız felsefi sorulara bu savların ne şekilde cevap verebileceğini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirerek ilgili alana yazınız.

1. Sav

İnsan, akli sayesinde doğayı çözmüş ve onu kendi yararına kullanmayı başarmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, insanın doğaya hükmetmesini mümkün kılmıştır. Doğanın sunduğu kaynaklar insan refahı için kullanılmalıdır. İnsan doğayı dönüştürmezse ilerleme sağlanamaz. Bu nedenle doğayı kontrol altına almak insanlığın gelişimi için zorunludur.

.....

.....

.....

.....

.....

2. Sav

İnsan, doğanın efendisi değil bir parçasıdır. Doğaya yapılan her müdahale, uzun vadede insanı da etkiler. Modern teknoloji, doğayı yalnızca bir kaynak olarak görmekte ve onu tüketmektedir. Oysa insan, doğayla uyum içinde yaşamalı ve onu koruma sorumluluğunu üstlenmelidir. Gerçek ilerleme, doğayla birlikte var olmayı öğrenmekten geçer.

.....

.....

.....

.....

.....

3. Sav

İnsan, tarih boyunca hem doğanın bir parçası olduğunu kabul etmiş hem de onu değiştirmeye çalışmıştır. Tarım, sanayi ve teknoloji insan yaşamını kolaylaştırmıştır ancak bu müdahaleler çevre sorunlarına yol açmıştır. Doğayı tamamen korumak mümkün değildir fakat sınırsız biçimde kullanmak da sürdürülebilir değildir. Bu nedenle insan, doğayla ilişkisini yeniden düşünmek zorundadır.

.....

.....

.....

.....

.....

5. Yukarıdaki sav içeren metinleri “tutarlılık, gerekçelendirme ve etik geçerlilik” ölçütleri çerçevesinde eleştirel bir bakış açısıyla inceleyiniz ve aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz. Metinleri incelerken Sokratik sorgulama yöntemini uygulayınız.

Ölçüt	Yaklaşımları
1. metnin temel savı nedir?	<i>Doğaya hükmetmek zorunludur.</i>
Sav hangi gerekçelere dayandırılmıştır?	<i>İlerleme ve refah</i>
Sav ile gerekçeler arasında tutarlılık var mıdır?	
Metin doğayı araç mı yoksa değer olarak mı görmektedir?	
Sav etik açıdan geçerli midir? Neden?	
2. metnin temel savı nedir?	
Sav hangi gerekçelere dayandırılmıştır?	
Sav ile gerekçeler arasında tutarlılık var mıdır?	
Metin doğayı araç mı yoksa değer olarak mı görmektedir?	
Sav etik açıdan geçerli midir? Neden?	
3. metnin temel savı nedir?	
Sav hangi gerekçelere dayandırılmıştır?	
Sav ile gerekçeler arasında tutarlılık var mıdır?	
Metin doğayı araç mı yoksa değer olarak mı görmektedir?	
Sav etik açıdan geçerli midir? Neden?	

Değerlendirme

Aşağıdaki sorunun cevabını yazınız.

Günümüzde insan doğayla kurduğu ilişkide kendini nasıl konumlandırmalıdır?

[illegible]

Etkinlik

Adı	<i>Tarihsel Dönemlerde Doğa-İnsan Anlayışı</i>
Amaç	<i>Farklı dönem filozoflarının doğa-insan ilişkisine dair düşüncelerini ve argümanlarını karşılaştırabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde dört gruba ayrılınız ve bir grup sözcüsü seçiniz.
2. Grup arkadaşlarınızla aşağıdaki tarihsel dönemlerden birini seçiniz.

1. Grup:

Antik Çağ

2. Grup:

Orta Çağ

3. Grup:Modern Çağ
(17-20. yy)**4. Grup:**

21. yy.

3. Öğretmeninizin rehberliğinde bir konuşma halkası oluşturunuz.
4. Konuşma halkasında “Doğa karşısında insanın rolü bilgi mi yoksa sorumluluk mu olmalıdır?” ve “Doğa ile insan arasındaki ilişki günümüzde nasıl tanımlanmıştır?” sorularından hareketle kendi grubunuzun dönemini grup sözcünüz aracılığıyla söz alarak kısaca açıklayınız.
5. Konuşan kişi düşüncelerini paylaştıktan sonra onun görüşüne karşıt bir düşünceniz varsa bunu saygılı bir dille ve kanıt sunarak ifade ediniz. Farklı görüşlere karşı hoşgörülü ve yapıcı bir tartışma ortamı oluşturmaya özen gösteriniz.
6. Tüm grup sözcülerinin sırayla söz aldığından emin olduktan sonra aşağıdaki karşılaştırma tablosunu doldurunuz.

Dönem ve Filozof	Doğaya Bakış	İnsanın Rolü
Antik Çağ Filozofları		
Orta Çağ Filozofları		
Modern Dönem Filozofları (17-20. yy.)		
Günümüz Filozofları		

2. Aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

Dönem	İnsanın Doğadaki Konumu	Bilginin Anlamı	Etik Sorumluluk
Antik Çağ	<i>Doğanın bir parçasıdır.</i>	<i>Doğayı anlamak kendini bilmektir.</i>	<i>Uyum</i>
Orta Çağ			
Modern Dönem (17-20. yy.)			
21. yy.			

Performans Görevi

Adı	<i>Doğaya Müdahale mi Uyum mu? Felsefi Perspektiften İnsan ve Doğa İlişkisi</i>
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden felsefi metinleri analiz etmeniz, farklı filozofların doğa anlayışlarını güncel çevre sorunlarıyla ilişkilendirmeniz ve felsefi görüşü gerekçelendirilerek rapor hazırlamanız beklenmektedir.</i>

Raporunuzu hazırlarken aşağıdaki adımları takip ediniz.

1. Göreve başlamadan önce dikkat edilecek noktalar

Filozof Seçimi

İnsan ve doğa ilişkisine dair farklı görüşleri olan en az iki filozof seçiniz.

Örnekler: Aristoteles (doğanın teleolojik düzeni), Francis Bacon (doğaya hükmetme), Baruch Spinoza (doğayla birlik), John Locke (Con Lak) (doğal haklar ve mülkiyet), Martin Heidegger (teknoloji ve doğa) vb.

Çevre Sorunu Seçimi

Aşağıda verilen günümüz çevre sorunlarından birini veya kendi belirlediğiniz bir çevre sorununu seçiniz.

Seçenekler: İklim krizi, yapay çevre, hızla artan kentleşme/mega kentler vb.

Temel Kaynak Toplama

Seçtiğiniz filozofların doğa anlayışlarını güvenilir kaynaklardan araştırınız. Kaynaklarınızın seçtiğiniz çevre sorunu hakkında güncel, nesnel veri ve bilgilerden oluştuğundan emin olunuz.

2. Görev esnasında dikkat edilecek noktalar

Raporunuzun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini aşağıdaki içerik başlıklarına göre yapılandırınız.

Rapor Bölümü	İçerik ve Detaylar	Önerilen Sayfa Sayısı
Giriş	Görevin konusunu (insan-doğa ilişkisi ikilemi), seçtiğiniz filozofları ve ele alacağınız güncel çevre sorununu kısaca tanıtınız. Raporunuzun temel amacını ve izleyeceğiniz yolu belirtiniz.	2 sayfa
1. Bölüm Filozofun Perspektifi	Seçtiğiniz filozofların doğa anlayışlarını (epistemolojik ve ontolojik) ayrıntılı olarak açıklayınız. Filozofların eserlerinden veya görüşlerinden insan ile doğa arasındaki ilişkiyi açıklayan kilit kavramlara yer veriniz. Örneğin Bacon'ın "Bilgi güçtür." ilkesi ile doğaya müdahale ilişkisi	1 sayfa
2. Bölüm Felsefe ve Güncel Sorun Bağlantısı	Seçtiğiniz güncel çevre sorununu bilimsel ve sosyolojik verilerle kısaca açıklayınız. Ardından bu sorunun ortaya çıkışında veya çözümünde 1. Bölüm'de ele aldığınız felsefi anlayışın etkisini analiz ediniz ve aradaki bağlantıyı gerekçelendiriniz.	2 sayfa
3. Bölüm Etik Durum ve Özgün Görüş	"Doğaya müdahale etmek mi yoksa doğaya uyum sağlamak mı daha etik bir tutumdur?" sorusuna net bir cevap veriniz. Bu cevabı felsefi, etik ve mantıksal argümanlarla gerekçelendiriniz. 1 ve 2. Bölüm'deki analizlerden faydalanarak özgün etik duruşunuzu oluşturunuz.	2 sayfa
Sonuç ve Değerlendirme	Raporda ulaştığınız temel bulguları özetleyiniz. İnsan ve doğa ilişkisinin geleceği hakkında kısa bir değerlendirme yaparak raporunuzu sonlandırınız.	3 sayfa

3. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

Raporunuzun giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini aşağıdaki içerik başlıklarına göre yapılandırınız.

Biçimlendirme

Raporunuz ortalama 10 sayfa (kaynakça hariç) olmalıdır. Başlıklar, paragraflar, kenar boşlukları ve yazı tipi düzenli olmalıdır.

Kaynak Gösterme

Raporun sonunda "Kaynakça" bölümü oluşturulmalıdır. Kullanılan tüm kitap, makale, genel ağ kaynağı vb. akademik kurallara uygun şekilde (APA, MLA vb.) gösterilmelidir.

Dil ve Anlatım

Akıcı, anlaşılır ve felsefi kavramların doğru kullanıldığı bir dil tercih edilmelidir. Yazım ve noktalama kurallarına uyulmalıdır.

Değerlendirme

Çalışmanız, öğretmeniniz tarafından Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Analitik Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

5. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1 ve 2. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Bir müze gezisinde öğrenciler, insanlık tarihinin farklı dönemlerine ait sergileri inceler. İlk bölümde mağara duvarlarına çizilmiş resimler ve doğaüstü varlıklara adanmış ritüel objeleri bulunmaktadır. Rehber, bazı erken dönem insanların kuraklık, fırtına, yıldırım gibi doğa olaylarını görünmeyen güçlerin etkisi olarak yorumladıklarını anlatır. İnsanlar bu güçleri yatıştırmak için törenler düzenlemiş, doğanın düzenini bu varlıkların iradesiyle açıklamaya çalışmışlardır.

Müzenin sonraki bölümünde ise Antik Yunan'a ait eserler sergilenmektedir. Rehber, burada bazı düşünürlerin doğayı açıklarken doğaüstü güçlere başvurmak yerine doğanın kendi düzenini ve ilkelerini araştırmaya başladığını belirtir. Bu bölümde özellikle Herakleitos'un evrendeki değişimi "ateş" ve "sürekli dönüşüm" kavramlarıyla açıklama çabası ile Demokritos'un (Demokritos) varlığın atomlardan oluştuğunu ileri süren düşüncesi örnek olarak verilir.

Gezinin son bölümünde ise Orta Çağ'dan modern döneme kadar kullanılan astronomi aletleri ve bilimsel gözlem araçları sergilenir. Rehber, insanların doğayı anlamak için gözlem, ölçüm ve sistemli araştırmaya yöneldiklerini; bu süreçte doğa olaylarını düzenli yasalarla açıklama çabasının güç kazandığını ifade eder.

1. Yukarıdaki senaryoya göre insan–doğa ilişkisine dair felsefi soruların ortaya çıkış nedenlerini açıklayınız.

2. Aşağıdakilerden hangisi insanların doğayı açıklama biçiminde felsefenin rolünü vurgulamaktadır?

- A) Doğa olaylarının doğaüstü güçlerle açıklanması
- B) Doğa olaylarının kutsal anlatılar ve mitolojik hikâyeler aracılığıyla anlamlandırılması
- C) İnsanların doğa olaylarını doğanın kendi iç düzeni ve ilkeleriyle açıklamaya çalışması
- D) İnsanların doğa olayları karşısında korku ve hayranlık duygularıyla açıklamalar geliştirmesi
- E) Kuraklık, fırtına gibi olayların gerçekleşmemesi için ritüeller ve törenler düzenlenmesi

3. Aristoteles ve Farabi'nin doğa anlayışlarının ortak yönlerini yazınız.

4-7. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Bir üniversitede düzenlenen “İnsan Doğanın Neresinde?” başlıklı panelde üç konuşmacı söz alır.

I. Konuşmacı: Doğanın akıl yoluyla kavranabilen bir düzen olduğunu, insanın bu düzeni anlaması gerektiğini savunur.

II. Konuşmacı: Bilim sayesinde doğanın kontrol altına alınabileceğini ve insan yararına kullanılabileceğini söyler.

III. Konuşmacı: Doğanın yalnızca bir kaynak değil birlikte var olunması gereken bir alan olduğunu, insanın doğaya karşı sorumluluğu bulunduğunu belirtir.

4. Aşağıdaki filozofları paneldeki konuşmacı görüşleriyle örnekteki gibi eşleştiriniz.

No.	Filozof	Harf	Paneldeki Konuşmacı Görüşleri
1	Thales	d	a) Doğa, Tanrı'nın koyduğu düzen içinde akılla anlaşılır.
2	Farabi		b) Bilimin amacı doğaya egemen olmaktır.
3	Francis Bacon		c) Doğa, egemenlik kurulacak bir nesne değil birlikte var olunacak alandır.
4	Descartes		ç) İnsan akıllı doğanın efendisi ve sahibidir.
5	Rousseau		d) Doğa akıl yoluyla kavranabilir bir düzendir.
6	Heidegger		

5. Paneldeki II. konuşmacının görüşü aşağıdaki filozoflardan hangisinin düşüncesiyle örtüşmektedir?

- A) Bacon
- B) Farabi
- C) Heidegger
- D) Herakleitos
- E) Rousseau

6. Paneldeki III. konuşmacının görüşü günümüz çevre sorunları açısından değerlendirildiğinde aşağıdaki yaklaşımlardan hangisiyle doğrudan ilişkilidir?

- A) Arkhe anlayışı
- B) Mekanik doğa anlayışı
- C) Teleolojik doğa anlayışı
- D) Ekofelsefe ve çevre etiği
- E) Doğada yaşam mücadelesi

7. Aşağıdaki tabloyu üç konuşmacının görüşlerini verilen ölçütler çerçevesinde doldurunuz.

Ölçüt	I. Konuşmacı	II. Konuşmacı	III. Konuşmacı
Doğa Anlayışı			
İnsan-Doğa İlişkisi			
Temel Amaç			
Müdahale Düzeyi			

8-11. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

DOĞA VE İNSAN

Tarih boyunca filozoflar, doğa-insan ilişkisini açıklarken hem doğanın ne olduğunu hem de insanın bu bütün içindeki yerini tartışmışlardır. Antik Yunan düşüncesinde doğa, kendi içsel düzeniyle işleyen bir gerçeklik olarak görülmüş ve insan, bu düzeni keşfetme kapasitesi sayesinde diğer varlıklardan ayrılmıştır. Thales'in her şeyin temelinde tek bir ilkenin (arkhe) bulunduğu fikri, doğanın rastlantısal değil rasyonel olarak anlaşılabilir bir düzen sunduğunu anlatır.

Orta Çağ'da doğa, Tanrı'nın kurduğu düzenin bir parçasıdır. Farabi'nin görüşlerine göre insan, doğadaki düzeni aklıyla kavrarken aynı zamanda bu düzene uygun davranmakla yükümlüdür çünkü insanın erdemi, hem kozmik düzeni kavramaya hem de bu düzeni korumaya bağlıdır.

Modern dönemde ise doğa, deneysel yöntemlerle çözülebilecek bir mekanizma olarak tanımlanmıştır. Descartes, insan zihninin doğayı açıklama gücünün, insanı doğanın “efendisi” hâline getirebileceğini ileri sürmüştür. Bu yaklaşım, modern teknolojik ilerlemelerin düşünsel temelini oluşturur. Ancak bu ilerlemeler, doğa üzerindeki insan etkisini artırdığı için çevresel sorunların da kaynağı hâline gelmiştir.

Günümüzde doğa-insan ilişkisine yönelik tartışmalar, doğayı anlamaktan çok doğanın geleceğini şekillendirme sorumluluğu etrafında yoğunlaşmaktadır. Hızlı kentleşme, tüketim kültürü, teknoloji bağımlılığı, küresel iklim değişikliği gibi süreçler hem insanın doğaya müdahalesinin sınırlarını hem de bu müdahalenin etik boyutlarını yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir.

8. Thales'in doğa anlayışına ilişkin verilen bilgilere göre Antik Yunan düşüncesinde doğanın "rastlantısal değil rasyonel olarak anlaşılabilir" bir düzen sunduğu nasıl gerekçelendirilmiştir?

[illegible]

9. Farabi'nin doğaya bakışı, insanın davranışları için nasıl bir etik sorumluluk doğurur?

[illegible]

10. Descartes'ın yaklaşımının modern teknolojik gelişmelere ne yönde bir düşünsel temel oluşturduğunu açıklayınız.

11. Günümüzde doğa-insan ilişkisine dair tartışmaların odak noktası, geçmiş dönemlerden hangi yönleriyle ayrılmaktadır?

12. Aristoteles'in "Her varlık, var olabileceği en yetkin biçimi arar." görüşü ile Spinoza'nın "İnsan doğadan ayrı bir varlık değildir." görüşü arasında nasıl bir fark vardır? Yazınız.

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

6. TEMA

TOPLUM VE KÜLTÜR

6.1. TOPLUM VE KÜLTÜRE İLİŞKİN UNSURLAR

6.2. TOPLUM İLE KÜLTÜR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Anahtar Kavramlar

- değer
- kültür
- toplum
- toplumsal düzen

Bu temada sizlerden

- toplum ve kültüre ilişkin unsurları çözümleyebilmeniz,
- toplum ve kültürün temel unsurlarını sorgulayabilmeniz

beklenmektedir.

Bu temada sizlerden açık uçlu soruları cevaplamanız, kavram haritası oluşturmanız, akran ve öz değerlendirme formlarını doldurmanız, yansıtma yazısı yazmanız, performans görevini yerine getirmeniz, tema sonundaki ölçme ve değerlendirme sorularını yanıtlamanız beklenmektedir.

Tema karekodu

Tema sunusu

NURUOSMANIYE KAPISI

زینت افزائی مقام معلای خلافت اسلامیہ و اریکھ پیرای سلطنت سنیہ عثمانیہ السلطان ابن السلطان الغازی
حضرت لرنیک جملہ ماثر عمران کبتری سما یونلرندن اولق اوزرہ اشبوچار سوی کبیر بیک اوج یوزاوجت سنہ حجزی بیع الاولند

KAPALIÇARŞI 1461
AND BAZAAR

Başlarken

Aşağıdaki soruları gerekçelendirerek cevaplayınız ve cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

- Farklı bir kentte ya da ülkede yaşasaydınız hayatınızda neler değişirdi?
- Bir toplumda "iyi" olarak kabul edilen bir davranışın başka bir toplumda "kötü" olarak kabul edilmesi nasıl açıklanabilir?"
- Kültür, doğuştan mı kazanılır yoksa öğrenilerek mi edinilir?
- Bir toplum kültürünü kaybederse kimliğini de kaybeder mi?
- Kültür değiştiğinde biz de değişir miyiz?

Bilgi Köprüsü

Aşağıdaki adımları takip ederek çalışmayı uygulayınız.

1. Aşağıdaki görselleri ve tabloyu inceleyerek soruyu cevaplayınız.

Hıdırellez, Türkiye

Kına gecesi, Türkiye

Venedik karnavalı, İtalya

Hanami geleneği, Japonya

Holi festivali, Hindistan

Rio karnavalı, Brezilya

Ülke	Gelenek/ Festival	Toplumsal İşlev	Vurgulanan Değer/ Durum/Kavram	Kültürel Anlam
Türkiye	Hıdırellez	Ortak değerler ve inançlar yoluyla kültürel sürekliliği desteklemesi	Umut, bereket	Doğayla uyum, paylaşım
Türkiye	Kına gecesi	Kadınlar arasındaki duygusal bağı güçlendirmesi, aileleri bir araya getirmesi, evlilik kurumuna geçişi meşrulaştırması	Sevgi, sadakat, dayanışma, aidiyet	Kına, “veda” ve “yeni başlangıç” sembolü
İtalya	Venedik karnavalı	Kolektif katılım yoluyla toplumsal kaynaşmayı ve yerel kimliği güçlendirmesi	Eğlence, coşku	Gündelik hiyerarşilerin geçici olarak askıya alınması, ortak deneyimle toplumsal bağın pekişmesi
Japonya	Hanami geleneği	Birlik duygusunu güçlendirmesi	Geçicilik bilinci, estetik duyarlılık	Doğanın döngüsellliği
Hindistan	Holi festivali	Sosyal sınıf farklarının silinmesi	Renk, eşitlik, coşku	Toplumsal bütünleşme
Brezilya	Rio karnavalı	Kolektif eğlence ile birlik duygusunu güçlendirmesi	Özgürlük, coşku	Gelenek ve modernliğin birleşimi

?

a) İncelediğiniz gelenek, karnaval ve festivallerde hangi ortak noktaları fark ettiniz? Yazınız.

.....

.....

.....

b) Bu etkinlik size kültürün toplumsal yaşamla ilişkisi hakkında neler düşündürdü? Yazınız.

.....

.....

.....

2. Sınıf arkadaşlarınızla aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışınız.

?

- Kültür, bireylerin davranışlarını hangi yollarla yönlendirir?
- Ortak kültür olmadan toplumsal dayanışma kurulabilir mi?
- Gelenekler, toplumun devamlılığını nasıl sağlar?
- Kültürel farklılıklar toplumun birliğini zayıflatır mı yoksa güçlendirir mi? Gerekçelendirerek açıklayınız.

6.1 TOPLUM VE KÜLTÜRE İLİŞKİN UNSURLAR

ÖĞRENİYORUM

1. Aşağıdaki görsellerden ve metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Okuma Metni

Kültür, bir toplumun tarih boyunca oluşturduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür ve hem somut hem soyut yönleriyle insan yaşamını şekillendirir. İnsanların ürettiği evler, giysiler, yemekler ya da teknolojik araçlar maddi kültürü oluşturur. Örneğin Türk evi mimarisi, Japon çay seremonisinde kullanılan eşyalar ya da kahve fincanı ve cezve buna örnektir. Buna karşın manevi kültür toplumun inançlarını, değerlerini ve ahlaki ilkelerini yansıtır. Misafire ikramda bulunmak, büyüklere saygı göstermek veya ramazan ayında dayanışma kültürünü sürdürmek bu yönüyle manevi kültüre dâhildir. Sembolik kültür ise dil, müzik, edebiyat, dans ya da bayrak gibi anlam taşıyan semboller içerir. Bir halk türküsünün duyguları dile getirme biçimi ya da bir bayrağın temsil ettiği aidiyet duygusu sembolik kültürün örnekleridir. Maddi, manevi ve sembolik kültür birbirini tamamlayan unsurlardır ve bir toplumun anlam dünyasının aktarımını sağlar. Örneğin kına gecesi'nin maddi unsuru kına, manevi unsuru sevgi ve sadakat, sembolik unsuru ise kına gecesine ait ritüellerdir.

Kültür; insanların nasıl düşündüğünü, nasıl davrandığını ve dünyayı nasıl anlamlandırdığını belirler. Bir toplumun dili, dini, gelenekleri, sanatı, hukuku ve günlük yaşam alışkanlıkları kültürün temel unsurlarını oluşturur. Kültür, bireyin doğuştan getirdiği bir özellik olmadığı için ancak sosyalleşme süreciyle öğrenilen bir yapıdır. Kültürün en temel unsurlarından biri dildir. Dil, hem bir iletişim aracı hem de düşünme ve anlam üretme biçimidir. Örneğin Türkçedeki atasözleri, toplumun değerlerini ve yaşam tecrübelerini yansıtır. Bir diğer unsur inanç ve dindir. İnanç sistemleri toplumun iyi ile kötü anlayışını, ahlaki ölçütlerini, aile yapısını ve kurumları etkiler. Ramazan ayında dayanışma ve paylaşmanın artması, dinin toplumsal hayata etkisine örnektir. Değerler, kültürün yönlendirici ilkeleridir. Saygı, adalet, misafirperverlik gibi değerler bireylerin davranışlarını şekillendirir. Örneğin yaşlılara yer vermek, saygı değerinin günlük hayattaki yansımasıdır. Normlar ise bu değerlerin somut kurallara dönüşmüş hâlidir. Trafik kurallarına uymak ya da sıraya girmek birer normdur. Normlar toplumsal düzeni sağlar. Kültürün bir diğer unsuru gelenek ve görenektir. Düğün, bayram kutlamaları veya asker uğurlama törenleri toplumsal birlik duygusunu güçlendirir. Sanat ve estetik anlayışı da kültürün önemli bir parçasıdır. Türk halk müziği ya da minyatür sanatı, toplumun tarihsel birikimini ve duygusal dünyasını yansıtır.

Eğitim sistemi, aile yapısı ve devlet düzeni kültürel değerlerle şekillenir. Kültürün maddi unsurları arasında mimari, kıyafetler, yemekler ve teknolojik araçlar yer alır. Örneğin geleneksel Türk evleri ile modern apartman yaşamı farklı kültürel dönemleri yansıtır. Kültür ile toplum arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Toplum kültürü üretir, kültür de toplumu şekillendirir. Kültür, toplumsal kimliğin temelidir. İnsanlar ait oldukları kültür sayesinde "biz" duygusu geliştirir.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

- Bir toplumda ortak anlam dünyasını zayıflatan gelişmeler ortaya çıktığında toplumsal birlik duygusu bu durumdan nasıl etkilenir?
- Günlük hayatta davranışları yönlendiren kurallar ve değerler ortadan kalkarsa toplumsal düzen sürdürülebilir mi? Neden?
- Küreselleşme ve medya etkisiyle değişen yaşam tarzları, toplumların kimliğini güçlendirir mi yoksa dönüştürerek farklılaştırır mı? Gerekçelendirerek açıklayınız.

Etkinlik

Adı	Toplumsal Yapı ve Kültürel Unsurlar
Amaç	Toplumu ve kültürü oluşturan unsurları belirleyebilme
Süre	30 dakika

1. Aşağıdaki görselleri inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Bu etkinlikte hangi nesneler dikkat çekiyor?

Bu etkinlikte hangi duygular veya toplumsal beklentiler yansıtılıyor?

Bu etkinlikte hangi değerlerin öne çıktığını düşünüyorsunuz?

Bu görselde yer alan kişilerin toplum içindeki rolleri neler olabilir?

Kullanılan kıyafetler neyi simgeliyor olabilir?

Şeker ve kolonya ikram edilmesi sizce ne anlama geliyor?

Bu davranış hangi değerleri yansıtır olabilir?

Bu gelenek nesiller arası ilişkilerle ilgili ne tür ipuçları veriyor?

Bu davranışlar toplumda hangi tür bağları güçlendirir?

Sizce dijital ortamda sanal sohbet etmek ne anlama geliyor?

Bu iletişim biçimi hangi değerleri yansıtır olabilir?

Sanal sohbetler toplumda hangi tür bağları güçlendirir ya da zayıflatır?

Dijital ortamdaki bu etkileşim, bireyler arası ilişkiler hakkında ne tür ipuçları veriyor?

2. Günlük yaşamda karşılaşılabilecek kültürel unsurlara örnekler veriniz. Verdiğiniz örneklerin karşılık geldiği kültürel ve toplumsal unsuru ve toplum açısından önemini aşağıdaki tabloya yazınız.

Kültürel Örnek	Karşılık Geldiği Kültürel ve Toplumsal Unsur	Toplum Açısından Önemi
<i>Kına gecesi</i>	<i>Gelenek, ritüel, örf ve âdetler</i>	<i>Kültürel mirasın aktarımını sağlar, toplumsal dayanışmayı ve aidiyet duygusunu artırır.</i>

3. Aşağıdaki sorular temelinde düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

- a) Kültürel unsurlar toplumda hangi rolleri desteklemektedir?
b) Kültürel unsurlar toplumsal düzeni nasıl etkilemektedir?

Değerlendirme

Aşağıdaki Akran Değerlendirme Formu'nu kullanarak arkadaşınızın performansını verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

Akran Değerlendirme Formu					
Öğrencinin Adı ve Soyadı:		Sınıfı:		Numarası:	
Ölçütler	Dereceler				
	1 (Zayıf)	2 (Orta)	3 (İyi)	4 (Çok İyi)	5 (Mükemmel)
Kültürel unsurları doğru ayırt etti.					
Kültürel unsurlar arasındaki ilişkileri mantıklı bir şekilde kurdu.					
Gerekçelerini açıkça ifade etti.					
Kültürel unsurların toplumda hangi rolleri desteklediğini açıkladı.					
Kültürel unsurların toplumsal düzene katkısını açıkladı.					
TOPLAM PUAN					

Geri Bildirim

Olumlu Yönler:

Geliştirme Önerileri:

Etkinlik

Adı	<i>Bir Toplumunu Benzersiz Kılan Nedir?</i>
Amaç	<i>Toplumla kültür arasındaki ilişkileri ortaya koyabilme</i>
Süre	<i>30 dakika</i>

1. Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılarak bir grup sözcüsü seçiniz.
2. "Bir toplumu benzersiz kılan özellikler nelerdir?" sorusu üzerine iş birliği içinde ve farklı bakış açılarıyla düşününüz.
3. Grup arkadaşlarınızla kendi çevrenizden üç kültürel örnek (düğün gelenekleri, yöresel yemekler, müzik, bayram ritüelleri, yöresel kıyafetler, atasözleri, halk oyunları vb.) belirleyiniz.

.....

.....

.....

4. Grup arkadaşlarınızla seçtiğiniz örnekleri sınıflandırınız ve aşağıdaki tabloya yazınız.

Örnekler	Maddi Kültür (giyim, mimari vb.)	Manevi Kültür (değerler, inançlar, ahlak kuralları vb.)	Sembolik Kültür (sanat, dil, semboller, ritüeller vb.)
1.			
2.			
3.			

5. Belirlediğiniz kültürel örneklerdeki maddi, manevi ve sembolik unsurlar arasındaki ilişkiyi her bir örneğiniz için yazınız.

1. Örnek

.....

.....

2. Örnek

.....

.....

3. Örnek

.....

.....

Değerlendirme

Toplumla kültür arasındaki ilişkiyi bir örnekle açıklayınız.

ÖĞRENİYORUM

Aşağıdaki görsellerden ve metinden hareketle tabloda verilen açıklamaları ilgili kavramlarla örnekteki gibi eşleştiriniz.

Okuma Metni

Görsel 6.1: Aile, kültürlenme sürecinin ilk basamağıdır.

Görsel 6.2: Müzik, medya aracılığıyla başka toplumlara aktarılır.

Görsel 6.3: Sinema salonunda cep telefonu kullanılması etik kurallara uygun değildir.

Görsel 6.4: Hindistan'da trafik soldan akar.

Kültürel süreçler; bir toplumun değerlerinin, normlarının, sembollerinin ve anlam dünyasının zaman içinde nasıl üretiltiğini, aktarıldığını ve dönüştürüldüğünü açıklayan dinamik bir çerçeve sunar. Kültür, bireylerin gündelik pratikleri, toplumsal kurumların işleyişi ve tarihsel koşulların etkisiyle sürekli yeniden inşa edilen bir yapıdır. Bu nedenle kültürel süreçler; öğrenme, sosyalleşme, aktarım, yeniden üretim ve değişim boyutlarını birlikte içerir. Toplumsal yapı ile etkileşim içinde ilerleyen bu süreçler, hem sürekliliği sağlayarak düzeni korur hem de yeni koşullara uyum sağlayarak dönüşümü mümkün kılar. Temel kültürel süreçler şunlardır:

Kültürlenme: Bireyin doğduğu toplumun kültürel değerlerini, normlarını, dilini, inançlarını ve davranış kalıplarını öğrenerek içselleştirmesi sürecidir (Görsel 6.1). Bu süreç, bireyin toplumsal kimlik kazanmasını ve ait olduğu kültür içinde anlamlı bir konum edinmesini sağlar. Kültürlenme, yaşamın ilk yıllarından başlar ve büyük ölçüde aile aracılığıyla gerçekleşir ancak eğitim, akran grupları, medya gibi etmenler de sürece katkı sağlar. Dil, değerler, normlar ve semboller bu süreçte kazanılır.

Kültürel Yayıma: Bir toplumda ortaya çıkan kültürel unsurların [değer, teknoloji, moda, yemek, inanç, fikir, müzik (Görsel 6.2) vb.] başka toplumlara aktarılması ve benimsenmesi sürecidir. Bu süreç genellikle ticaret, göç, savaş, eğitim, medya ve teknoloji aracılığıyla gerçekleşir. Kültürel yayılma, kültürlerin tamamen değişmesi anlamına gelmez; çoğu zaman belirli unsurların başka bir kültüre eklenmesi şeklinde olur.

Kültürel Gecikme: Maddi kültürde (teknoloji, araç gereç, üretim biçimleri vb.) meydana gelen hızlı değişimlere karşılık manevi kültürün (değerler, normlar, hukuk, ahlak anlayışı vb.) aynı hızda uyum sağlayamaması durumunu ifade eder. Sosyal medya platformlarının hızla yayılmasına karşın kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasal düzenlemelerin daha sonra geliştirilmesi veya cep telefonlarının hızla yaygınlaşmasına rağmen kullanım alanlarında etik kurallara uyulmaması buna örnektir (Görsel 6.3).

Kültür Emperyalizmi: Güçlü ülkelerin, özellikle medya ve tüketim yoluyla diğer toplumların kültürleri üzerinde etkili olmasıdır. Uzun yıllar İngiltere'nin sömürgesi olan Hindistan'da trafiğin İngiltere'de olduğu gibi soldan akması buna örnektir (Görsel 6.4). Aynı zamanda küresel markaların yerel gelenekleri dönüştürmesi de kültür emperyalizminin bir başka biçimidir.

Kültürel Yozlaşma: Bir toplumun temel değerlerinin, normlarının ve anlam dünyasının işlevini yitirmesi, kültürel unsurlarının yüzeyselleşmesi, ticarileşmesi veya özünden uzaklaşması sürecini ifade eder. Bu kavram genellikle hızlı toplumsal değişim, küreselleşme, tüketim kültürü ve medya etkisi bağlamında tartışılır. Gösterişe dayalı yaşam biçimlerinin yaygınlaşması bu duruma örnektir.

Kültürel Değişme: Toplumun iç dinamikleri veya dış etkiler sonucunda toplumsal değerlerde, normlarda, yaşam biçimlerinde ve kurumlarda zaman içinde meydana gelen dönüşümdür. Sanayileşme, kentleşme, küreselleşme, teknolojik gelişmeler bu süreci hızlandırır. Günlük iletişimin yüz yüze etkileşimden dijital platformlara kayması bu duruma örnektir (Görsel 6.5).

Kültürleşme: Farklı kültürlerin uzun süreli temas sonucunda birbirinden etkilenmesi ve bazı unsurları benimsemesi sürecidir. Bu süreçte kültür tamamen kaybolmaz ancak etkileşim sonucu dönüşüme uğrar. Türkiye’de gençlerin Kore müziği dinlemesi, Türk dizilerinin Kore’de izlenmesi kültürleşmeye örnektir.

Kültürel Çatışma: Kültürel değişim her zaman uyum içinde gerçekleşmez. Farklı değerlerin karşı karşıya geldiği durumlar kültür çatışması olarak tanımlanır. Geleneksel aile anlayışı ile modern yaşam biçimleri arasındaki çatışma buna örnektir.

Kültür ve toplum sürekli etkileşim hâlinindedir. Kültür bir toplumun kimliğini oluştururken toplum da bu kültürü yaşatır, dönüştürür ve gelecek kuşaklara aktarır. Kültürü anlamak insanın hem geçmişini hem de geleceğini anlamasıdır çünkü kültür insanın kendini ifade etme biçiminin aynasıdır.

(Metin, yazarlar tarafından bu kitap için hazırlanmıştır.)

Görsel 6.5: Dijital platformlarda iletişim

Açıklamalar	Toplumsal Etki		İlgili Kavram
Yeni teknolojilerin hızla yayılması ancak eğitim sisteminin bu değişime geç uyum sağlaması	Toplumsal kurumlar teknolojik değişimlere ayak uydurmakta zorlanabilir.	b	a) Kültür emperyalizmi
Toplumda geleneksel değerlerle modern yaşam tarzı arasında yaşanan gerilim	Kuşaklar arası anlaşmazlıklara ve toplumsal gerilime yol açabilir.		b) Kültürel gecikme
Sosyal medyada popüler olan davranışların bireyleri “taklit kültürü”ne yönlendirmesi	Kuşaklar arası anlaşmazlıklara ve toplumsal gerilime yol açabilir.		c) Kültürel çatışma
Bir toplumun dilinin, müziğinin ve mutfak kültürünün başka toplumlarca belirlenmesi	Değerler yüzeyselleşebilir ve anlam kaybı ortaya çıkabilir.		ç) Kültürel yozlaşma
Almanya’da yaşayan bir Türk ailenin hem Türkçe hem Almanca konuşması, hem Türk mutfağını hem Alman yemek kültürünü benimsemesi	Kültürel asimilasyon ve kimlik erozyonu yaşanabilir.		d) Kültürleme
Türkiye’de kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılım oranının artması	İki kültür arasında yeni bir kimlik biçimi ortaya çıkar. Çok kültürlü toplumsal yapı güçlenir ancak kimlik tartışmaları ve uyum sorunları görülebilir.		e) Kültürleşme
Japon mutfağına ait suşinin Türkiye’de yaygınlaşması	Aile yapısı ve ekonomik yapı dönüşür. Geleneksel roller yeniden tanımlanır.		f) Kültürel değişim
Türkiye’de bir çocuğun aile içinde bayram ziyaretlerini, büyüklerin elini öpmeyi ve misafir ağırlama adabını öğrenmesi	Küresel kültürel etkileşim artar. Tüketim alışkanlıkları değişir ve kültürel çeşitlilik görünür hâle gelir.		g) Kültürel yayılma

6.2 TOPLUM İLE KÜLTÜR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Etkinlik

Adı	<i>Kültür Değişirse Toplum da Değişir mi?</i>
Amaç	<i>Topluma ve kültüre ilişkin merak edilen konuyu tanımlayabilme ve topluma ve kültüre dair sorular sorabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Dil, sanat, mimari, mutfak kültürü ve geleneklerin toplum üzerindeki etkisini sorgulayan, aşağıdaki örnek sorulara benzer sorular oluşturup ilgili alana yazınız. Sorularınızı oluştururken “Neden?, Nasıl? ve Ne yönde?” gibi ifadeler kullanmaya özen gösteriniz.

Örnek 1: *Kültür değişirse toplum değişir mi?*

Örnek 2: *Teknoloji, kültürü dönüştürür mü?*

Benim Sorularım

.....?

.....?

.....?

.....?

.....?

.....?

.....?

2. Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılınız ve bir grup sözcüsü seçiniz.
3. Grup arkadaşlarınızla bir araya gelerek ürettiğiniz sorular arasından cevabını en çok merak ettiğiniz ve tartışmaya uygun bir soruyu seçiniz. Seçtiğiniz soruya ilişkin grubunuzun temel savlarını belirleyiniz. Bu savların gerekçelerini kısaca not ediniz.
4. Akvaryum yöntemini uygulamak üzere sınıfın ortasında iki daire oluşturunuz.

İç daire: Tartışmacıların yer alacağı bölüm

Dış daire: Gözlemcilerin yer alacağı bölüm

Tartışmaya başlamadan önce görev dağılımını yapınız (tartışmacılar ve gözlemciler).

Belirlenen düzen içinde tartışmayı başlatınız ve aşağıdaki adımları takip ediniz.

- Tartışmada yer alacaksanız iç dairede, tartışmayı gözlemleyecekseniz dış dairede yerinizi alınız.
- İç çemberdeki grup üyeleri olarak seçtiğiniz kültür sorusunu sınıfla paylaşarak tartışmayı başlatınız.
- Tartışmanın kültür bağlamından kopmamasına özen gösteriniz.
- Dış çemberde olup tartışmaya yeni bir fikir veya eleştiri katmak isterseniz iç dairedeki boş sandalyeye oturarak söze katılabilirsiniz. Fikrinizi belirttikten sonra tekrar dış daireye dönünüz.
- Farklı bakış açılarını kültürel çeşitliliğin bir yansıması olarak kabul edip nezaketle karşılayınız.

5. Tartışmanın sonunda “Kültürün değişimi toplumun yapısını nasıl etkiler?” sorusuna ortak bir cevap oluşturarak sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki Akran Değerlendirme Formu’nu kullanarak arkadaşınızın performansını verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

Akran Değerlendirme Formu					
Öğrencinin Adı ve Soyadı:		Sınıfı:		Numarası:	
Ölçütler	Dereceler			4 (Çok İyi)	5 (Mükemmel)
	1 (Zayıf)	2 (Orta)	3 (İyi)		
Dil Kullanımı ve Zenginliği					
İçerik ve Görsel/İşitsel Araçlar					
Sunum Hazırlığı ve Ortam					
İletişim ve Göz Teması					
Karakter Tanıtımı ve Yaratıcılık					
Katılım ve Destek					
Beden Dili ve Mekân Kullanımı					
Kültür ve Toplum İlişkisini Tartışırken Kavramsal Çerçevenin (örneğin kültürel değişim, değer, kimlik, toplumsal yapı) Korunması					
Sorduğu veya Tartıştığı Soruların Araştırmaya, Düşünmeye Elverişli Olması					
Genel Değerlendirme					
TOPLAM PUAN					

Geri Bildirim

Olumlu Yönler:

.....

.....

.....

Geliştirme Önerileri:

.....

.....

.....

.....

Etkinlik

Adı	<i>Kültür Unsurları Arasındaki Bağlantı</i>
Amaç	<i>Toplum ve kültür hakkında bilgi toplayabilme, toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirebilme ve toplanan bilgilerden toplum-kültür ilişkisine dair çıkarımlar oluşturabilme</i>
Süre	<i>30+30 dakika</i>

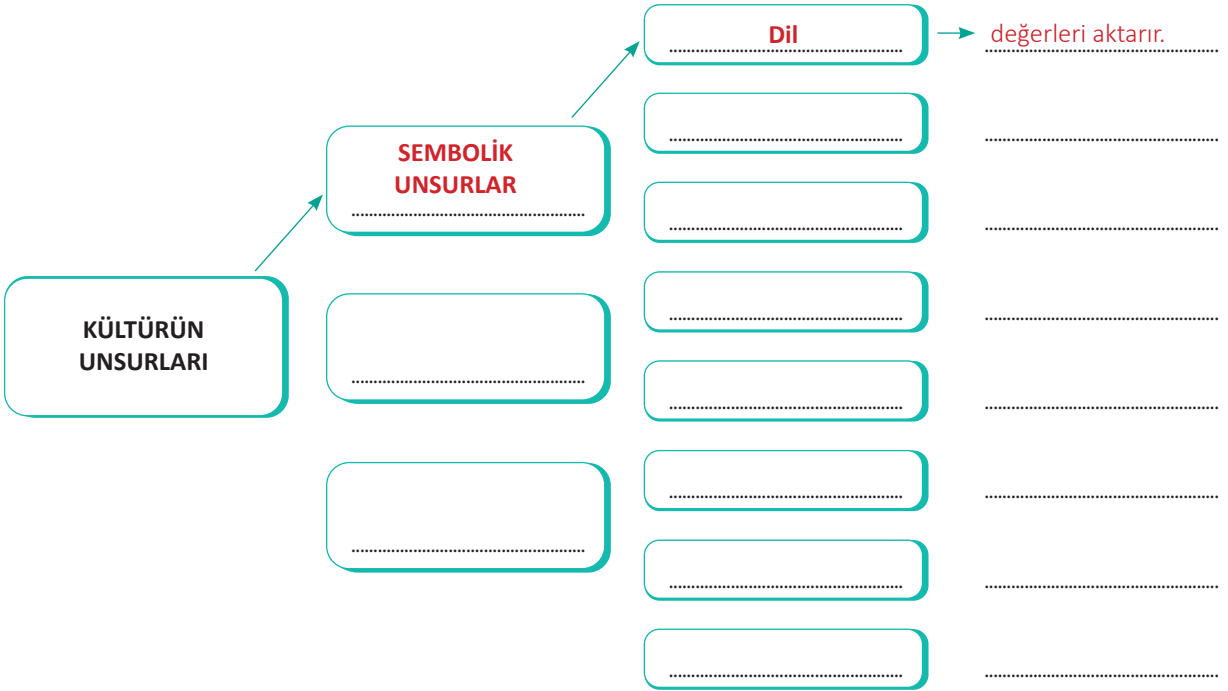
Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliği uygulayınız.

1. Öğretmeninizin rehberliğinde gruplara ayrılınız ve bir grup sözcüsü seçiniz.
2. Kültür unsurlarına ait örneklere (dil, sanat, gelenek, değer, teknoloji vb.) ilişkin kısa bir araştırma yapınız ve en az iki kültürel örnek seçiniz.

.....

.....

3. Seçtiğiniz örneklerin günlük yaşamda ne şekilde yer aldığına ve toplumsal ilişkileri nasıl etkilediğine ilişkin düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.
4. Seçtiğiniz örneklerden hareketle kültür unsurları arasındaki ilişkileri gösteren bir kavram haritası hazırlayınız.
5. Kavramlar arasında oklar kullanarak okların yönlerini ve ilişki biçimlerini aşağıda verilen örnekteki gibi belirtiniz.

6. Hazırladığınız kavram haritasını gözden geçirin ve bilgilerin doğruluğunu aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendiriniz.

- a) Bilgileriniz hangi kaynaklara dayanıyor?
- b) Edindiğiniz bilgilerde yanlış ya da eksik genellemeler var mı?
- c) Kültürel unsurların hepsini eşit biçimde temsil ettiniz mi?

7. Kavram haritanızı diğer grupların hazırladığı kavram haritalarıyla karşılaştırınız ve aşağıdaki bilgi notu, tablo ve sorular çerçevesinde yapıcı geri bildirimlerde bulununuz.

Bilgi Notu

Toplum ile kültür arasındaki ilişki, sosyal bilimler literatüründe karşılıklı kurucu bir süreç olarak ele alınmaktadır. Toplum; kültürü üreten, yeniden yorumlayan ve tarihsel koşullar içerisinde dönüştüren bir özne konumundadır. Buna karşılık kültür de bireylerin davranış kalıplarını, değer yönelimlerini ve anlam dünyalarını belirleyerek toplumsal yapının sürekliliğini ve düzenini mümkün kılar. Bu bağlamda toplum ve kültür, etkileşim içinde varlık kazanan bütüncül bir yapının iki boyutudur.

Kültürel Unsur/ Toplumsal Kurum	Kültürün Topluma Etkisi	Toplumsal Kültüre Etkisi	Örnek	Toplumsal Sonuç
Dil	Değerleri, normları ve güç ilişkilerini aktarır.	Toplumsal değişim dilde yeni kavramların ortaya çıkmasını sağlar.	“yardım” yerine “hak”; “bağış” yerine “sosyal hak”	Hayırseverlik anlayışından adalet temelli vatandaşlık bilincine geçiş
Âdet, Gelenek	Davranış kalıplarını belirler ve dayanışmayı güçlendirir.	Toplumsal ihtiyaçlara göre dönüşür.	Düğün törenleri	Akrabalık bağlarının pekişmesi ve toplumsal bütünleşme
Değerler ve Normlar	“iyi-kötü”, “uygun-ayıp” ölçütlerini oluşturur.	Zamanla ve yeni toplumsal deneyimlerle değişir.	Misafire çay ikram etme	Kültürel aktarım ve süreklilik
Din	Norm üretir, değer aktarır, dayanışmayı güçlendirir.	Kültürel bağlam dinin yaşanma biçimini etkiler.	• Zekât • Sadaka • İftar sofraları	Toplumsal yardımlaşma ve kolektif bilinç
Aile	Kültürel değerleri yeni kuşaklara aktarır.	Kültürel değişim aile yapısını dönüştürür.	• Hitap biçimleri • Evlilik törenleri • Eş seçimi	Kültürel süreklilik ve kuşaklar arası aktarım
Eğitim	Kültürü üretir, aktarır ve meşrulaştırır.	Kültürel değerler eğitimin içeriğini belirler.	Değer eğitimi	Kültürel yeniden üretim ve dönüşüm
Ekonomi	Üretim biçimi yaşam tarzını etkiler.	Kültürel değerler ekonomik tercihleri yönlendirir.	• Sanayi devrimiyle çekirdek aileye geçiş • Tasarruf kültürü	• Aile yapısının dönüşümü • Tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi
Siyaset	Resmî ideoloji ve hukuk yoluyla değer yayar.	Toplumsal adalet ve özgürlük anlayışı yasaları etkiler.	• Bireyci kültür • Kolektivist kültür	• Hak anlayışı • Yönetim biçimlerinin şekillenmesi

a) Haritadaki bağlantılar mantıklı mıdır?

b) Kültür unsurları arasındaki ilişki yeterince açık mıdır?

Kültür Unsuru	Alt Unsur	Örnek	Diğer Kültür Unsurlarıyla İlişkisi
Maddi Kültür			
Manevi Kültür			
Sembolik Kültür			

- a) Bu etkinlikte toplum ile kültür arasındaki ilişkiye dair neleri fark ettiniz?
- b) Bu bilgiler, günlük yaşam pratiklerinize bakışınızı nasıl etkiledi?
- c) “Kültürün dönüştürücü gücü” ifadesi ne anlama geliyor?
- ç) Bu etkileşim içinde birey olarak sizin sorumluluğunuz ne olabilir?
- d) Toplum mu kültürü biçimlendirir, kültür mü toplumu biçimlendirir?
- e) Kültürün korunması toplumsal kimliği nasıl etkiler?

This image shows a full page of white paper with horizontal blue or grey ruling lines, typical of notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Değerlendirme

1. Aşağıdaki tabloda verilen her kavrama bir örnek yazınız ve bu kavramların kültürel anlamını kısa bir cümleyle açıklayınız.

Kavram	Örnek	Kültürel Anlam
Maddi Kültür		
Manevi Kültür		
Sembolik Kültür		
Kültür Çatışması		
Kültürel Gecikme		
Kültürel Yozlaşma		
Kültür Emperyalizmi		

2. Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu'nu kullanarak performansınızı verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

Öz Değerlendirme Formu			
Bu form, kendinizi değerlendirmeniz amacıyla oluşturulmuştur. Çalışmanızı en doğru yansıtan ölçüt cümlesinin karşısındaki derecelerden en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği "X" ile işaretleyiniz. "Hiçbir zaman" ve "Bazen" işaretlediğiniz seçeneklere ait davranışlardaki eksiklerinizi gözden geçiriniz.			
Öğrencinin Adı ve Soyadı:		Sınıfı:	Numarası:
Ölçütler	Dereceler		
	Hiçbir Zaman (1)	Bazen (2)	Her Zaman (3)
Kavramlar arasındaki ilişkileri doğru kurabildim.			
Güvenilir bilgi kaynaklarını kullandım.			
Kültür ve toplum ilişkisini açıklayabildim.			
Grup çalışmasında aktif rol aldım.			

Performans Görevi

Adı	<i>Kültürün Dönüşümü: Gelenekten Dijital Topluma</i>
Görev	<i>Bu performans görevinde sizlerden seçtiğiniz bir kültürel unsurun zaman içinde nasıl değiştiğini araştırarak bu değişimi sosyolojik kavramlarla analiz etmeniz ve toplumsal kimlik üzerindeki etkilerini görsel destekli bir sunu (poster veya kısa belgesel) aracılığıyla anlatmanız beklenmektedir.</i>

Performans görevinizi aşağıdaki adımları takip ederek hazırlayınız.

1. Göreve başlamadan önce dikkat edilecek noktalar

Kültürel Unsur Seçimi

Aşağıdaki örnekleri göz önünde bulundurarak yaşadığınız çevreden veya ailenizin yaşantısından bir kültürel unsur seçiniz.

Yemek: Yerel bir yemeğin hazırlanma/tüketim biçiminin değişimi
Gelenek/Âdet: Düğün, bayram kutlaması, asker uğurlaması gibi geleneklerdeki değişim
Müzik: Belirli bir yöresel müzik türünün popülerleşmesi/dijitalleşmesi
Dil/İletişim: Bir ağız/lehçenin veya günlük iletişim dilinin değişimi
Kıyafet: Geleneksel kıyafetlerin günlük yaşamdaki yerinin/tasarımının değişimi

Araştırma Soruları Belirleme

Seçtiğiniz kültürel unsura dair aşağıdaki soru örneklerinden hareketle en az dört temel araştırma sorusu belirleyerek cevaplayınız.

Bu unsurun geçmişteki (örneğin 30 yıl önce) ve günümüzdeki hâli nasıldır?
 Bu değişimi etkileyen temel sosyolojik faktörler (göç, küreselleşme, teknoloji vb.) nelerdir?
 Bu değişim hangi sosyolojik kavramlarla (norm, değer, toplumsal değişim vb.) açıklanabilir?
 Bu değişim kültür taşıyan bireylerin kimliğini nasıl etkilemiştir?

Kaynak ve Veri Toplama

Birincil Kaynaklar: Aile büyüklerinize veya çevrenizdeki yaşlılarla röportajlar yapınız. Fotoğraf, eski eşya gibi materyaller toplayınız.
İkincil Kaynaklar: Konuyla ilgili akademik makaleler, haberler, kitaplar ve güvenilir genel ağ kaynaklarını araştırınız.

Kavramsal Çerçeve Oluşturma

Topladığınız verileri kullanarak değişimi aşağıdaki sosyolojik kavramlarla açıklayınız ve ilişkilendiriniz.

Sosyolojik Kavram	Açıklama ve İlişkilendirme
Kültür	
Norm/Değer	
Toplumsal Değişim	
Küreselleşme	

Kimlik Üzerindeki Etkilerin Değerlendirilmesi

Seçtiğiniz kültürel unsurdaki değişimin onu kullanan/taşıyan bireylerin toplumsal kimliğini nasıl etkilediğini tartışınız.

Senaryo/Taslak Hazırlama

Senaryonuzu/taslağınızı hazırlarken aşağıdaki hususlara dikkat ediniz.

Poster: Başlık, bölümler (geçmiş hâli, dönüşümün nedenleri, sosyolojik analiz, kimlik etkisi), kullanılacak görseller/grafikler ve metinlerin yerleşimi için bir taslak hazırlayınız.

Kısa Belgesel: Akış şeması, röportaj soruları, çekim planı ve kullanılacak görüntü/müzik listesi içeren detaylı bir senaryo hazırlayınız (Süre: 3-5 dk.).

Görsel Destekli Ürünün Hazırlanması ve Sunum

Poster: Özgün ve dikkat çekici başlık, uygun görsel materyaller, okunaklı ve bilimsel metinler kullanınız.

Kısa Belgesel: Görüntü kalitesine, sesin netliğine ve kurgunun akıcılığına önem veriniz. Röportajlar, arşiv görüntüleri ve kendi çekimlerinizi dengeli kullanınız. Telifsiz müzik/görüntü kullanmamaya özen gösteriniz.

2. Görev bitiminde dikkat edilecek noktalar

Görev Sonunda: Sunum Hazırlığı

Hazırladığınız ürünü sınıf arkadaşlarınıza on dakikalık bir sunumla aktarınız.

Giriş: Konuyu ve araştırma sorularını tanıtınız.

Gelişme: Araştırma bulgularınızı, sosyolojik analizlerinizi ve kavramsal açıklamalarınızı sununuz.

Sonuç: Değişimin kimlik üzerindeki etkilerine dair değerlendirmenizi özetleyiniz.

Değerlendirme

Çalışmanız, öğretmeniniz tarafından Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı ile değerlendirilecektir.

Analitik Dereceli Puanlama
Anahtarı'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

6. Tema Ölçme ve Değerlendirme

1-4. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Ayşe, ailesiyle birlikte Anadolu'nun farklı kültürel unsurlarını yansıtan geleneksel bir düğün törenine katılır. Düğün alanında yöresel kıyafetler giyen insanların halk oyunları oynadığını, davul ve zurna eşliğinde türküler söylendiğini görür. Misafirlere geleneksel yemekler, tatlılar ve içecekler ikram edilirken büyüklerin küçüklerle ilgilenmesi, misafirlerin birlikte eğlenmesi ve dayanışma içinde hareket etmesi Ayşe'nin dikkatini çeker.

Tören sırasında gelin alma, takı merasimi ve kına gibi sembolik uygulamaların belirli anlamlar taşıdığını fark eden Ayşe; kullanılan müziklerin, yemeklerin, dilin, geleneklerin ve davranış biçimlerinin toplumun kültürel değerlerini yansıttığını düşünür. Ayrıca farklı kuşaklardan insanların aynı tören içinde ortak kurallara ve değerlere uygun davranmasının kültürün toplumsal birlik üzerindeki etkisini gösterdiğini fark eder. Bunun üzerine Ayşe, kültürün yalnızca maddi unsurlardan değil manevi değerler, gelenekler, semboller ve toplumsal ilişkilerden oluştuğunu sorgulamaya başlar.

1. Bu düğün törenindeki maddi, manevi ve sembolik kültür unsurlarını sınıflandırınız.

Maddi	Manevi	Sembolik

2. Ayşe, bu kültürel unsurların topluma ve toplumun kültüre etkilerini nasıl değerlendirir?

.....

.....

.....

.....

.....

3. Aşağıdaki kültürel unsurlara ve toplumsal kurumlara birer örnek yazınız.

Kültürel Unsur/ Toplumsal Kurum	Örnek
Dil	
Âdet/Gelenek	
Değerler/Normlar	
Din	
Aile	

4. Aşağıdaki tabloya kültürel unsurların topluma ve toplumun kültüre etkisini yazınız.

Kültürel Unsur	Topluma Etkisi	Toplumun Kültüre Etkisi
Dil		
Âdet/Gelenek		
Değer/Norm		
Din		
Aile		

5. Aşağıdakilerden hangisi kültürün topluma etkisine örnektir?

- A) Hukuk kurallarının yazılması
- B) Cep telefonlarının yaygınlaşması
- C) Gençlerin yabancı diziler izlemesi
- D) Düğünlerde konuklara ikramlarda bulunulması
- E) Sanayileşmeyle birlikte aile yapısının değişmesi

6 ve 7. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.

Murat, okul kütüphanesinde “toplum ve kültür” üzerine bir araştırma yapar. Merak ettiği konu, “sosyal medyanın gençlerin kültürel değerleri üzerindeki etkisi”dir. Murat bu konuda sorular sorarak bilgi toplama-yı ve çeşitli çıkarımlar yapmayı amaçlar.

6. Murat hangi sorunu araştırmak istiyor?

.....

.....

.....

7. Sosyal medyanın geleneksel değerler üzerindeki etkisini değerlendiriniz ve görüşünüzü gerekçelendiriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8 ve 9. soruları aşağıdaki metinden faydalanarak cevaplayınız.**TOPLUM VE KÜLTÜRÜN DÖNÜŞEN YAPISI**

Kültür hem geçmişten devralınan bir miras hem de yeniden üretilen dinamik bir süreçtir. Bir toplumun maddi kültürü çoğu zaman manevi ve sembolik kültürden daha hızlı değişir. Bu durum, özellikle teknolojik ilerlemenin yoğun olduğu toplumlarda “kültürel gecikme” denilen olgunun ortaya çıkmasına neden olur. Örneğin iletişim teknolojileri hızla gelişirken mahremiyet, etik, toplumsal sorumluluk gibi manevi kültür unsurları bu değişime aynı hızda uyum sağlayamayabilir.

Kültür, aynı zamanda toplum içindeki farklı gruplar tarafından farklı biçimlerde yaşanır. Gençlik kültürü, göçmen kültürleri veya alt kültürler, baskın kültürle etkileşim içinde ve çatışma hâlinindedir. Bu çatışmanın en belirgin hâli, kültür çatışması olarak ortaya çıkar ve özellikle geleneksel değerler ile modern yaşam tarzının karşı karşıya geldiği durumlarda belirginleşir.

Küreselleşme süreci ise kültürel ilişkileri yeni bir boyuta taşımıştır. Medya, moda ve tüketim alışkanlıklarının küresel ölçekte yayılması bazı toplumlarda kültür emperyalizmi tartışmalarını gündeme getirmiştir. Güçlü kültürlerin, zayıf kültürler üzerinde belirleyici olduğu bu süreç, yerel kültürlerin anlam kaybı yaşamasına veya kültürel yozlaşma olarak adlandırılan bir dönüşüme yol açabilir. Ancak bu süreç her zaman tek yönlü değildir. Bazı toplumlar, küresel kültürü kendi değerleriyle yeniden yorumlayarak yeni kültürel sentezler üretir.

Kültür, toplumun hem birleştirici gücü hem de değişimin kaynağıdır. Maddi, manevi ve sembolik kültür unsurları arasındaki etkileşimin biçimi; çeşitlilik, çatışma ve uyum süreçlerini beraberinde getirir. Kültür toplumun hem kimliğini hem de geleceğini şekillendirdiği için kültürü anlamak, toplumu anlamaktır.

8. Kültürel gecikmenin ortaya çıkmasının temel sebebi nedir? Bir örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Kültür çatışmasının hangi durumda ortaya çıktığını yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Temayla ilgili daha fazla soru içeriğine karekod aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

A-B-C-Ç

ahilik: Kökleri eski Türk törelerine dayanan ve Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan ocak.

analiz: Bir bütünü öğelerine ayırma; ayrıştırma.

antik: İlk Çağ'daki uygarlıklarla, özellikle eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile ilgili olan.

argüman: Bir şeyin doğruluğunu, gerçekliğini kanıtlamaya yarayan belge ya da düşünce; kanıt.

arkhe: Başlangıç, ilk neden.

bağlam: Herhangi bir olguda olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı, kontekst.

belde: İlçeden küçük, köyden büyük, nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olan, belediye ile yönetilen, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş yerleşim merkezi.

bilfiil: Gerçekten yaparak, işleyerek, çalışarak; fiilî olarak.

bilgelik: İlk Çağ felsefesinde kendini tanımanın bilgisi.

birey: Toplumlara oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert.

D-E-F

dağılıp: Coğrafyanın, doğal ya da insana değgin olayların yeryüzüne dağılıp ve yayılıpalarını göz önüne alan temel ilkelerinden biri.

değışim: Bir zaman dilimi içindeki değışikliklerin bütünü; değışme.

demografi: İnsan nüfusunu yapı, gelişme ve dağılım açısından inceleyen bilim; nüfus bilimi.

dinamik: Canlı, etkin, hareketli.

etik: Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü.

etkileşim: Birbirini karşılıklı olarak etkileme işi.

federal: Federasyon durumunda birleşmiş olan.

fetih: İslam kültüründe bir yerin ele geçirilmesinin yanında adaletin, huzurun ve medeniyet değğerlerinin yayılmasını da ifade eden kavram.

figür: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

form: İstenilen şeylerin yazılması, doldurulması için hazırlanmış basılı belge.

G-H-I-İ-J

göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma.

hiyerarşi: Önem ve değğer bakımından gitgide yükselen basamaklar dizisi; aşama sırası.

iş gücü: Bir insanın yararlı şeyler üretmek için harekete geçirmek zorunda olduğu fiziksel ve düşünsel yetilerinin tümü.

işgal: Bir yeri ele geçirme.

jeomorfoloji: Yeryüzü şekillerini ve bu şekillerin oluşum ile değışim süreçlerini inceleyen bilim; yüzey bilimi.

K-L

katman: Altında veya üstünde olan kayaçlardan gözle veya fiziksel olarak az çok ayrılabilen, kalınlığı 1 santimetreden az olmayan tortul kayaç birimi; tabaka.

kırsal alan: Üretim etkinlikleri tarıma dayalı olan, hayvancılık yapılan, kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan; kırsal bölge, kırsal kesim.

kitlesel hareketler: Toplumun geniş kesimlerinin katılımıyla gerçekleşen toplumsal hareketler.

kolektif: Birçok kimseyi veya nesneyi içine alan, birçok kişi ve nesnenin bir araya gelmesi sonucu olan.

koloni: 1. Sömürge. 2. Göçmen topluluğu veya bu topluluğun yerleştiği yer.

konargöçer: Göçebe bir hayat süren, bir yere sürekli yerleşmeyen (aşiret, oba vb.); göçerkonar.

kozmos: Gök varlıklarının bütünü; evren, kâinat, cihan, âlem.

kurultay: Eski Türklerde ve Moğollarda devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclis.

kült: Yerel özellikler taşıyan dinî törenler.

küreselleşme: Mal, hizmet, sermaye, teknoloji ve fikirlerin uluslararası sınırları aşarak dünya çapında yayılması, toplumların ve ekonomilerin birbirine entegre olması süreci.

literatür: Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi.

logos: Evrenin temelindeki ussallık, evrensel us, evrendeki akışı ya da oluşumları düzenleyici ilke.

M-N-O-Ö

mit: Geleneksel olarak yayılan veya toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren alegorik bir anlatımı olan halk hikâyesi; mitos.

mitoloji: Tarih öncesi tanrılarının efsaneli serüvenlerini anlatan ve bir topluluğun duygularını, anlayışını ve özelemlerini göstermesi bakımından değeri olan mitlerin, efsanelerin bütünü.

moher: Tiftik keçisinin ince, yumuşak, parlak yünü; tiftik.

motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan öğelerden her biri.

mübadele: Para aracılığı olmaksızın, bir nesnenin dolaysız olarak bir başka nesne ile değiştirilmesi; değiş, değişme, değişim.

mücazat: İşlenen bir suçtan ötürü ceza verme.

mülkiyet: Kendisinin olan bir şeyi yasa çerçevesi içinde dilediği gibi kullanabilme hakkını taşıma durumu, sahiplik, iyelik.

mülteci: Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi.

münevver: Kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse); aydın.

nicel: Nicelik bakımından, nicelikle ilgili, kantitatif.

nitel: Nitelik bakımından, nitelikle ilgili, kalitatif.

nüfus dağılışı: İnsanların dünya veya belirli bir bölge üzerinde (ülke, şehir, kıta) coğrafi, ekonomik ve siyasi faktörlerin etkisiyle dengesiz, kümelenmiş veya seyrek şekilde yerleşme biçimi.

olgu: Birtakım olayların dayandığı sebep veya bu sebeplerin yol açtığı sonuç; vakia.

ontoloji: Konu olarak eski Yunan felsefesinden beri ele alınan ve Aristoteles'in "ilk felsefe" adını verdiği, var olanların özü üzerine araştırma yapan bilim; varlık bilimi.

ölçüt: Bir yargıya varmak veya değer vermek için başvurulmuş ilke, kıstas, mısdağ, kriter.

P-R

perspektif: Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yön; bakış açısı.

ritüel: Belli bir değer ya da inancın simgelenmesine hizmet eden, düzenli olarak tekrarlanan, kurallarla belirlenmiş geleneksel davranışlar dizisi.

rölyef: Kil, alçı, taş vb. işlenebilir gereçleri girintili çıkıntılı yüzeyler durumunda biçimlendirerek yapılan eser; kabartma.

rönesans: XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik İlk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımı.

S-Ş

sanayileşme: Tarım temelli ekonomik yapıların yerini makineleşme, seri üretim ve teknolojik yeniliklerin aldığı imalat odaklı ekonomilere bırakma süreci.

sembol: Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, alem, remiz, rumuz, timsal.

sfenks: Mısır'da eski Mısırlılar çağından kalma kadın başlı, aslan vücutlu heykel.

sikke: Altın, gümüş, bakır, bronz, alüminyum vb. maddelerin alaşımından yapılan para; madenî para.

sömürgecilik: Genellikle bir devletin başka ulusları, devletleri, toplulukları, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması veya yayılmayı istemesi; müstemlekecilik, kolonyalizm, kolonizatörlük.

süreç: Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisi, vetire, proses.

şehirleşme: Özellikle sanayinin gelişmesi sonucu nüfusun şehirlerde toplanması ve şehir alanlarının genişlemesi süreci.

T-U-Ü-V-Y-Z

tekke: Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve tören yaptıkları yer; dergâh.

telos: Bir varlığın, organın veya eylemin doğasındaki potansiyeli gerçekleştirdiği mükemmel durumu.

töre: Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü; âdet, ayin.

traverten: Birtakım kaynak sularının dibinde biriken, kalkerli veya silisli tortu; pamuk taşı.

tutum: 1. Davranma işi; davranım, muamele, hareket. 2. Dıştan gözlemlenebilecek tepkilerin toplamı.

yazıt: Bir kimse veya bir olayın anısını yaşatmak için bir şey üzerine kazılan yazı, kitabe.

yöntem: Bilimde belli bir sonuca erişmek için bir plana göre izlenen yol, metot.

yurt: Bir halkın hâkim olduğu, üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası; el, il, dar, vatan.

- Açıl, O. (2016). İlk Türk Devletlerinde Kadın Algısı ve Kadın Hakları. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 63-72.
- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akurgal, E. (2018). *Türkiye'nin Kültür Sorunları*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Aristoteles. (1997). *Nikomakhos'a Etik*. Saffet Babür (çev.). İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Arslan, A. (2006). *İlkçağ Felsefe Tarihi 1*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, A. (2006). *İlkçağ Felsefe Tarihi 2*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, A. (2007). *İlkçağ Felsefe Tarihi 3*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, A. (2008). *İlkçağ Felsefe Tarihi 4*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Atkinson, S. (2015). *Sosyoloji Kitabı*. Tuba Göbekçin (çev.). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Avakian, B. (2008). *Kültür, Sanat, Bilim ve Felsefe Üzerine*. Şebnem Alpagut (çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Bars, M. E. (2015). Türk destan kahramanı tipi bağlamında Battal Gazi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 78-87.
- Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu*. Nilgün Tural, Funda Keskin (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2016). *Küreselleşme-Toplumsal Sonuçları*. Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berkli, Y. (2018). Uygur Resim Sanatının Üslup Özellikleri/Uighur Painting Style Features. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(45), 155-166.
- Bülbül, C. (2009). Eski Anadolu Tarihinde Frigler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(27), 79-95.
- Çakmak, S. (2023). Kavimler Göçünün Nedenleri ve Avrupa Etnik Yapısının Oluşum Süreci: Hun Türkleri ve Diğer Kavimler. *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 46-62.
- Çapan, F. ve Güvenç, B. (2017). Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(18), 629-640.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çolak, F. (2012). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951). *Tarih Okulu Dergisi*, 2013(XIV).
- Çoruhlu, Y. (2001). Göktürk Sanatında Dini Nitelikli Heykeller ve Tasvirler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 48(2000), 95-146.
- Çoruhlu, Y. (2002). *Hun Sanatı*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 4. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Descartes, R. (2007). *Felsefenin İlkeleri*. Mehmet Akın (çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Develi, E. (2017). 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politiği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Göç Özel Sayısı), 1343-1353.
- Doğan, C. (2013). Eski Türk Ailesinin Yapısı Ve Fonksiyonları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 73-81.
- Eagleton, T. (2005). *Kültür Yorumları*. Özge Çelik (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Elias, N. (2011). *Uygarlık Süreci*. Ender Ateşman (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergun, D. (1979). *Sosyoloji El Kitabı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Ergürer, H. (2010). Urartu Kemerleri Üzerindeki İnsan Tasvirleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 243-264.
- Fârâbî. (2001). *El-Medinetü'l Fâzıla*. Nafiz Danışman (çev.). Ankara: MEB Yayınları.
- Fârâbî. (2011). *İdeal Devlet El-Medinetü'l Fâzıla*. Ahmet Arslan (çev.). İstanbul: Divan Kitap.
- Gecikli, F. (2012). Liderlik ve Duygusal Zekâ: Mustafa Kemal Atatürk Örneği/ Leadership And Emotional Quotient; Mustafa Kemal Atatürk. *Atatürk İletişim Dergisi*, 3, 19-38.
- Genç, Y., Solmaz, U. ve Akalın, H. (2019). Erkeğin Başarı Trendinde Kadının Yeri ve Feminist Sosyal Hizmet Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 9(1), 229-265.

- Gömeç, S. Y. (2019). Eski Türk Dininin Temel Özellikleri. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 84-123.
- Güllüpinar, F. (2013). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiki ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 2/4.
- Güngör, E. (2019). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Yer-Su Yayınevi.
- Güreşçi, E. (2010). Türkiye’de Kentten-Köye Göç Olgusu. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 77-86.
- Güvenç, B. (2005). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haykır, Y. ve Haykır, H. (2017). Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Aile Yapısına Bir Bakış. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 117(230), 87-106.
- Himmetoğlu, İ. (2023). Coğrafyanın Yeni Çağ Serüveni. U. Sözcü ve A. Türker (ed.) *Eğitim Perspektifinden Geçmişten Günümüze Coğrafyanın Serüveni* içinde. (ss. 71-109). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Hobbes, T. (2022). *Leviathan*. Semih Lim (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İplikçi, A. (2022). Türk Töresinin Türk Devlet Felsefesine Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 9(46), 165-183.
- Kalan, E. (2012). İvolga Örneğinde Hun Kent Kültürüne Genel Bir Bakış. *Türkbilig*, 24, 1-19.
- Kalmış, G. (2017). Erzurum ve Çevresinde Tespit Edilen Urartu Sulama Sistemleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(13), 566-587.
- Kant, I. (1984). *Seçilmiş Yazılar*. Nejat Bozkurt (çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kaygusuz, D. (2021). Uluslararası İlişkilerde Göç Olgusu ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Akademik Düşünce Dergisi*, 3, 60-76.
- Koca, S. (2002). *Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 3. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Koç, İ. (2022). Eski Hitit Kralı Telipinu, Dönemi ve Fermanı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 83-98.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas University, Journal of Economics ve Administrative Sciences Faculty/Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- Köprülü, F. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kurtoğlu, Y. (2025). *Eski Orta Asya Türk Devletlerinde Aile*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Küçüker, M. ve Can, A. V. (2018). Tarihi Belgeler Işığında Uygurlarda Sağış. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 233-252.
- Locke, J. (1992). *İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme*. Vehbi Hacıcadıroğlu (çev.). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. Serpil Özkal (çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Mandaloğlu, M. (2016). İslamiyetten Önce Türklerde Aile Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 33, 133-159.
- Mannheim, K. (2017). *Kültür Sosyolojisi*. Mehmet Yalçınkaya (çev.). İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay (çev.). İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Memiş, E. (1994). Hitit Sarayında Kraliçelerin Rolü. *Belleten*, 58(222), 279-294.
- Ocak, A. Y. (1992). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ocak, A. Y. (1993). Dânişmendnâme. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 8, ss. 478-480). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
- Okay, B. (1993). Çin Seddi’nin Yapılış Nedeni Hakkında Değişik Bir Görüş. *Belleten*, (57), 27-40.
- Ong, W. J. (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. Sema M. Banon (çev.). İstanbul: Metis Kitap.
- Oral, B. ve Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri Public Health-Special Topic*, 3(1), 1-8.
- Ögel, B. (1993). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları II*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öksüz Kuşcuoğlu, G. ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2(1), 58-67.
- Özaydın, A. (2002). *Türklerin İslamiyet’i Kabulü*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 4. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- Özdilek, B. ve Atik-korkmaz, S. (2018). Letoon Teras Duvarları ve Geç Antik Dönem Mekânları 2015-2017 Yılları Kazı Buluntuları. *Cedrus*, 6, 395-433.
- Özkan, İ. (2013). Abdülkerim Satuk Buğra Han Destanı. B. Gül, F. Ağca ve F. Gökçe (Ed.), *Bengü Bitig: Dursun Yıldırım Armağanı içinde* (ss. 1-4). Ankara: Türkbilgi Yayınları.
- Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 127-145.
- Özlem, D. (2012). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Pehlivan, M. (2019). Francis Bacon'ın Ortaya Koyduğu Hakikat Ölçüsü ve Bilgi Kaynağı Çerçevesinde Yenidünya İnsanı Sorunsalının Çözümü. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 10-17.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 5, 33-44.
- Salğar, E. (2023). Bilim Tarihinde Dönüm Noktası: Milet Okulu. *Dört Öge*, 24, 53-70.
- Saltuklu, Z. (2019). Türklerde Töre. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 61-66.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri ve F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.
- Sevin, N. A. (2002). *İlk Osmanlı Sarayları ve Topkapı Sarayı*. Türkler Ansiklopedisi Cilt 12. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Sezer, D. S. (2023). Göbekli Tepe Üzerine Bir Değerlendirme: "Kutsal Alan", "Hiyeroglif", "Şölen", "İşbirliği" ve Diğerleri. *OANNES-International Journal of Ancient History*, 5(2), 413-450.
- Sezer, A. ve Şanlı, C. (2017). Coğrafya Öğretim Programında ve Ders Kitaplarında Göç Olgusu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (36), 16-25.
- Simmel, G. (2021). *Modern Kültürde Çatışma*. Tanıl Bora, Elçin Gen, Nazlı Kalaycı (çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Spinoza, B. (2011). *Ethica*. Hilmi Ziya Ülken (çev.). İstanbul: Dost Kitabevi Yayınları.
- Şahin, S. (2023). *Geçmiş, Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 269-289.
- T. C. Millî Eğitim Bakanlığı (2026). *Ortaöğretim Sosyal Bilim Çalışmaları Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Tamer, M. (2020). Göç, Göçün Nedenleri ve Uluslararası Göç Üzerine Kavramsal Bir Analiz. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(60), 2808-2818.
- Tanilli, S. (1996). *Uygurluk Tarihi*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Taşgılı, A. (2017). *Bilge Kağan'ın Vasiyeti*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tatar, T., Tatar, H. C. (2005). Türk Kültüründe Töre Müessesesi. *Dini Araştırmalar*, 8(23), 273-286.
- Timuçin, A. (1992). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: BDS Yayınları.
- Timuçin, A. (2004). *Felsefe Terimler Sözlüğü*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Tomlinson, J. (2004). *Küreselleşme ve Kültür*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tonak, E. A. ve diğerleri. (2000). *Küreselleşme*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Touraine, A. (2010). *Modernliğin Eleştirisi*. Haldun Tufan (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türk Dünyası Kültürel Mirası Envanter Çalışması*. (2015). Murat Yılmaz (ed.). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Uca, A. (2010). Türk Toplumunda Nevruz-I / In the Turkish Society Nauruz-I. *Journal of Turkish Research Institute*, 14(32).
- Ulusoy, D. ve Celil, A. (2011). Uygurlarda Aile. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 32, 1-29.
- Uyanık, N. ve Berk, F. M. (2016). Mekân-Şehir ve Medeniyet Bağlamında Çatalhöyük. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1-13.
- Yıldırım, K. (2023). Eski Türklerde Şehir Yapısı ve Kültürü Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 12 (1), 81-89.
- Yıldızoğlu, E. (1996). *Globalleşme ve Kriz*. İstanbul: Alan Yayıncılık.

- Yılmaz, S. (2018). *Eski Türklerde Yerleşik Kültür ve Yurt-Türkevi*. İstanbul: Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Şehir Yayınları.
- Yılmaz, H. (2021). Geleneksel Bürokrasinin İlk İzleri: Malatya Arslantepe. *Firat University Journal of Social Sciences*, 31(2), 795-806.
- Yılmaz, Ö. (2014). Afyon'un Peribacaları. *Türk Coğrafya Dergisi*, 36, 105-127.
- Yükçü, P.D.S. ve Atağan, D. D. G. (2014). Anadolu'da İlk Paranın Ayar ve Alışımı. *Accounting and Financial History Research Journal*, 7, 28-48.

Kaynakça atıf sistemi, "APA 6 Yazım Kuralları ve Kaynak Gösterme" biçimine göre düzenlenmiştir.

Ölçme ve Değerlendirme
Cevap Anahtarları'na
karekod aracılığıyla
ulaşabilirsiniz.

Görsel, Genel Ağ ve E-İçerik
Kaynakçası'na karekod
aracılığıyla ulaşabilirsiniz.

